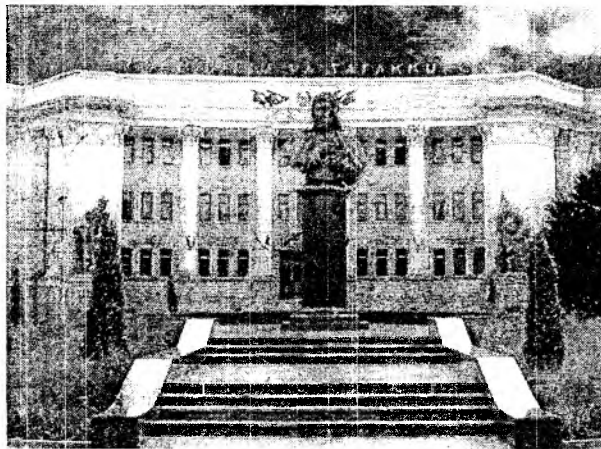

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

**NIZOMIY NOMIDAGI
TOSHKENT DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI**

KASBIY PEDAGOGIKA

**FANIDAN LABARATORIYA MASHG'ULOTLARINI
TASHKIL ETISH BO'YICHA**

METODIK QO'LLANMA

Toshkent - 2013

Metodik tavsiyanoma kasbiy pedagogika fanidan laboratoriya mashg'ulotlarini tashkil etish bo'yicha metodik qo'llanma. Qo'llanma 5111000 – Kasb ta'limi (5330200-Informatika va axborot texnologiyalari) bakalavriat yo'nalishi davlat ta'lim standarti, mutaxassislik o'quv rejası hamda namunaviy dasturi asosida tayyorlangan bo'lib, uning mazmunini ishlab chiqishda o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limida o'quv-me'yoriy xujjatlarini va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi tizimi huquqiy-me'yoriy asoslari o'rganish masalalari bosh g'oya sifatida qaralgan.

Vazirlikning 2012-2014 yillarga mo'ljallangan amaliy tadqiqotlar Davlat ilmiy-texnika dasturi doirasidagi 1-148 raqamli "Kasb ta'limi mazmunini modernizatsiyalash asosida o'qituvchilar kasbiy kompetentligini shakllantirish texnologiyasi" mavzusidagi va A1-FQ-1-18659KA1-002 "Uzluksiz ta'limning kasbga yo'naltirilgan mazmunini klaster texnologiyalari asosida ishlab chiqish va joriy etish" mavzusidagi loyihalar doirasida bajarilgan.

Nizomiy nomidagi TDPU "Kasb ta'limi metodikasi" kafedrası
professori, pedagogika fanlari doktori

N.A.Muslimovning umumiy tahriri ostida

Tuzuvchilar:

- O.A.Qo'ysinov** – Nizomiy nomidagi TDPU "Kasb ta'limi metodikasi" kafedrası mudiri v.b. p.f.n., dotsent.
- F.S.To'rabekov** – Nizomiy nomidagi TDPU "Kasb ta'limi metodikasi" kafedrası o'qituvchisi p.f.n.,
- J.E.Pardaboev** – Nizomiy nomidagi TDPU "Kasb ta'limi metodikasi" kafedrası o'qituvchisi.
- Sh.S.Abduraimov** – Nizomiy nomidagi TDPU "Kasb ta'limi metodikasi" kafedrası o'qituvchisi.

Taqrızchilar:

- D.Qurbonov** – Xamza kompyutertexnologiyalari KHK "Axborot texnologiyalari" kafedrası mudiri.
- R.G.Isyanov** – Nizomiy nomidagi TDPU «Texnika fanlari» kafedrası professor, p.f.n.

Metodik qo'llanma Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti o'quv-uslubiy kengashida ko'rib chiqilgan va nashrga tavsiya qilingan

2013 yil «20» iyundagi 11-sonli majlis bayoni

MUNDARIJA

KIRISH	4
1- laboratoriya: O'quv rejasidagi fanlarning bloklar bo'yicha taqsimoti, fanlar ularning ketma – ketligi, amaliyotlar o'quv soatlar miqdori, umumiy o'quv soatlari miqdorlarining kurslar bo'yicha taqsimlanishi tahlili.....	5
2- laboratoriya: Kasb-hunar ta'limi darslarini tahlil qilish, hujjatlashtirish tartibi.....	11
3- laboratoriya: Kasb-hunar kollejlari mutaxassislik fanlari bo'yicha taqvimiy mavzuli reja tuzish.....	19
4- laboratoriya: O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limidagi tayyorlov yo'nalishlari, kasblar va ixtisosliklar tasniflagichi tahlili.....	24
5- laboratoriya: Mutaxassislik fanlaridan o'quvchilarga texnologik xaritalarni tuzishni o'rgatish metodikasi.....	29
6- laboratoriya: O'quv ustaxonalari va laboratoriya xonalariga qo'yiladigan talablar.....	33
7- laboratoriya: O'quv ustaxonalarida va laboratoriya xonalarida mashg'ulotlarni rejalashtirish.....	37
8- laboratoriya: O'quv ustaxonalarida amaliy mashg'ulotlarni o'tkazish metodikasi.....	40
9- laboratoriya: Umumta'lim fanlari bo'yicha laboratoriya mashg'ulotlarini tashkil etish metodikasi.....	44
10- laboratoriya: O'rta maxsus, kasb-hunar ta'lim muassasalarida o'quv dasturlari ishlab chiqish.....	46
11- laboratoriya: O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarida amaliy ta'lim turlari va ularning xususiyatlari.....	53
12- laboratoriya: Kasb-hunar kollejlarda o'quv va ishlab chiqarish amaliyotlarini tashkil etish va boshqarish.....	59
13- laboratoriya: O'quv ustaxonalari va laboratoriyalarda o'quv amaliyoti mashg'ulotlarini tashkil etish.....	64
14- laboratoriya: Amaliy kasbiy ko'nikma va malakalarni baholash va uning maqsadi, mohiyati.....	68
15- laboratoriya: Ta'lim tarbiya natijalarini baholashni tashkil etish va amalga oshirish.....	72
Akademik litseylar va kasb-hunar kollejlari o'quvchilarining bilim saviyasi, ko'nikma va malakalarini nazorat qilishning reyting tizimi to'g'risida nizom.....	74
16- laboratoriya: Kasb-hunar ta'limida ijtimoiy xamkorlikni o'rganish metodikasi.....	78
Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.....	86

KIRISH

O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarida kadrlar tayyorlash darajasi va sifatini yarada oshirish hamda akademik litseylar va kasb-hunar kollejlari davlat ta'lim standartlari va Kadrlar tayyorlash milliy dasturi talablariga javob bera oladigan yuqori malakali pedagog va muhandis-pedagog kadrlar bilan ta'minlash maqsadida Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universitetida qator tadbirlar amalga oshirib kelinmoqda. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining «O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalari uchun pedagog kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi 400-sonli Qarori, Oliy va o'rta maxsus ta'lim hamda Xalq ta'limi vazirliklarining 2005 yil 14 iyundagi qo'shma buyrug'i, universitet rektorining o'rta maxsus, kasb-hunar, umumiy o'rta va maktabgacha ta'lim muassasalari bilan hamkorligini mustahkamlash chora-tadbirlari to'g'risidagi 433-U – sonli (23.07.2005 y.) buyruqlari bu borada universitet jamoasi uchun dastur amal bo'lib xizmat qilmoqda.

Jumladan, universitetning “Kasb ta'limi metodikasi” kafedrasida ham oliy pedagogik ta'lim hamda o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi o'rtasidagi O'zviylik va O'zluksizlikni ta'minlashga qaratilgan chora tadbirlarni rejali ravishda, izchil amalga oshirib kelmoqda. Kafedra Toshkent shahri hamda Toshkent viloyatida joylashgan 16 ta kasb-hunar kollejlari bilan hamkorlik shartnomalarini imzolagan bo'lib, har bir kasb-hunar kollejiga birlashtirilgan kafedra o'qituvchilari bu boradagi tadbirlarning yuqori saviyada tashkil qilinishini ta'minlamoqda.

Mazkur qo'llanmada “Kasbiy pedagogika” fanidan 5111047 – “Informatika va axborot texnologiyalari” yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar uchun ishchi dasturda mavjud bo'lgan 16 ta laboratoriya mashg'ulotlaridan uslubiy va metodik tavsiyalar berilgan bo'lib, bunda talabalar o'qituvchilik faoliyatida muhim o'rin tutadigan o'quv me'yoriy xujjatlar bilan ishlashni to'liq o'rganadilar. Berilgan mavzular ular kelajakda mutaxassisligi bo'yicha olib boradigan fanlar bo'yicha olingan bo'lib, ular mutaxassis sifatida faoliyat olib borayotgan vaqtida hech qanday qiyinchiliksiz darsni tashkil qilishga yordam beradi. Bulardan tashqari metodik qo'llanmada foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati va bilimlarni mustahkamlash uchun savollar ham keltirilgan. Tayyorlangan ishlanmalarning asosiy o'ziga xosligi ularning kasb-hunar kollejlari universitet talabalariga mashg'ulot o'tash uchun adaptatsiya qilinganligi bilan xam belgilanadi. Metodik qo'llanma bu boradagi dastlabki urinishlardan biri bo'lib, joriy etilgan yangi uchinlar bilan birga uni yanada takomillashtirishga yo'naltirilgan izlanishlar davom ettirilmoqda.

1- laboratoriya:

O'quv rejasidagi fanlarning bloklar bo'yicha taqsimoti, fanlar ularning ketma – ketligi, amaliyotlar o'quv soatlar miqdori, umumiy o'quv soatlari miqdorlarining kurslar bo'yicha taqsimlanishi tahlili

Ishning maqsadi: Talabalarni KHKlarining “Kompyuter grafikasi va dizayn” yo'nalishiga oid o'quv reja, o'quv rejasidagi fanlarning bloklar bo'yicha taqsimoti, fanlar ularning ketma – ketligi, amaliyotlar o'quv soatlar miqdori, umumiy o'quv soatlari miqdorlarining kurslar bo'yicha taqsimlanishi tahlili bilan tanishtirish va ularni tahlil qilish bilim, ko'nikmalarini shakllantirish.

Mashg'ulotni jihozlash: ko'rgazmali qurollar va tarqatma materiallar: “Kompyuter grafikasi va dizayn” yo'nalishida oid o'quv reja namunasi, mavzuga oid adabiyotlar, dars o'tishga oid o'quv-uslubiy qo'llanmalar, laboratoriya ishi yo'riqnomalari, plakatlari va slaydlar.

Mashg'ulot rejasi:

1. “Kompyuter grafikasi va dizayn” yo'nalishida oid o'quv reja namunasi bilan tanishish.

2. O'quv rejasidagi fanlarning bloklar bo'yicha taqsimotini o'rganish.

3. Fanlar ularning ketma – ketligi, amaliyotlar o'quv soatlar miqdori, umumiy o'quv soatlari miqdorlarining kurslar bo'yicha taqsimlanishi tahlili.

Uslubiy ko'rsatmalar:

Kasb-hunar ta'limi tarmoq standarti – yo'nalishlar bo'yicha kichik mutaxassislarni tayyorlashning zarur va etarli mazmuni hamda pirovard maqsadlarini aniqlaydi, ta'lim oluvchilarning o'quv yuklamalari hajmi va standart sifatлари nazoratini belgilab beradi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2000-yil 16- oktyabrdagi «O'rta maxsus kasb-hunar ta'limi Davlat ta'lim standartlarini tasdiqlash to'g'risida» gi 400-sonli qarori bilan tasdiqlangan O'MKHT DTS «Asosiy qoidalar» standartida O'MKHT tayanch o'quv rejasini ishlab chiqish bo'yicha quyidagilar keltirilgan:

1. O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi standartining tayanch o'quv rejalari ta'lim mazmunidan kelib chiqib akademik litseylar va kasb-hunar kollejlari tayyorlov yo'nalishlari bo'yicha alohida tuziladi.

Tayanch o'quv rejalari o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarining ishchi o'quv rejalari ishlab chiqish uchun asos hisoblanadi.

2. Tayanch o'quv rejasida o'quv yili 40 hafta va 2 semestrda iborat. Har bir semestr 20 haftani o'z ichiga oladi.

DTS tasdiqlangandan so'ng 40 hafta semestrlarga 20 haftadan taqsimlanganligi amalda ma'lum bir noqulayliklarga olib kelganligi sababli bugungi kunda 1-semestr 17 hafta va 2-semestr 23 hafta qilib qabul qilingan. Bu asosan 1-semestr dekabr oxirida o'quvchilarning yangi yil arafasida 1-semestri tugatib ikki haftalik ta'tilga chiqishlarini ko'zda tutilib qilindi.

Tayanch o'quv rejalari umumiy 4560 soatdan 80-220 soat ta'lim muassasasi ilmiy-pedagogik kengashi qarori bilan kiritiladigan fanlar uchun ajratiladi.

Shartli belgilar

☐ Nazariy va o'quv amaliyoti
 ☐ Ta'lim
 ☐ Ishlab chiqarish amaliyoti
 ☐ Diplom ishi

O'quv jarayoni rejası

T/r	O'QUV FANLARI	Jami soat	Soatlarning kurslar bo'yicha taqsimoti		
			1 kurs	2 kurs	3 kurs
UMUMTA'LIM FANLARI					
1.	Nutq madaniyati va Davlat tilida ish yuritish	80		40	40
2.	Ona tili va adabiyot	120	80	40	
3.	Rus (o'zbek) tili	120	80	40	
4.	Xorijiy til	160	80	40	40
5.	Tarix	160	80	60	20
6.	SHaxs va jamiyat	40			40
7.	Matematika	200	80	60	60
8.	Informatika	120	80	40	
9.	Fizika	160	80	80	
10.	Astronomiya	40			40
11.	Kimyo	80	80		
12.	Biologiya va ekologiya	80	80		
13.	Iqtisodiy geografiya	40	40		
14.	Yoshlarni chaqiriqqa tayyorlash (YOCHT)	140		70	70
15.	Jismoniy tarbiya	160	80	40	40
16.	Davlat va huquq asoslari	80			80
17.	Ma'naviyat asoslari	40	40		
18.	Axborot texnologiyalari	40		20	20
19.	Estetika	40	40		
20.	Oil psixologiyasi	40	40	20	20
21.	O'zbekiston konstitutsiyasi	40	40	20	20
22.	Milliy istiqlool g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar	40	40	20	20
23.	Iqtisodiy bilim asoslari	40	40	20	20
	JAMI:	1994	920	530	490
KASBIY TA'LIM FANLARI (UMUMKASBIY VA MAXSUS FANLAR)					
	JAMI:	1300	480	370	450
	O'quv amaliyoti:	480	120	180	180
	Ishlab chiqarish amaliyoti	648		360	288
	JAMI:	1128	120	540	468
	Diplom ishi	76			76

	J A M I:	4444	1520	1440	1484
	Haftalik yuklama		38	36-38	36-38
	Kollej ilmiy-uslubiy kengashi qarori bilan kiritiladigan fanlar	116		80	36
	HAMMASI:	4	1	15	1
		560	520	20	520

Izoh: Kasb-hunar kollejlarning o'quv rejalari tayyorlov yo'nalishlari, kasblar va ixtisosliklarning o'ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqqan holda alohida tuzilib, kasbiy ta'lim fanlari (umumkasbiy va maxsus fanlar)ga, o'quv va ishlab chiqarish amaliyotiga ajratilgan soatlar miqdori umumiy ajratilgan soatlar hajmiga nisbatan 10% gacha o'zgarishi mumkin.

DTS lari tasdiqlangan paytda umumta'lim blokida 20 ta fan mavjud edi. Shuning uchun ham «Umumta'lim fanlari» DTS da 20 ta fan keltirilgan va bunga umumiy 1940 soat ajratilgan. Keyinchalik «Umumta'lim fanlar» blokiga yana 3 ta fan ya'ni «Milliy istiqlol g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar», «O'zbekiston konstitutsiyasi» hamda «Iqtisodiy bilim asoslari» fanlari kiritildi va umumiy soat 1994 ga etkazildi.

Ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etishni rejalashtiruvchi, asosiy hujjat o'quv rejalari hisoblanadi. O'quv rejasi kasb-hunar ta'lim muassasalarida ta'lim-tarbiya jarayonini samarali tashkil etishni, o'quv fanlarini alohida o'rganish sur'atini ta'minlovchi hujjatdir.

O'quv rejasi – har bir yo'nalish uchun alohida tuzilib, vazirlik tomonidan tasdiqlanadi. Unda quyidagilar o'z ifodasini topadi:

1. Tayyorlov yo'nalishi (ixtisoslik) kodi va uning nomlanishi.
2. O'qish muddati.
3. O'qishni tugatgandan so'ng olinadigan akademik darajasi.
4. Ta'lim shakli.
5. O'quv davrining taqsimoti (jadvali)
6. O'quv jarayonining rejasi.

O'rganiladigan o'quv predmetlari.

Har bir o'quv predmetini o'rganish uchun ajratilgan umumiy vaqt miqdori.

O'rganish uchun ajratilgan vaqtni-ma'ro'za, amaliy mashg'ulot, laboratoriya ishlari, seminarlar, kurs loyihalari va mustaqil ta'limga qanday miqdorda taqsimlanganligi.

O'quv predmetini qaysi bosqich, semestrlarda, haftasiga qancha soatdan o'rganish tartibi.

7. Davlat attestatsiyasi.
8. Tanlov fanlarining ro'yxati.
9. Izohlar.

O'quv rejalari mazmuni va tuzilishiga mos holda quyidagi omillarga e'tiborni qaratmoq lozim:

- Ta'lim va tarbiyaning maqsadli yo'naltirilganligiga;
- Mehnat va ishlab chiqarish jarayonining tuzilishiga;
- Ta'lim-tarbiya jarayonining qonuniyatlariga.

O'quv rejalari ishlab chiqishda bo'lg'usi mutaxassislarda shakllantirilayotgan malaka mahoratlari darajasining o'rganilayotgan o'quv fanlari miqdoriga va

o'rganish davriga aniq mos tushishini e'tiborda tutmoq lozim. Bo'lg'usi mutaxassislarining bilim va ko'nikmalarining shakllanishini, har bir fanni bosqichma-bosqich chuqur o'rganishlari, qulay va muhimligini ham nazarda tutishi kerak bo'ladi.

O'quv rejası deb – umumiy qilib aytganda ta'lim dasturi xujjatlari to'plamiga aytiladi.

O'quv rejası fan va texnika, texnologiya, ishlab chiqarishning nafakat hozirgi holatini, balki kelajakda shu soha yo'nalishining taraqqiyoti to'g'risidagi bilim va ma'lumotlarni muddatini oldindan aniqlaydi. O'quv rejasidan mazkur o'quv yurtidagi o'quv-tarbiya jarayonining mazmunini, turlarini, hajmi, muddati, fanlar ketma-ketligini aniqlanadi, har bir o'quv dasturining bajarilishi uchun o'quv rejası majburiy xujjat hisoblanadi va unga 3-5 yil mobaynida faqat ta'lim Vazirligi tomonidan o'zgartirishlar kiritiladi.

O'quv rejalarida o'quv fanlari ro'yxati keltiriladi ularni o'rganish vaqti, o'quv mashg'ulotlar rejimi kursatiladi. O'quv rejalarida ijtimoiy fanlarni urganishga aloxida soat ajratiladi. Unda ta'tillarning qancha davom etishi belgilanadi. O'quvchilar uchun o'quv rejasiga kiritilgan xar kaysi fan uchun nimalarni va kay ishchilikda urganish kerakligi, shu bilan birga o'quvchilar egallashi kerak bulgan bilim, malakalar xajmi kiritiladi.

Ishni bajarish tartibi.

1. Aniq mutaxassislik buyicha dastur to'plami va xujjatlar bilan tanishib chiqish (o'quv rejaları qachon va kim tomonidan tasdiklangan, o'quv muddati).
1. O'quv rejasining tarkibiy qismi sanab o'tilsin, qisqacha tavsif berilsin.
2. Ko'rsatilgan kasb malaka tavsifnomasi bilan tanishish. (kasbi, ixtisosi).
3. «Xar bir mutaxassis o'z kasbi sohasi bo'yicha nimalarni bilishi kerak» maqsadi asosida kerakli bo'limlarni tanlash.
4. Bilim va ko'nikmalarni shakllantirishda saylangan mavzular uchun o'quv elementlarini tanlash. (O'quv elementlari – fan hakida tushuncha, bilim va ko'nikmalarni shakllantiruvchi mavzu).
5. Berilgan savollarning xar bir punktida talab etilgan yozuvlar bajarilsin.
6. Xulosalash.

Ishni bajarishga qo'yiladigan talablar

Talabalar mavzuni o'zlashtirish jarayonida topshirilgan topshiriqning nazariy va amaliy ahmiyatini o'rganishda quydagilarga amal qilgan holda ishni bajarib bajarilgan ishni himoya qiladilar.

1. KHKning mavjud yo'nalishlardan texnologik mashinalar va jixozlar yo'nalishiga oid o'quv rejasini bilan tanishish;
2. O'quv reja, o'quv rejasidagi fanlarning bloklar bo'yicha taqsimoti, fanlar ularning ketma – ketligi, amaliyotlar o'quv soatlar miqdori, umumiy o'quv soatlari miqdorlarining kurslar bo'yicha taqsimlanishi tahlili bilan tanishtirish bo'lajak o'qituvchilarning ish faoliyatida uchraydigan dolzarb muammolarning echimini topishga qaratilganligi;
3. Laboratoriya ishini maqsadi va kutilayotgan natijalarning aniq belgilanishi;

4. Qo'yilgan muammoni maqbul hal etish texnologiyasini yoritilganligi;
5. Laboratoriya ishini bajarish nazariy va amaliy ahamiyatga ega ekanligi;
6. Laboratoriya ishini bajarish har bir talabaning mustaqil va ijodiy yondoshilganligi;

O'z-o'zini tekshirish savollari.

1. O'quv rejası nima?
2. O'quv rejasidagi fanlarning bloklar bo'yicha taqsimoti, fanlar ularning ketma – ketligi, amaliyotlar o'quv soatlar miqdori, umumiy o'quv soatlari miqdorlarining kurslar bo'yicha taqsimlanishi tahlil qilishda nimalarni o'rgandingiz?
3. O'quv rejasini o'qituvchiga nimalarni o'rgatadi?

Talabalarining mashg'ulot yakunida egallangan shaxsiy va kasbiy kompetentlik darajalarini umumiy natijaviylik tavsifi

№	Talabalar mashg'ulot yakunida shaxsiy va kasbiy kompetentlik darajalarini quyidagilarga erishadi	
1.	Tablil qila olish	Kasb – hunar kollejlari tuzilishi tamoyillarini va uni tashkil etuvchi elementlarini aniqlash uchun yaxlitlikni tarkibiy qismlarga ajrata olish;
2.	Tizimli ravishda fikrlay olish	O'quv rejasining alohida qismlarini bir butunga birlashtira olish, ob'ektlar va jarayonlarning o'zaro aloqadorliklarini aniqlay olish;
3.	Muammolar ning echimini topa bilish	O'quv rejasidagi fanlarning bloklar bo'yicha taqsimoti, fanlar ularning ketma – ketligi, amaliyotlar o'quv soatlar miqdori, umumiy o'quv soatlari miqdorlarining kurslar bo'yicha taqsimlanishi tahlil qilish jarayonidagi muammoni muvaffaqiyatli hal etish uchun uning turli jihatlarini aniqlay olish va tahlil eta bilish;
4.	Noan'anaviy (nostandart) fikrlay olish	Berilgan topshiriqdagi turli muammolarni hal etishda yangicha, noan'anaviy (nostandart) echimlarni topa bilish;
5.	Yozma muloqot ko'nikma va malakalari	Ishni bajarishda yozma shaklda, shu jumladan axborotni taqdim etishning grafik vositalaridan foydalangan holda o'z fikrlari va his-tuyg'ularini aniq ifodalay olishlik.

Foydalanilgan asosiy adabiyotlar va manbalar

1. O'zbekiston Respublikasi «Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi» //Barkamol avlod - O'zbekiston taraqqiyotining poydevori.- T.: «Sharq» nashriyot-matbaa kontserni, 1997. – 41 b.

2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1998 yil 5 – yanvardagi “Uzluksiz ta'lim tizimi uchun davlat ta'lim standartlarini ishlab chiqish va joriy etish to'g'risida”gi 5 – sonli qarori.

3. "Davlat ta'lim standartlari to'g'risida"gi Nizom.
4. "O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi to'g'risida"ga Nizom.
5. O'MKHT DTS "Asosiy qoidalar".
6. O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi tayyorlov yo'nalishlari kasb va ixtisosliklar umumdavlat tasniflagichi.
7. O'MKHT DTS "Umumta'lim fanlari".

2- laboratoriya:

Kasb-hunar ta'limi darslarini tahlil qilish, hujjatlashtirish tartibi.

Ishning maqsadi: Talabalarni kasb-hunar ta'limidagi mahsus fanlarni tahlil qilish va hujjatlashtirish tartibi to'g'risidagi ko'nikmalarni shakllantirish.

Mashg'ulotni jihozlash: Ko'rgazmali qurollar va tarqatma materiallar: dars tahlili namunasi, mavzuga oid adabiyotlar, dars o'tishga oid o'quv-uslubiy qo'llanmalar, laboratoriya ishi yo'riqnomalari, plakatlar va slaydlar.

Mashg'ulot rejasi:

1. Kasb-hunar ta'limi darslarini metodik, psixologik va pedagogik tahlil qilish
2. Ishlab -chiqarish darslarini tahlil qilish
4. Dars tahlillarini hujjatlashtirishni o'rganish.

Uslubiy ko'rsatmalar:

Kasb-hunar kollejarida darslar zamon talablariga javob beradigan sharoitlarda o'tkaziladi. Bu sharoitda nazariya amaliyot va ishlab chiqarish mehnati bilan uzviy bog'lanib, umumta'lim, umumkasbiy va predmetlarning o'zaro aloqadorligi ta'minlanadi hamda aqliy va jismoniy mehnat orasidagi farq imkon qadar yo'qotiladi. Bunday dars boshqacha tashkil etilganligi bois, bo'lajak kasb-hunar sohiblarining kamol topishiga qanday hissa qo'shganligini baholash kerak bo'ladi. Taklif etilayotgan darsni kuzatish va tahlil qilish rejaniz aynan mana shu maqsadlarni ko'zda tutadi. Unda quyidagilar ko'zda tutilgan: darsning yangi tuzilmasi va ta'lim usullarini; umumta'lim, umumkasbiy, maxsus o'quv predmetlarining o'zaro bog'liqligini; kasbiy ta'limning o'ziga xos tamoillari; kasbiy yo'nalganlik, predmetlararo aloqadorlik, politexnizm, uzviylik kabi tamoillarni amalga oshirilishini; ta'limning maqbullashtirish g'oyasiga amal qilinganligi kabilar. Ushbu kuzatish rejasi zamonaviy darslarga qo'yilgan umumiy talablarni ham ishlab chiqishda muhim rol o'ynashi mumkin.

Oliy ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan talabalar bunday rejalarini turlicha: «darslarni kuzatish va tahlil qilish sxemalari», «savolnoma», «dasturlar» sifatida o'rganadilar. Ularning barchasini maqsadi tahlil etilayotgan darslarning turli jihatlari, komponentlari, borish yo'nalishlariga qo'yilgan talablarni berishdan iborat:

1. o'qituvchi va talabalarning faoliyati;
2. darsning bosqichma-bosqich tuzilishi;

3. darsning mazmuni;
4. aniq maqsadlarni amalga oshirilishi;
5. o'qitishning texnik vositalaridan foydalanish darajasi;
6. tahsil oluvchilarning mustaqil ishlarini yo'lga qo'yilganligi;
7. tahsil oluvchilarni faollashtirish omillaridan foydalanilganligi kabilar.

Darslarni kuzatish va tahlil qilish rejasidan qaysi birini tanlash darsga qanday maqsadni ko'zlab qatnashishga; kuzatuvchining kasbiy tayyorgarlik darajasiga; qatnashuvchi egallab turgan lavozimiga va kuzatishni tashkil etish shakli kabilarga bog'liq.

Darslarga ishtirok etish maqsadlari quyidagicha bo'lishi mumkin:

- ilg'or pedagogik tajribalarni aniqlash va umumlashtirish;
- o'qitish sifati va samaradorligini nazorat qilish;
- ilg'or pedagogik tajribalarni ommalashtirish kabilar.

SHu o'rinda darsga jamoaviy tarzida yoki individual qatnashish shakli ham muhim ahamiyatga ega ekanligini qayd etish lozim. Darsga qatnashishdan oldin o'qituvchining taqvinini bo'yicha mavzular rejasi, dars rejasi va ishchi rejasi bilan tanishishi maqsadga muvofiq. Darsning borishi haqida ma'lumotlarni yozib borishi uni ob'ektiv baholash uchun asos bo'ladi. Tahlil qilingan darsdan so'ng o'qituvchining yutuq va kamchiliklari muhokama etiladi. Darsning natijasini muhokama etishda, avvalo, so'z mashg'ulot o'tgan o'qituvchiga beriladi. U dars o'tishdan ko'zlagan maqsadiga etishganligi haqida qisqacha ma'lumot beradi. SHundan so'ng darsga qatnashganlar o'z fikrlarini iloji boricha dahillar keltirib, bildiradilar. O'tilgan mashg'ulotning afzallik va kamchiliklarini ko'rsatadilar, kamchiliklarni bartaraf etish yo'llarini tavsiya sifatida bildiradilar. Bu paytda ma'lum munozara ham bo'lishi mumkin. Har qanday darsni tahlil etishda, avvalo, o'quv materialining o'ziga xosligini, tahsil oluvchilar va o'qituvchining xususiyatlarini hisobga olishni unutmash zarur. Muhokama oxirida darsning mazmundorligi, ko'zlangan maqsadga erishilganligi, mavjud yutuq va kamchiliklarini o'zida ifodalovchi qisqacha xulosa qilinadi. Undan so'ng tahlil etuvchilar tomonidan kuzatish va tahlil etish rejasi haqidagi hujjatlar rasmiylashtiriladi.

Kasb-hunar kollejlari nazariy mashg'ulotlarni tahlil etish rejasi.

1. Shahar (qishloq).
2. Kasb-hunar kolleji
3. Kurs.
4. Guruh.
5. Ixtisosligi.
6. O'quv predmeti.
7. O'qituvchi.
8. Sana.
9. Kuzatuvchining F.I.SH. va egallab turgan lavozimi.
10. Mashg'ulot (dars) mavzusi va uning tartib raqami.
11. Dars turi.
12. Dars ko'rinishi.
13. Darsning tashkil etilishi.

1. Dars moddiy-texnik ta'minotining tayyorligi:
 - yassi ko'rsatmali qo'llanmalar;
 - hajmli ko'rsatmali qo'llanmalar;
 - kino va diafilmlardan lavhalar;
 - elektron ta'lim resurslari;
 - ishlaydigan modellar, asboblari, maketlar, trinajyor (mashq qurilma)lar;
 - tarqatma materiallarning mavjudligi;
 - axborot-ma'lumot olish manbalari, sxemalar, jadvallar va kabilari;
 - o'qituvchi va tahsil oluvchilarning ish o'rinlarini jihozlanganligi;
2. O'qituvchining darsga tayyorgarligi:
 - dars rejasini va matnining mavjudligi;
 - dasturiy materialni bilishi;
 - predmetlararo aloqadorlikdan foydalanishi;
 - ishlab chiqarishning aniq sohasini o'ziga xos xususiyatlarini bilishi;
 - xavfsizlik texnikasi qoidalariga amal qilishi;
 - tahsil oluvchilarning individual o'ziga xoslik jihatlari bilishi;
 - o'qitishning texnik vositalaridan foydalana olish malakasi;
3. Tahsil oluvchilarning tayyorgarligi:
 - qatnashishi, tashqi ko'rinishi, daftar va boshqa o'quv predmetlarining mavjudligi;
 - avval o'tilgan materiallar mazmunini bilishi;
 - tahsil oluvchilarni ushbu darsdagi materialni o'zlashtirishga bo'lgan qiziqishi (kayfiyati).
4. Darsni oqilona tashkil etilganligi:
 - darsni aniq o'z vaqtida boshlanganligi, o'qitishning texnik vositalari, ko'rsatmali materiallardan oqilona foydalanishi;
 - dars rejasining o'rganilayotgan mavzu mazmuni, tuzilmasiga mos kelishi;
 - darsning bosqichlari bo'yicha sur'atining oqilonaligi;
 - o'qituvchi va tahsil oluvchilar faoliyati nisbati;
5. O'qituvchining faoliyati:
 - tahsil oluvchilar oldiga darsning vazifalarini to'g'ri va tushunarli qo'yilganligi;
 - o'rganilayotgan materialning o'quv dasturiga nechog'lik to'g'ri kelishi;
 - o'rganilayotgan materialni davlat ta'lim standartiga to'g'ri kelishini ta'minlanganligi;
 - umumta'lim, umumkasbiy va maxsus bilimlarga tayangan holda yangi bilim va ish-harakat usullarini shakllantirishi;
 - texnik-texnologik malakalarni shakllantirish;
 - darsda o'quv-bilish faoliyatini tashkil etish shakli (yoppasiga, guruh, individual);
 - tahsil oluvchilarning izlanuvchan faoliyatini tashkil etish;
 - tahsil oluvchilarning bilish faolligini shakllantirish;
 - ta'lim printsiplarini amalga joriy etishi (predmetlararo aloqadorlik, kasbiy yo'nalganlik, politexnizm, uzviylik, tushunarlilik va shu kabilari);

- o'qitishda nisbatan ko'p qo'llangan usullar; ya'ni o'rganilgan materialni mustahkamlash, bilim va malakalarni takomillashtirish bo'yicha mashqlarni bajarilishini tashkil etilishi;
 - o'rganilayotgan mavzu, predmet va egallanayotgan ixtisoslikka tahsil oluvchilar qiziqishini uyg'otish usullaridan foydalanishi;
 - tahsil oluvchilar bilim va malakasini nazorat etib baholashi;
 - o'lgan mashg'ulotlarni o'zlashtirmagan tahsil oluvchilarga bu borada yordam tashkil etish;
 - uyga berilgan vazifaga tushuncha berish.
6. Tahsil oluvchilarning o'quv faoliyati:
- darsda o'tilayotganlarga ongli munosabati;
 - mehnat operatsiyalarining to'g'ri bajarilishi;
 - o'lchov-tekshiruv priborlaridan foydalana olish malakasi;
 - o'z ish o'rni va mehnatini oqilona tashkil etilishi;
 - texnik va texnologik talablarga amal qilishi;
 - ma'lumotnoma va maxsus adabiyotlardan foydalanish malakasi;
 - berilgan ishni me'yoriy vaqt ichida bajara olishi;
 - o'quv ishlarida yuqori natijalarga erishish uchun intilishi;
 - material, energiya, vaqt kabilarni iqtisod qilishga intilishi;
 - o'z ish o'rni, jihozlar va asbob-uskunalariga ehtiyotkorona munosabatlari;
 - mehnat tashabbuskorligini ko'rsatishi.
7. Darsning umumiy baholanishi:
- tahsil oluvchilar tomonidan yangi materialni o'zlashtirilishi (anglanganligi, mustahkamligi);
 - urumkasbiy malakalarni shakllanganlik darajasi;
 - darsdan ko'zlangan maqsadga erishilganlik darajasi;
 - urumiy xulosa.
8. Mashg'ulotlarni yanada takomillashtirish bo'yicha fikr-mulohazalar va tavsiyalar.

Dars o'tgan o'qituvchining imzosi.

Kuzatib tahlil etuvchi(lar)ning imzosi.

Ishlab chiqarish ta'limi mashg'ulotlarini kuzatish va tahlil qilish rejasi (metodikasi).

1. Shahar (qishloq).
2. № sonli kasb-hunar kolleji.
3. Kurs.
4. Guruh.
5. Mutaxassisligi.
6. O'quv predmeti.
7. O'qituvchi.
8. Sana.
9. Kuzatuvchining F.I.Sh. va lavozimi.
10. № dars mavzusi.

11. Dars turi.

12. Dars ko'rinishi.

13. Darsni tashkil etilganligi.

- o'qituvchi (usta)da dars rejasining mavjudligi;
- ustaxonaning sanitariya-gigiena holati;
- darsni kerakli didaktik, maxsus va yordamchi jihozlar, asbob-uskunalar va shunga o'xshashlar bilan ta'minlanganligi;
- o'quv rejalashtirish hujjatlarining mavjudligi;
- dars vaqtini oqilona bo'linishi va undan foydalanish darajasi;
- darsning boshlanishi.

14. Darsning didaktik tahlili:

- Dars maqsadlarining qo'yilishi: ta'limiy, tarbiyaviy, rivojlantiruvchi.
- Didaktik printsiplarni amalga joriy etilish.
- Darsda ishlab chiqarish talimi tizimlaridan foydalanilishi.
- O'quv material mazmunining maqbulligi.
- Dars tuzilmasi.
- O'qitishni individuallashtirish usullari.
- Tahsil oluvchilarning ijodiy faolliklarini shakllantirish usullari.
- Yangi malakalarni shakllantirish: (o'quv-bilish, konstruktiv-texnik, tashkiliy-texnologik, operatsion-nazariy).
- Darsda nazorat va tahsil oluvchilar o'z-o'zini nazorat qilishini tashkil etilganligi.

Uslubiy tahlil:

- o'qitish usuli va yo'l-yo'riq ko'rsatish.
- O'qish usullari (o'quv ishlab-chiqarish faoliyati).
- Darsda tahsil oluvchilarning mustaqil ishlarini tashkil etish.
- Darsda tahsil oluvchilar mustaqilligining namoyon bo'lishi.
- Psixologik tahlil:

Dars davomida tahsil oluvchilarda qiziqish uyg'otish maqsadida turli usul, vosita, shart-sharoit kabilardan foydalanilganligi.

Darsning borishi.

Kirish yo'riqnomasi:

- tayanch bilim, ko'nikma va malakalarning dolzarbligi hamda tizimlashtirilganligi;
- tahsil oluvchilarni o'quv ishlab chiqarish ishlarini bajarishga ruhan tayyorgarligi;
- dars maqsadlarining qo'yilishi va o'quv material mazmunini tushuntirilishi, ko'zda tutilgan kasbiy malakalarni amaliy faoliyatda zarurligini ko'rsatilishi;
- ish o'rimi, jihozlar, moslamalar, qurilmalar, texnik hujjatlar bilan tanishtirilishi;
- jihozlar, asbob-uskunalar, priborlar, moslamalar va shu kabilardan to'g'ri foydalanish va xavfsizlik qoidalariga amal qilishni tushuntirilishi;
- ish usullarining bajarilishini ko'rsatish;
- o'quv ishlab chiqarish ishlarining bajarilish ketma-ketligini tushuntirilishi;
- ish davomida qo'yiladigan tipik holatlar mohiyatini tushuntirish;

- bajarilayotgan o'quv-ishlab chiqarish ishlarini bosqichma-bosqich va ketma-ket nazorat qilib borilishini tushuntirish;
- tahsil oluvchilar bilimi va ular tomonidan xavfsizlik texnikasi qoidalariga amal qilishining tanlab nazorat qilinishi;
- kirish yo'l-yo'rig'ini tahsil oluvchilar tomonidan to'g'ri va to'liq o'zlashtirilganligini tanlab nazorat qilish;
- o'quv ishlab chiqarish ishlarini bajarish uchun sarflanadigan vaqt birligining ko'rsatib o'tilganligi;
- tahsil oluvchilarga o'quv ishlab-chiqarish vazifalarining berilishi.

Tahsil oluvchilar tomonidan mustaqil ravishda bajarilishi lozim:

- mashq;
- operatsiyalar;
- majmuaviy ish;
- laboratoriya-amaliy ishlari.

Maqsadli kuzatuv va nazorat:

- alohida tahsil oluvchi yoki guruh ishining boshlanishi;
- tahsil oluvchilar ish o'rining tashkil etilganligi;
- ma'lum bosqichda o'quv-ishlab chiqarish ishining bajarilish sifati;
- tahsil oluvchilar tomonidan asbob-uskunalar, moslamalar, ko'rsatmali-texnologik xarfta kabilardan to'g'ri foydalanayotganligi;
- tahsil oluvchilarning xavfsizlik texnikasi qoidalariga amal qilishi;
- tipik xatolardan xabardor qilish va ularni bartaraf etish yo'llarini ko'rsatish;

Joriy yo'l-yo'riq.

- tahsil oluvchilar tomonidan asosiy va yordamchi ish-harakat usullarini to'g'ri bajarish tartibini tushuntirish;
- darsda o'quv ishlab chiqarish ishlarining jadalligini aniqlash;
- sifat va samaradorlik ko'rsatgichlarini nazorat qilish hamda xavfsizlik texnikasi qoidalariga amal qilmaslik holatlarining oldini olish;
- qiyin ish-harakat usullarini qo'shimcha ravishda ko'rsatish va mohiyatini tushuntirish.

Yakuniy yo'l-yo'riq.

- o'quv guruhining o'quv ishlab chiqarish faoliyatini tahlil qilish;
- guruh ishining iqtisodiy jihatdan tahlil etish;
- tahsil oluvchilar yo'l qo'ygan texnik xatolarni tahlil etish;
- darsga yakun yasash;
- uyga vazifa berish;

15. Dars bo'yicha umumiy xulosa.

- darsning ijodiy tomonlari;
- kamchiliklari;
- tavsiyalar.

O'qituvchi (usta)ning imzosi.

Kuzatuvchining imzosi.

Ishning borish tartibi

1. Kasb-xunar kollejlarda mutaxassislik fanlari va ishlab chiqarish ta'limi mashg'ulotlarini kuzatish va mustaqil tahlil qilish.
2. Mutaxassislik fani bo'yicha darsni kuzating.
3. Darsning tipi va tuzilishini aniqlash, o'qituvchining bir ish bosqichidan ikkinchisiga o'tishni tahlil qilish.
4. 4-jadval asosida tahlil qilish.
5. Ish bo'yicha xulosalar chiqarish.

4-jadval.

Tahlil va kuzatishdagi asosiy elementlar	Tahlil va kuzatuvdagi natijalar	Kamchilik va xulosalar

Ishni bajarishga qo'yiladigan talablar

Talabalar mavzuni o'zlashtirish jarayonida topshirilgan topshiriqning nazariy va amaliy ahamiyatini o'rganishda quydagilarga amal qilgan holda ishni bajarib bajarilgan ishni himoya qiladilar.

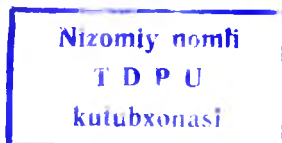
1. Bajarilayotgan laboratoriya bo'lajak o'qituvchilarning ish faoliyatida uchraydigan dolzarb muammolarning echimini topishga qaratilganligi;
2. Laboratoriya ishini maqsadi va kutilayotgan natijalarning aniq belgilanishi;
3. Qo'yilgan muammoni maqbul hal etish texnologiyasini yoritilganligi;
4. Laboratoriya ishini bajarish nazariy va amaliy ahamiyatga ega ekanligi;
5. Laboratoriya ishini bajarish har bir talabning mustaqil va ijodiy yondoshilganligi;
6. Qo'yilgan muammoni maqbul hal etish texnologiyasini yoritilganligi;
7. Laboratoriya ishini bajarish nazariy va amaliy ahamiyatga ega ekanligi;
8. Laboratoriya ishini bajarish har bir talabning mustaqil va ijodiy yondoshilganligi;

O'z-o'zini tekshirish savollari.

1. Ishlab chiqarish ta'limi darslari tuzilishini ta'riflang.
2. Darsni kuzatish va tahlil qilishda nimalarga e'tibor berish kerak.
3. Darslarini olib borish bosqichlarini aytib o'ting.

Talabalarning mashg'ulot yakunida egallangan shaxsiy va kasbiy kompetenlik darajalarini umumiy natijaviylik tavsifi

17
Y-4600/2

№	Talabalar mashg'ulot yakunida shaxsiy va kasbiy kompetentlik darajalarini quyidagilarga erishadi	
1.	Tahlil qila olish	Kasb – hunar kollejlari daralarini kuzatish va tahlil qilish tuzilishi tamoyillarini va uni tashkil etuvchi elementlarini aniqlash uchun yaxlitlikni tarkibiy qismlarga ajrata olish;
2.	Analogiyaga keltirish, taqqoslay olish	Turli mashg'ulot va darslarni kuzatish jarayonda o'xshashliklarni aniqlay olish;
3.	Tizimli ravishda fikrlay olish	Darslarini kuzatish va tahlil qilishning alohida qismlarini bir butunga birlashtira olish, ob'ektlar va jarayonlarning o'zaro aloqadorliklarini aniqlay olish;
4.	Muammolar ning echimini topa bilish	Darslarini kuzatish va tahlil qilish jarayonidagi muammoni muvaffaqiyatli hal etish uchun uning turli jihatlari aniqlay olish va tahlil eta bilish;
5.	Yozma muloqot ko'nikma va malakalari	Ishni bajarishda yozma shaklda, shu jumladan axborotni taqdim etishning grafik vositalaridan foydalangan holda o'z fikrlari va his-tuyg'ularini aniq ifodalay olishlik.

Foydalanilgan asosiy adabiyotlar va manbalar

1. O'zbekiston Respublikasi "Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi" //Barkamol avlod - O'zbekiston taraqqiyotining poydevori.- T.: "Sharq" nashriyot-matbaa kontserni, 1997. – 41 b.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1998 yil 13 – maydagi "O'zbekiston Respublikasi o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limini tashkil etish chora – tadbirlari to'g'risida"gi 204 – sonli qarori.
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1998 yil 5 – yanvardagi "Uzluksiz ta'lim tizimi uchun davlat ta'lim standartlarini ishlab chiqish va joriy etish to'g'risida"gi 5 – sonli qarori.
4. "Davlat ta'lim standartlari to'g'risida"gi Nizom.
5. "O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi to'g'risida"ga Nizom.
6. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2000 yil 16 oktyabrdagi "O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi davlat standartlarini tasdiqlash to'g'risida" gi 400 – sonli qarori.
7. O'MKHT DTS "Asosiy qoidalar".
8. O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi tayyorlov yo'nalishlari kasb va ixtisosliklar umumdavlat tasniflagichi.
9. O'MKHT DTS "Umumta'lim fanlari".
10. Abdullaev A.X., Dexkambaeva Z. "O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi tayyorlov yo'nalishlari bo'yicha tarmoq ta'lim standartlarini ishlab chiqish" uslubiy qo'llanma.

3- Iobortriya: *Kasb-hunar kollejlari mutaxassislik fanlari bo'yicha taqvimiy mavzuli reja tuzish.*

Ishning maqsadi: Talabalarni kasb-hunar kollejlari mutaxassislik fanlari bo'yicha taqvimiy mavzuli reja tuzish ko'nikmalarini shakllantirish, mutaxassislik fanlari bo'yicha taqvimiy mavzuli reja tuzish, orkali boshlang'ich ko'nikmalarni shakllantirish.

Mashg'ulotni jihozlash: Fan dasturlari, vizual vositalar, multimediya, mavzu bo'yicha plakatlar va slaydlar.

Mashg'ulot rejas:

1. Kasb-hunar kollejlari mutaxassislik fanlaridan taqvimiy mavzuli rejasini tahlil qilish.

2. Kasb-hunar kollejlari mutaxassislik fanlaridan taqvimiy mavzuli reja ishlab chiqish.

Uslubiy ko'rsatmalar:

Taqvim mavzuli reja. Kalendar mavzuli reja o'quv rejası va o'quv dasturlari asosida kasb-hunar kollejining har bir o'qituvchisi tomonidan o'z fani uchun mahalliy shart-sharoitlarni hisobga olgan holda ishlab chiqiladi va KXX metodik birlashmasi, pedagogik kengashi muvokamasidan keyin KXX direktori tomonidan tasdiqlanadi. Kalendar mavzuli reja har bir bo'limni qanday mavzularga ajratilib, ular qanday ketma-ketlikda, necha soatdan o'quv yilining qaysi sanalarida o'qitilishi, bu mavzular ta'limning qaysi shakl va metodlari yordamida o'rgatilishi, har bir mavzuni o'qitishda qaysi amaliy ishni bajarish, buning uchun qanday asbob-uskunalar, xom ashyo, texnik-texnologik hujjatlar zarurligi, shuningdek, o'qitishning texnikaviy vositalari, adabiyot va metodik qo'llanmalarining qaysilari zarur bo'lishi, qanday yangi pedagogik texnologiyalardan foydalanish zarurligini oldindan ko'rsatuvchi hujjat bo'lib, har bir kurs uchun har bir semestr yoki bir yilga mo'ljallab tuziladi.

Kasb hunar kollejlari kasb ta'limi (maxsus va kasbiy tayyorgarlik) fanlari bo'yicha taqvimiy (kalendar) mavzuli rejani to'liq ishlab chiqish 5-jadvalning barcha ustunlarini to'g'ri va to'liq to'ldirish talab etiladi.

5-jadval

Kasb ta'limi (maxsus va kasbiy tayyorgarlik fanlari) dan taqvimiy mavzuli reja

№	Bo'lim va mavzular	Ajratilgan soat	Sana	Ta'lim shakli	Ta'lim metodi	Ish ob'ekti	Materiali	Asbob uskunalar		Ithoz va Mosla-malar	Ko'rgaz-mali qurollar	Fanlararo aloqa	Yangi pedagogik texnologiyalar	qo'llanma va adabiyotlar	Izox
								Ishchi	O'lov						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16

Bu jadvalni to'liq to'ldirish uchun o'quv ustaxonalarida qilinadigan ishlar ro'yxati, kasb ta'lim (maxsus va kasbiy tayyorgarlik) fanlarining tabiiy-ilmiy turkumidagi fanlar bilan o'zaro bog'liqlik jadvali kerak bo'ladi.

Shuningdek, bu ro'yxat va jadvalni tuzish uchun darslarning aniq mavzuiy rejasi zarur, chunki ular o'zaro bir-biri bilan mantiqiy bog'liqdir. Qaysi mavzu uchun qanday ish ob'ektini tanlash kerakligi va ularning izchilligi yoki kasb ta'limidagi (maxsus va kasbiy tayyorgarlik) fanlardagi mavzularga boshqa fanlarning qaysi mavzularni bog'lab o'tish kerakligini aniqlash uchun, birinchi navbatda, kasb ta'limi (maxsus va kasbiy tayyorgarlik) fanlari darslarida o'tiladigan mavzular va ularning ketma-ketligini aniqlash zarur bo'ldi. SHu sababli taqvimiy (kalendar) mavzuli rejani ishlab chiqish ikki bosqichda amalga oshiriladi.

Bu bosqichda o'qitiladigan bo'lim va mavzular nomi, ularni o'tish ketma-ketligi, ularga ajratilgan soat miqdori va dars o'tiladigan sana aniqlandi.

Dars-butun bir tizimni, unda ta'lim va tarbiyaviy maqsad va vazifalar takomillanadi, o'sadi, o'qituvchi esa darsni rejalashtiradi, hamda oldindan tayyorlaydi. Rejalashtirish odatda perspektiv-tematik reja va perkktiv dars rejalari bilan tashkil topadi. Yaxshi o'ylangan istiqbol-mavzuli reja o'qituvchiga hozirgi zamon va har tomonlama o'quv jarayonining material-texnik bazasi bo'yicha tayyorlanishiga, shuningdek nazariyaning ishlab chiqarish bilan bog'lanishini ta'minlashga sharoit yaratadi. Istiqbolli-mavzuli reja darslar tizimini to'g'ri tashkil etishda va keyingi darsda tayyorlanishda yangiliklar keltiradi. Bu tajriba mashg'ulotida istiqbolli-tematik rejani tuzishda o'qituvchi xarakatlari ketma-ketligini keltiramiz.

6-jadval

№	Bosqichlar	Maqsadlar
1	2	3
1	Kvalifikatsion xarakteristikani o'rganish	1.Kasblar bo'yicha yosh kvalifikatsion ishchilar qanday dars va bilimlar olishini yuzaga chiqarish. 2.Predmet maqsadi va vazifalarini aniqlash.
2	O'quv rejasi va dasturi bilan tanishish	1.Mazkur KHK da o'qitiladigan fanning tarbiya tizimidagi o'rni yuzaga chiqarish. 2.Dastur bo'yicha o'quvchilarga shakllanadigan bilim, malaka, ko'nikmalar xajmi haqida tushunchalar berish.
3	Mavzu bo'yicha o'quv materiali mazmunini tahlil qilish.	1.Aniqlash: a)mavzuni o'rganishdagi tushunchalar b)ulardan birinchi uchraganlarni aniqlash. 2.O'quv materiali xajmi va darslar bo'yicha ketma-ketligini aniqlash.
4	Ishlab chiqarishning fanlararo bog'likligi tahlili.	1.Tarbiya mavzusidagi tushunchalar, bu o'quv materialini darslar bo'yicha taksimlashda kul keladi,

		2. Ishlab chiqarish darslari tushunchalarini o'rganish.
5	Dars tizimlarini kayta ishlash.	1. Tarbiya uchun kiritilgan asosiy tushunchalar, ular murakkabligi, yangi bilimlarni takomillashtirish darslarini aniqlash. 2. Amaliyotda bilimlarni qo'llash bo'yicha talabalarga qanaqa ko'nikmalar xosil bo'lishni dastur bo'yicha aniqlash, bilim ko'nikmalarni shakllantiruvchi darslarni joriy etish. 3. Talabalar bilimlarini tizimlashtiruvchi, shuningdek tekshiruv ishlarini olib borishga bag'ishlangan umumiy tuzilishdan darslar sonini aniqlash. 4. O'quv jarayonini aktivlashtiruvchi turli yo'nalishdagi dars tizimini aniqlash.
6	Mustakil ishlarni kayta ishlash tizimi.	1. Berilgan mavzu materiallarida kunik-malakarning mustaqil ketma-ketlikda shakllanishini aniqlash. 2. Yuqorida ko'rsatilgan ko'nikmalar shakllanishi darajasini aniqlash. 3. Bilimlar o'sish dinamikasini o'rganish. 4. Darsliklar, o'quv qo'llanmalari, topshiriq va mashg'ulotlar materialini tahlil qilish.
7	UTV kompleksini tayyorlash.	1. UTV dan nimalar borligini aniklash. 2. Ular tugriligini tekshirish.
8	Didaktik materiallar kompleksini tayyorlash.	1. Qanaqa didaktik materiallar qo'llanilishini aniqlash. 2. Tarqatuvchi materiallar tayyorlash.
9	Optimallikni aniklash.	1. Bilim, ko'nikmalarni talabalarga mustahkamlash. 2. Talabalarning sinfdan tashqari ishlarni bajarishda sharoitlar yaratish.

Istiqbol – mavzulye reja.

7-jadval

Mavzuning nomi, mazmuni	Yangi mavzuni o'rganish shakli	Mavzu maqsad	O'qituvchilar bilan mustaqil ishlash	UTV	Fanlararo bogliqligi	Uyga vazifa

Istiqbolli – dars rejasi.

8-jadval

Dars nomi, mazmuni	Dars turi	Darsda kulaniladigan uslublar	Didaktik materiallar va UTV	Kullani-Ladigan adabiyotlar	Mustakil ish	Uyga vazifa

Taqvimiy-mavzuli reja ilovasida quyidagi me'yoriy xujjatlar keltirildi:

7. Ma'ruza matni hamda amaliy (laboratoriya) ishlarni o'tkazish yo'riqnomasi.

8. Har bir darsning texnologik xaritasi.

9. Joriy va oraliq nazorat savollari (Testlar)

10. Yakuniy nazorat savollari, mustaqil ishlar ro'yxati va nazorat ishlari mavzulari (maxsus fanlar uchun).

11. Zaruriy ko'rgazmali materiallar to'plami.

11-jadval

Dars T.R	Jihozlar va ko'rgazmali qurollar	O'quv adbiyotlar A-asosiy (betlar) Yo- yordamchi (betlar)	Uyga vazifani qisqa mazmuni
1			
2			
3			
4			

Taqvim mavzuli rejadagi mashg'ulot ketma-ketligi, bo'lim va mavzu nomi, ajratilgan soat o'quv dasturidan olinadi. Muddat- mavzuni jadval asosida taqvimga moslashtiriladi. Ta'lim shakillari va ta'lim metodlari mavzuni yoritishda eng maqbul deb topilgani tanlanadi. Ko'rgazmali qurollar ustida ushbu mavzuni tushuntirishda qanday ko'rgazma, tarqatma materiallardan foydalanish kerakligi ko'rsatiladi.

Mavzuni mustahkamlashga oid uy vazifasi berilishi kerak. Uy vazifasi aniq, tushunarli bo'lishi lozim. Qo'llanma va adabiyotlar ustunida o'quvchilar mustaqil ravishda mavzuni mustahkamlash va uy vazifalarini bajarish uchun foydalanadigan adabiyotlar keltiriladi.

Ishning borishi va bajarish tartibi.

1. Kasb-xunar kollejlarda o'quv dasturlari mavzulari asosida tuzilgan istiqbol-mavzuviy va dars rejalari bilan tanishish va ularga tavsiyanoma berish.
2. Mutaxassislik fani bo'yicha mavzu tanlash va istiqbol-mavzuviy va dars rejalari tuzish.
3. 7-jadval va 8-jadvallarni tahlil qilish.
4. Ish bo'yicha xulosa chiqarish.

Ishni bajarishga qo'yiladigan talablar.

Talabalar mavzuni o'zlashtirish jarayonida topshirilgan topshiriqning nazariy va amaliy ahamiyatini o'rganishda quyidagilarga amal qilgan holda ishni bajarib bajarilgan ishni himoya qiladilar.

1. Bajarilayotgan laboratoriya bo'lajak o'qituvchilarning ish faoliyatida uchraydigan dolzarb muammolarning echimini topishga qaratilganligi;
2. Laboratoriya ishini maqsadi va kutilayotgan natijalarning aniq belgilanishi;
3. Qo'yilgan muammoni maqbul hal etish texnologiyasini yoritilganligi;
4. Laboratoriya ishini bajarish nazariy va amaliy ahamiyatga ega ekanligi;
5. Laboratoriya ishini bajarish har bir talabani mustaqil va ijodiy yondoshilganligi;

O'z-o'zini tekshirish savollari.

1. Taqvim mavzuli rejani tuzish nimadan boshlanadi.
2. Istiqbol-mavzuviy va dars rejalari ahamiyati nimadan iborat?
3. Taqvim mavzuviy reja qachon va kim tomonidan tuzilishini aniqlashtiring?
4. Taqvim mavzuli reja qaysi meyoriy hujjat asosida tuzilishini aniqlang?
5. Mutaxassislik fanlaridan taqvim mavzuviy rejangizni tuzing.

Talabalar mashg'ulot yakunida egallangan shaxsiy va kasbiy kompetentlik darajalarini umumiy natijaviylik tavsifi

№	Talabalar mashg'ulot yakunida, shaxsiy va kasbiy kompetentlik darajalarining quyidagilariga erishadi	
1.	Mantiqiy fikrlay olish	Taqvim mavzuli rejani tuzishda o'zining fikri boshqasini inkor qilmaydigan ichki mulohazalarini va to'g'ri xulosalarini shakllantira olish, ilmiy bilimlari va kundalik turmush tajribalarini tizimlashtira olish;
2.	Analogiyaga keltirish, taqqoslay olish	Turli mashg'ulot va darslarni kuzatish jarayonda o'xshashliklarni aniqlay olish;
3.	Tizimli ravishda fikrlay olish	Taqvim mavzuli rejani tuzishda uning alohida qismlarini bir butunga birlashtira olish, ob'ektlar va jarayonlarning o'zaro aloqadorliklarini aniqlay olish;
4.	Muammolar	Taqvim mavzuli rejani tuzish jarayonidagi muammoni

	ning echimini topa bilish	muvaffaqiyatli hal etish uchun uning turli jihatlarini aniqlay olish va tahlil eta bilish;
5.	Yozma muloqot ko'nikma va malakalari	Ishni bajarishda yozma shaklda, shu jumladan axborotni taqdim etishning grafik vositalaridan foydalangan holda o'z fikrlari va his-tuyg'ularini aniq ifodalay olishlik.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Muslimov N.A., Qo'ysinov O.A. Kasb ta'limi o'qituvchilarini tayyorlashda mustaqil ta'limni tashkilotish. (Metodik qo'llanma). T.: TDPU, 2006. 52 b.
2. Muslimov N.A., Sharipov Sh.S. O'rta maxsus, kasb-hunar va oliy ta'lim integratsiyasi. Kasb ta'lim metodikasi metodik qo'llanma. -T.: TDPU, 2006. 48 b.
3. Sharipov Sh., va b. Pedagogik amaliyot (metodik qo'llanma). -T.: TDPU, 2006. 34 b.
4. Sharipov Sh., Abduraimov Sh. Kasb ta'limi metodikasi fanidan laboratoriya mashg'ulotlari uchun metodik qo'llanma.-T: TDPU, 2007. 147 b.
5. Eldasheva G.V. Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi. – O'MKHTTKMO va UQT instituti, T. – 2006. 124 b.
6. Kurbanov Sh.E., Saidov X., Axliddinov R. Barkamol avlod orzusi. -T.: Shark, 1998.-154 s.
7. Tolipov O'.Q., Barakaev M., Sharipov Sh.S. Kasbiy pedagogika (ma'ruzalar matni). -T.: "Ofset-print" matbaasi, 2001. –100 b

4-laboratoriya:

O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limidagi tayyorlov yo'nalishlari, kasblar va ixtisosliklar tasniflagichi tahlili

Ishning maqsadi: Talabalarga «kasb» tushunchasining ma'nosini yoritib berish, ularni kasblarning tasniflari bilan tanishtirish. Kasblar mazmunini tushuntirish talabalarining fikrlash doirasini kengaytirish. Tayyorlov yo'nalishlari bo'yicha kichik guruhlarda kasb-hunar kollejlarda kasbga yo'naltirish ishlarini tashkil etish dasturini ishlab chiqish va taqdimot qilish.

Mashg'ulotni jihozlash: O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limidagi tayyorlov yo'nalishlari, kasblar va ixtisosliklar tasniflagichi; mavzu bo'yicha plakatlar va slaydlar.

Mashg'ulot rejası:

1.O'MKXT mutaxassislik va kasblar yo'nalishlari bo'yicha Umumdavlat Klassifikatori, uning maqsad va ob'ektlari.

2. Mutaxassislik, kichik mutaxassis, kichik mutaxassis vazifalari, kasbiy faoliyat sohasi.

3.O'MKHT ta'lim muassasalarida ta'lim yo'nalishlari tushunchasi.

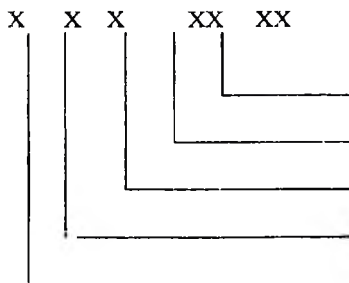
4.Tasniflagich tuzilmasi.

Uslubiy ko'rsatmalar:

Tasniflagich-o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarida kichik mutaxassislarni tayyorlash bo'yicha tayyorlov yo'nalishlari, mutaxassisliklari va kasblarning tizimlashtirilgan ro'yxatidir. Tasniflagichda sakkizta bilim sohasi nazarda tutilgan:

1. Ta'lim
2. Gumanitar fanlar va san'at
3. Ijtimoiy fanlar, biznes va huquq
4. Fan
5. Muhandislik, ishlov berish va qurilish tarmoqlari
6. Qurilish va suv xo'jaligi
7. Sog'liqni saqlash va ijtimoiy ta'minot
8. Xizmatlar

Tasniflagichda ta'lim bosqichlari, bilim va ta'lim sohalari, tayyorlov yo'nalishlari mutaxassisliklari va kasblar ettita raqamli kod bilan belgilanadi. Ta'limning xalqaro klassifikatsiyasiga binoan ta'lim bosqichi-o'rta mahsus, kasb-hunar ta'limi 3 raqami bilan belgilangan. Masalan: 3144601, 3210201,3380101 va boshqa.

O'rta maxsus, kasb — hunar ta'limi kodlarida:

Birinch raqam - ta'lim dasturi bosqichi kodi;

Ikkinchi raqam - bilim sohasi kodi;

Uchinchi raqam - ta'lim sohasi kodi;

To'rtinchi va beshinchi raqamlar - tayyorlov yo'nalishi kodi;

Oltinchi va ettinchi raqamlar - ixtisosliklar kodi.

Ta'lim yo'nalishi- 3 bosqichning ta'lim dasturi bo'yicha o'rta- mahsus, kasb-hunar ta'limi muassasasi bitiruvchisi tomonidan egallangan va beriladigan "kichik mutaxassis" malaka darajasi doirasida kasb faoliyatining muayyan turini bajarishni ta'minlovchi tayanch va fundamental bilimlar, malaka va ko'nikmalar majmuasidir.

Mutaxassislik- 3 bosqich ta'lim dasturi asosida o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasasi bitiruvchisi tomonidan egallangna va beriladigan "kichik mutaxassis" malaka darajasi doirasida kasb faoliyatining muayyan turini bajarishni ta'minlovchi aniq mutaxassislik bo'yicha olingan bilimlar, malaka va ko'nikmalar majmuasidir.

Kasb- ta'lim dasturining 3-bosqichi bo'yicha maxsus tayyorgarlik va tajriba natijasida ma'lum bir sohada kasbiy faoliyatni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan bilimlar va amaliy ko'nikmalar majmuasidir kasb – jismoniy imkoniyat, aqliy qobiliyat va yuridik huquqlarni ta'minlovchi insoniy mehnat faoliyatining (mashg'ulotining) turidir.

Mutaxassislik, kichik mutaxassis, kichik mutaxassis vazifalari, kasbiy faoliyat sohasi

Tayyorlov yo'nalishlari, kasblar va ixtisosliklarning umumdavlat tasniflagichi (TYKIUT) - o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi o'quv muassasalarida kichik mutaxassislarni tayyorlash bo'yicha tayyorlov yo'nalishlari, kasblar va mutaxassisliklarning tizimlashtirilgan ro'yxati.

Kichik mutaxassis - bu ta'lim dasturini muvaffaqiyatli o'zlashtirgan o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalari bitiruvchilariga beriladigan malaka darajasidir.

Kichik mutaxassis:

- tegishli ijtimoiy ishlab chiqarish sohasida uning umumli faoliyat ko'rsata olishini ta'minlaydigan nazariy va amaliy bilimlar majmuasiga, kasbiy bilim, malaka va ko'nikmalarga ega;

- mazkur jamiyatda o'zining muvaffaqiyatli hayot darajasini ta'minlaydigan umumiy va kasbiy madaniyatga, ijtimoiy ahamiyatli xususiyatlarga va shaxsiy sifatlarga ega.

Malaka — xodimning kasbiy tayyorgarligi darajasi, undagi ma'lum ishni bajarish uchun zarur bo'lgan bilim, malaka va ko'nikmalarning mavjudligi.

Uzluksiz ta'lim tizimidagi o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi va oliy ta'lim (bakalavriat) da uzviylikni ta'minlash maqsadida O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limidagi tayyorlov yo'nalishlari, kodlari oliy ta'limning bakalavriat ta'lim yo'nalishlari kodlariga moslashtirilgan.

Ishning boshishi va bajarish tartibi.

1. O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarida kichik mutaxassislarni tayyorlash tasniflagichi bilan tanishish.
2. «Kasb», «Mutaxassislik» va «Ixtisoslik» tushunchalarini izohlash.
3. O'MKHT tayyorlov yo'nalishlari kasblar va mutaxassisliklar kodi bo'yicha tasnifi, ishlovchilar saviyasiga ko'ra tarmoq tasnifi, kasblarni tasniflashning umumiy ta'rifiga mos kelishini izohlash.

4. Namuna I ni tahlil qilish.
5. Har biri talaba o'zi o'qiyotgan yo'nalishiga mos kasblarni ajratish va ular bo'yicha tayyorlanayotgan kichik mutaxassislarni aniqlash.
6. Ish bo'yicha xulosa chiqarish.

Ishni bajarishga qo'yiladigan talablar.

Talabalar mavzuni o'zlashtirish jarayonida topshirilgan topshiriqning nazariy va amaliy ahamiyatini o'rganishda quydagilarga amal qilgan holda ishni bajarib bajarilgan ishni himoya qiladilar.

1. Bajarilayotgan laboratoriya bo'lajak o'qituvchilarning ish faoliyatida uchraydigan dolzarb muammolarning echimini topishga qaratilganligi;
2. Laboratoriya ishini maqsadi va kutilayotgan natijalarning aniq belgilanishi;
3. Qo'yilgan muammoni maqbul hal etish texnologiyasini yoritilganligi;
4. Laboratoriya ishini bajarish nazariy va amaliy ahamiyatga ega ekanligi;
5. Laboratoriya ishini bajarish har bir talabani mustaqil va ijodiy yondoshilganligi;

O'z-o'zini tekshirish savollari.

1. Kasb, mutaxassislik, ixtisoslik nima va ularning bir-biridan farqi?
2. Kasblar va ixtisosliklar tasniflagichida nechta bilim sohasi mavjud va ularni nomlarini ayting?
3. Respublika o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi tizimida nechta yo'nalishda kasbga tayyorlanadi?

12-jadval

Tarmoq ta'lim standarti loyihasining "Kasbiy tavsifnoma" komponentini ekspert baholash xaritasi

Tayyorlov
yo'nalishi _____
Kasbi _____
Ixtisosliklar _____

№	Savol	ha	%	yo'q
1.	Tayyorlov yo'nalishi mehnat bozori talabidan kelib chiqib tanlanganmi?			
2.	Kasbi tayyorlov yo'nalishiga va mehnat bozori talabiga to'g'ri keladimi?			
3.	Ixtisosliklar shu kasbga va va mehnat bozori talabiga to'g'ri keladimi?			
4.	Ushbu kasbning qo'llanish sohasi va shu kasb			

	mutaxassislari ishlashi lozim bo'lgan soha va tarmoqlar to'g'ri ko'rsatilganmi?			
5.	Bitiruvchiga beriladigan malaka to'g'ri ko'rsatilganmi?			
6.	Ushbu kasbni egallashi lozim bo'lgan shaxslarning ruhiy-fizologik sifatleri to'g'ri ko'rsatilganmi?			
7.	Barcha kasb faoliyatlari keltirilganmi?			
8.	Kasb faoliyat turlarining ketma-ketligi texnologik jarayon asosida to'g'ri keltirilganmi?			
9.	1-kasb faoliyat turi			
9.1	Keltirilgan maxsus talablar ushbu kasb faoliyat turiga muvofiq keladimi?			
9.2	Keltirilgan ko'nikmalar ushbu faoliyat turini amalga oshirish imkonini beradimi?			
9.3	Keltirilgan bilimlar ko'nikmalarni shakllantirish imkoniyatlarini beradimi?			
10	2-kasb faoliyat turi			
10.1	Keltirilgan maxsus talablar ushbu kasb faoliyat turiga muvofiq keladimi?			
10.2	Keltirilgan ko'nikmalar ushbu faoliyat turini amalga oshirish imkonini beradimi?			
10.3	Keltirilgan bilimlar ko'nikmalar ko'nikmalarni shakllantirish imkoniyatlarini beradimi?			

Talabalarning mashg'ulot yakunida egallangan shaxsiy va kasbiy kompetentlik darajalarini umumiy natijaviylik tavsifi

Talabalar mashg'ulot yakunida, shaxsiy va kasbiy kompetentlik darajalarining quyidagilariga erishadi		
1.	Mantiqiy fikrlay olish	O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limidagi tayyorlov yo'nalishlari, kasblar va ixtisosliklar tasniflagichini tahlili qilishda o'zining fikri boshqasini inkor qilmaydigan ichki mulohazalarini va to'g'ri xulosalarini shakllantira olish, ilmiy bilimlari va kundalik turmush tajribalarini tizimlashtira olish;
2.	Analogiyaga keltirish, taqqoslay olish	Kichik mutaxassislarni tayyorlashda turli yo'nalishlardagi kasblar, ixtisosliklar ularning kod, shifirlashni kuzatish jarayonda o'xshashliklarni aniqlay olish;
3.	Tizimli ravishda fikrlay olish	O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limidagi tayyorlov yo'nalishlari, kasblar va ixtisosliklar tasniflagichi tahlili qilishda, uning alohida qismlarini bir butunga birlashtira olish, ob'ektlar va jarayonlarning o'zaro aloqadorliklarini aniqlay olish;
4.	Muammolar -ning echimini	O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limidagi tayyorlov yo'nalishlari, kasblar va ixtisosliklar tasniflagichini tahlil qilish jarayonidagi muammoni muvaffaqiyatli hal etish uchun

	topa bilish	uning turli jihatlarini aniqlay olish va tahlil eta bilish;
5.	Yozma muloqot ko'nikma va malakalari	Ishni bajarishda yozma shaklda, shu jumladan axborotni taqdim etishning grafik vositalaridan foydalangan holda o'z fikrlari va his-tuyg'ularini aniq ifodalay olishlik.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Muslimov N.A., Qo'ysinov O.A. Kasb ta'limi o'qituvchilarini tayyorlashda mustaqil ta'limni tashkilotish. (Metodik qo'llanma). T.: TDPU, 2006. 52 b.
2. Muslimov N.A., Sharipov Sh.S. O'rta maxsus, kasb-hunar va oliy ta'lim integratsiyasi. Kasb ta'lim metodikasi metodik qo'llanma. -T: TDPU, 2006. 48 b.
3. Sharipov Sh., va b. Pedagogik amaliyot (metodik qo'llanma). -T.: TDPU, 2006. 34 b.
4. Sharipov Sh., Abduraimov Sh. Kasb ta'limi metodikasi fanidan laboratoriya mashg'ulotlari uchun metodik qo'llanma.-T: TDPU, 2007. 147 b.
5. Eldasheva G.V. Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi. – O'MKHTTKMO va UQT instituti, T. – 2006. 124 b.
6. Kurbanov Sh.E., Saidov X., Axliddinov R. Barkamol avlod orzusi. -T.: Shark, 1998.-154 s.
7. Tolipov O'Q., Barakaev M., Sharipov Sh.S. Kasbiy pedagogika (ma'ruzalar matni). -T.: "Ofset-print" matbaasi, 2001. –100 b

5- laboratoriya:

Mutaxassislik fanlaridan o'quvchilarga texnologik xaritalarni tuzishni o'rgatish metodikasi

Ishning maqsadi: Talabalarga mutaxassislik fanlaridan texnologik xaritalarni tuzish ko'nikmasini shakllantirish.

Mashg'ulotni jihozlash: Texnologik xarita namunasi, vizual vositalar, mavzu bo'yicha plakatlari va slaydlar.

Mashg'ulot rejasi:

1. Mutaxassislik fanlaridan texnologik xarita haqida tushuncha hosil qilish;
2. "Elektrotexnika" fanidan texnologik xarita namunasini o'rganish;
3. Texnologik xarita tuzish bo'yicha amaliy topshiriq bajarish.

Uslubiy ko'rsatmalar:

O'quv-texnologiya hujjati ishlab chiqarish ta'limi jarayoniga katta ta'sir qiladi. Ishlab chiqarish ta'limi darsi samaradorligini oshirishning eng muhim usullaridan biri o'quvchilarga yozma instruktaj berish hisoblanadi. YOzma instruktaj bu o'quvchilarga mashq yoki o'quv-ishlab chiqarish topshiriqlarini bajarishlarida zarur bo'ladigan ma'lumot va ko'rsatmalarni o'z ichiga oluvchi instruksion-metodik

hujjatlar yordamida instruktaj berishdir.

O'quv-texnologik hujjatlar bajarilayotgan topshiriqning mazmuni, xarakteri, unga qo'yiladigan talablar, materiallar, asbob-uskunalar, jihozlar va moslamalar, mehnat operatsiyalarining mazmuni hamda ularning izchilligi, shuningdek, mehnatni tashkil qilish usullari, yo'l qo'yilishi mumkin bo'lgan xato va kamchiliklar, ularni bartaraf qilish usullari haqidagi ma'lumotlarni o'z ichiga oladi. Bu ma'lumotlarning hajmi o'quvchilarning tayyorgarlik darajasiga ko'ra turlicha bo'lishi mumkin.

Plakatlar, chizmalar va boshqa ko'rsatmali qurollar bilan bir qatorda instruksion xaritalar o'quvchilar yozma instruktaj o'tkazish imkonini beradi.

Instruksion va instruksion-texnologik xaritalar mazmuniga ko'ra turlicha bo'lishi mumkin, biroq ularda mashq yoki ishni bajarishdagi izchillik albatta ko'rsatilib o'tiladi va mehnat xarajatlari, mehnat yoki ish usullarining xarakteri, xususiyatlari hamda o'ziga xos yo'llari qisqacha instruksion ko'rsatmalar beriladi. O'quvchilarga ishlab chiqarish ta'limi berishda instruksion xaritalardan asosan operatsiyalarni o'rganish jarayonida, instruksion-texnologik xaritalardan esa detal yoki mahsulotlarni tayyorlashdagi kompleks ishlarni bajarishda qo'llaniladi.

Quyida instruksion xarita va instruksion-texnologik xarita mazmuni sxemalarda keltirilgan:

13-jadval

Instruksion xarita

Mashqlarni bajarish izchilligi (nima qilish kerak)	Instruksion ko'rsatmalar (qanday bajarish kerak)	O'quvchilar o'z-o'zlarini nazorat qilishlari (harakatning to'g'ri bajarilishini va uning natijalarini qanday tekshirish kerak)

Instruksion-texnologik xarita

O'tish bo'yicha eskizlar	Operatsiyalarning nomi	Jihozlar	Moslamalar	Asboblari		Ishning bajarilishi bo'yicha instruksion ko'rsatmalar
				kesuvchi	o'lchovli, yordamchi	

Istiqbolli taqvimiy mavzuli reja:

1. Ajratilgan soat.	2
2. Muddati.	22.05.2012.
3. Bo'lim va mavzular.	Planlar yirikligi va ularni ulanishi. Dinamik kordinatalar. Ponarama. Transfaktor.
4. Dars metodi.	Nazariy, ko'rgazmali.

5. Dars shakli.		Frontal.
6. Ish ob'ekti.		Tasvirga olish jarayonida montaj qonun – qoidalariga amal qilish jarayonini kuzatish va o'rganish..
7. Asboblari.	O'Ichov.	-
	Ishchi.	-
8. Ko'rgazmali qurollar.		grafik ish xarakatini ko'rsatuvchi plakati va kompyuterda animatsiyali ko'rinishi..
9. Jihozlar va moslamalar.		-
10. Texnologik xujjatlar.		Maxsus sxematik tasvirlar.
11. Kasblar.		Dasturchi.
12. O'quvchiga mustaqil ish.		grafik ish oddiy xarakati mavzusida internet ma'lumotlari yig'ib kelish.
13. Adabiyotlar.		-
14. Qo'shimcha.		-

Ishning borishi va bajarish tartibi.

1. Kasb-hunar kollejlari o'quv dasturlari mavzulari asosida tuzilgan istiqbol-mavzuiy va dars rejalarini bilan tanishish va ularga tavsiyanoma berish.
2. Mutaxassislik fani bo'yicha mavzu tanlash va istiqbol-mavzuiy va dars rejalarini tuzish.
3. Namunalarni tahlil qilish.
4. Ish bo'yicha xulosa chiqarish.

Ishni bajarishga qo'yiladigan talablar

Talabalar mavzuni o'zlashtirish jarayonida topshirilgan topshiriqning nazariy va amaliy ahamiyatini o'rganishda quydagilarga amal qilgan holda ishni bajarib bajarilgan ishni himoya qiladilar.

1. Bajarilayotgan laboratoriya bo'lajak o'qituvchilarning ish faoliyatida uchraydigan dolzarb muammolarning uchinini topishga qaratilganligi;
2. Laboratoriya ishini maqsadi va kutilayotgan natijalarning aniq belgilanishi;
3. Qo'yilgan muammoni maqbul hal etish texnologiyasini yoritilganligi;
4. Laboratoriya ishini bajarish nazariy va amaliy ahamiyatga ega ekanligi;
5. Laboratoriya ishini bajarish har bir talabani mustaqil va ijodiy yondoshilganligi;

O'z-o'zini tekshirish savollari.

1. Istiqbol-mavzuiy va dars rejalarining ahamiyati nimadan iborat?
2. Dars rejasi tuzishining o'qituvchi uchun ahamiyati nimadan iborat?
3. Texnologik xaritaning tarkibiy qismlariga izoh bering
4. O'zingiz tanlagan mavzu bo'yicha texnologik xarita tuzing va izohlab bering.

Talabalarining mashg'ulot yakunida egallangan shaxsiy va kasbiy kompetenlik darajalarini umumiy natijaviylik tavsifi

№	Talabalar mashg'ulot yakunida shaxsiy va kasbiy kompetenlik darajalarini quyidagilarga erishadi	
1.	Mantiqiy fikrlay olish	Mutaxassislik fanlaridan o'quvchilarga texnologik xaritalarni tuzishda o'zining fikri boshqasini inkor qilmaydigan ichki mulohazalarini va to'g'ri xulosalarini shakllantira olish, ilmiy bilimlari va kundalik turmush tajribalarini tizimlashtira olish;
2.	Analogiyaga keltirish, taqqoslay olish	Turli mashg'ulot va darslarni mutaxassislik fanlaridan o'quvchilarga texnologik xaritalarni tuzish jarayonda o'xshashliklarni aniqlay olish;
3.	Tizimli ravishda fikrlay olish	Turli mashg'ulot va darslarni mutaxassislik fanlaridan o'quvchilarga texnologik xaritalarni tuzishda uning alohida qismlarini bir butunga birlashtira olish, ob'ektlar va jarayonlarning o'zaro aloqadorliklarini aniqlay olish;
4.	Muammolarning echimini topa bilish	Turli mashg'ulot va darslarni mutaxassislik fanlaridan o'quvchilarga texnologik xaritalarni tuzish jarayonidagi muammoni muvaffaqiyatli hal etish uchun uning turli jihatlarini aniqlay olish va tahlil eta bilish;
5.	Yozma muloqot ko'nikma va malakalari	Ishni bajarishda yozma shaklda, shu jumladan axborotni taqdim etishning grafik vositalaridan foydalangan holda o'z fikrlari va his-tuyg'ularini aniq ifodalay olishlik.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Muslimov N.A., Qo'ysinov O.A. Kasb ta'limi o'qituvchilarini tayyorlashda mustaqil ta'limni tashkilotish. (Metodik qo'llanma). T.: TDPU, 2006. 52 b.
2. Muslimov N.A., Sharipov Sh.S. O'rta maxsus, kasb-hunar va oliy ta'lim integratsiyasi. Kasb ta'lim metodikasi metodik qo'llanma. -T: TDPU, 2006. 48 b.
3. Sharipov Sh., va b. Pedagogik amaliyot (metodik qo'llanma). -T.: TDPU, 2006. 34 b.
4. Sharipov Sh., Abduraimov SH. Kasb ta'limi metodikasi fanidan laboratoriya mashg'ulotlari uchun metodik qo'llanma.-T: TDPU, 2007. 147 b.
5. Eldasheva G.V. Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi. – O'MKHTTKMO va UQT instituti, T. – 2006. 124 b.
6. Kurbanov S.H.E., Saidov X., Axliddinov R. Barkamol avlod orzusi. -T.: SHark, 1998.-154 s.
7. Tolipov O'Q., Barakaev M., Sharipov Sh.S. Kasbiy pedagogika (ma'ruzalar matni). -T.: "Ofset-print" matbaasi, 2001. –100 b

6- laboratoriya:

O'quv ustaxonalari va laboratoriya xonalariga qo'yiladigan talablar

Ishning maqsadi: Talabalar o'quv ustaxonalari va laboratoriya xonalariga qo'yiladigan talablarni mohiyatini o'rganish.

Mashg'ulotni jihozlash: vizual vositalar, mavzu bo'yicha plakatlari va slaydlar.

Mashg'ulot rejasini:

1. Talabalar o'quv ustaxonalariga va laboratoriya xonalariga qo'yiladigan talablar
2. O'quv ustaxonalari va laboratoriya xonalarini bir-biridan farqini ajratish.
3. KHK dagi o'quv ustaxonalarining jihozlanishini tahlili.

Uslubiy ko'rsatmalar:

Kasb-hunar kollejarining yangi majmualarini, o'quv ustaxonalarini qurishda ta'lim muassasalarini loyihalashtiruvchi tashkilotlarning loyihalariga amal qilish lozim. O'quv ustaxonalarini birinchi qavatga joylashtirib, kelgusida uning kengaytirish mumkinligini nazarda tutgan holda rejalashtiriladi. Ustaxonalarda bajariladigan ishlar natijasida shovqin chiqishini hisobga olib, ularni imkon boricha binoning alohida qanotiga yoki nazariy mashg'ulotlar o'tkaziladigan binolardan uzoqroqda joylashtirish kerak.

O'quv ustaxonalarida ishlashga qulay sharoit yaratish uchun quyidagilar bo'lishi zarur:

- havoning harorati qish paytida 15-16°C dan past bo'lmasligi, yozda esa 20°C dan oshmasligi kerak. Ustaxona binosida havo almashinishi tabiiy yoki sun'iy ravishda amalga oshiriladi.

Ustaxona poli iliq, yuzasi tozalash uchun qulay, sirpanmaydigan bo'lishi talab etiladi. Devorlar ochiq rangga, ship esa binoni yaxshiroq yoritilishi uchun oq rangga bo'yaladi.

O'quv ustaxonalari va maydonlari bilim yurtida tayyorlanadigan kasb va ixtisosliklarga ko'ra me'yorlanadi. Kasb-hunar kollejlari o'quv ustaxonalarini rejalashtirishda quyidagi umumiy talablarga amal qilinadi:

1. O'quv ustaxonalari mashg'ulotlarni amaliy ta'lim dasturiga muvofiq o'tkazishga moslashtirilgan bo'lishi kerak.
2. Har bir bo'lim maydoni va asbob-uskunalarini miqdoriga ko'ra hamda egallanadigan kasb, ixtisoslikka muvofiq 25-30 yoki 12-15 nafar talabalar guruhini bir vaqtning o'zida o'qitishga mo'ljallanadi.
3. Guruhlarni frontal o'qitishga mo'ljallangan bo'lishi kerak.
4. Tayyorlanadigan har bir kasb va ixtisoslikning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda, alohida bo'limlar, shuningdek, asboblari va materiallari saqlanadigan omborxona, mexanika bo'limi va hokozolar tashkil etiladi.
5. Texnologik jarayon jihatidan bog'liq bo'lgan bo'limlarni bir-biriga yaqinroq joylashtirish zarur.

6. Silliqlaydigan, jilvirlaydigan va charxlaydigan dastgohlar odatda alohida binoga o'rnatiladi. Agar buning iloji bo'lmasa, bunday dastgohlar ustiga havoni so'rib oluvchi ventilyatsiya o'rnatiladi.
7. Ish jarayonida ko'p miqdorda gaz, chang yoki kuchli shovqin chiqaradigan bo'limlar to'liq izolyatsiya qilinadi.
8. Ustaxonalar dasturning mazkur mavzusi o'rganilayotganda osib yoki o'rnatilib qo'yiladigan kerakli ko'rsatmali qurollar, jadvallar, o'quv ishlab chiqarish ishlarining ro'yxati bilan ta'minlanadi.
9. Ustaxona devorining bir tomoniga guruh talabalariga tegishli ko'rsatgichlar o'rnatiladi.
10. Ustaxonaning barchaga yaxshi ko'rinadigan joyiga birinchi yordam ko'rsatish uchun mo'ljallangan dori-darmon solingan aptechka va qaynatilib sovutilgan suvli bak qo'yiladi.
11. Tahsil oluvchilarning ish o'rnidagi individual asbob-uskunalar komplekti va zarur jihozlar uchun maxsus moslamalar bo'lishi kerak.
12. Ustaxonada tozalash uchun ishlatiladigan materiallar, qirindi, qipiqni yig'ishga mo'ljallangan qopqoqli yashik; ularni yig'ishtirib olish uchun hokandoz, belkurak, ustaxonani tartibga keltirish uchun cho'tkalar bo'lishi kerak.
13. Ustaxonada yong'inga qarshi zaruriy inventar bo'lishi shart.

O'quv ustaxonalar tahsil oluvchilar ishlab chiqarish ta'limi dasturi talablariga muvofiq topshiriqlarni bajarishlari uchun zarur bo'ladigan, mehnatni muhofaza qilish va xavfsizlik texnikasi talablariga javob beradigan individual va ommaviy foydalanishga mo'ljallangan asosiy va yordamchi o'quv-ishlab chiqarish asbob-uskunalar bilan jihozlanadi.

O'quv ustaxonasiga jihozlarni joylashtirishda quyidagilar nazarda tutiladi:

1. O'qituvchi o'z ish o'rnida turib, tahsil oluvchilar guruhiga yo'l-yo'riq berish imkoniyatini;
2. Tahsil oluvchilarning maqbul ishlari uchun eng qulay va xavfsiz sharoitni;
3. Ishlash, ta'mirlash vaqtida, shuningdek, materiallar tashishda har tomondan kelishning qulayligini faqat ishchi turadigan dastgoh orasidan o'tish joylarining kengligi 05-08 m, dastgohlar qatori orasidagitish yo'lining kengligi eng kamida 1,2 m aravacha, elektrokav va boshqa transport vositalari o'tadigan joyning kengligi 2 m dan qilib belgilanadi. O'quv ustaxonasidagi barcha turdagi jihozlarning xavfli joylari sim to'r, kojuxlar bilan to'sib qo'yiladi.

Ish o'rnida deganda o'quv ustaxonasining alohida ishchi ixtiyorida bo'lgan va u ishlab chiqarish topshirig'ini bajarishida kerak bo'ladigan jihoz, moslama, asbob va materiallarning maqsadga muvofiq holda joylashtirilgan ma'lum qismi nazarda tutiladi. Odatda, ish o'rnida quyidagilarni qamrab oladi:

- ishchi foydalanadigan mehnat vositalari o'rnatilgan, normal ishlash uchun zarur bo'lgan maydon;
- ish bajariladigan jihozlar, mexanizm va moslamalar;

- material, yarim tayyor mahsulot, tayyor mahsulotlar, chiqindilarni joylashtirish, saqlash uchun maxsus qurilmalar;
- asbob-uskunalar, moslamalar va texnikaga oid hujjatlarni joylashtirish va saqlash uchun maxsus qurilmalar;
- har bir ish o'rniga mo'ljallangan ko'tarma-transport vositalari;
- normal va xavfsiz mehnat sharoitlarini ta'minlovchi qurilmalar.

SHunday qilib, ish o'rnini amaliy laboratoriya mashg'ulotlar dasturini to'liq va sifatli bajarishiga sharoit yaratadigan qilib tashkil etilishi zarur. Ish o'rnini tashkil etish, eng avvalo, oqilona mehnat jarayonini, tahsil oluvchilarning toliqishini kamaytirishni nazarda tutadi.

Tahsil oluvchilar ish o'rnida tartib-qoidaga rioya qilishlari uchun quyidagi talablarga amal qilishlari lozim:

- ishga kerakli bo'lgan barcha predmetlar zarur bo'lgan paytda darhol topish uchun qo'l ostida bo'lish kerak;
- ish jarayonida tez-tez ishlatiladigan asbob-uskunalar, materiallarni ishchiga yaqinroqqa, kamroq ishlatiladiganlari esa uzoqroqqa joylashtiriladi;
- foydalaniladigan barcha jihoz va materiallar taxminan bel balandligida joylashtiriladi;
- asbob va moslamalarni qaysi qo'l bilan olish qulay bo'lsa, o'sha tomonga joylashtiriladi;
- bir predmetni ikkinchisi yoki ishlov berilayotgan mahsulotning ustiga qo'yish mumkin emas;
- hujjatlar foydalanish uchun qulay, shu bilan birga iflos bo'lmaydigan joyda saqlanadi;
- yarim mahsulot, materiallar, tayyor mahsulotlar o'tish yo'llarini to'smaydigan hamda halaqit bermaydigan holatda saqlanishi zarur, engil narsalarni og'irlaridan yuqoriroqqa qo'yiladi.

O'qituvchining ish o'rnini mashg'ulotlarni samarli o'tkazish va ish vaqtining bekor ketmasligini ta'minlashga yordam berishi kerak. U iloji boricha talabalarni to'liq ko'ra olishi uchun, 25-30 sm balandlikka joylashtiriladi.

Talabalarining mashg'ulot yakunida egallangan shaxsiy va kasbiy kompetenlik darajalarini umumiy natijaviylik tavsifi

№	Talabalar mashg'ulot yakunida shaxsiy va kasbiy kompetenlik darajalarini quyidagilarga erishadi	
1.	Mantiqiy fikrlay olish	O'quv ustaxonalari va laboratoriya xonalariga qo'yiladigan talablarini o'rganishda o'zining fikri boshqasini inkor qilmaydigan ichki mulohazalarini va to'g'ri xulosalarini shakllantira olish, ilmiy bilimlari va kundalik turmush tajribalarini tizimlashtira olish;
2.	Analogiyaga keltirish,	O'quv ustaxonalari va laboratoriya xonalariga qo'yiladigan talablarini o'rganish jarayonda o'xshashliklarni aniqlay olish;

	taqqoslay olish	
3.	Amaliy fikrlay olish	Muayyan vaziyatlarda mavjud bo'lgan axborotlarga asoslangan holda eng maqbul (optimal) yo'lni tanlay bilish va qo'yilgan maqsadlarga erishish uchun amalga oshirilishi kerak bo'lgan harakatlarning samarali rejasini tuza olish;
4.	Muammolarning echimini topa bilish	O'quv ustaxonalari va laboratoriya xonalariga qo'yiladigan talablarini o'rganish jarayonidagi muammoni muvaffaqiyatli hal etish uchun uning turli jihatlarini aniqlay olish va tahlil eta bilish;
5.	Yozma muloqot ko'nikma va malakalari	Ishni bajarishda yozma shaklda, shu jumladan axborotni taqdim etishning grafik vositalaridan foydalangan holda o'z fikrlari va his-tuyg'ularini aniq ifodalay olishlik.

Ishning borishi va bajarish tartibi.

1. Talabalar o'quv ustaxonalariga va laboratoriya xonalariga qo'yiladigan talablar o'rganish.
2. O'quv ustaxonalari va laboratoriya xonalarini bir-biridan farqini ajratish.
3. KHK dagi o'quv ustaxonalarining jihozlanishini tahlili qilish.

Ishni bajarishga qo'yiladigan talablar

Talabalar mavzuni o'zlashtirish jarayonida topshirilgan topshiriqning nazariy va amaliy ahamiyatini o'rganishda quydagilarga amal qilgan holda ishni bajarib bajarilgan ishni himoya qiladilar.

1. Bajarilayotgan laboratoriya bo'lajak o'qituvchilarning ish faoliyatida uchraydigan dolzarb muammolarning echimini topishga qaratilganligi;
2. Laboratoriya ishini maqsadi va kutilayotgan natijalarning aniq belgilanishi;
3. Qo'yilgan muammoni maqbul hal etish texnologiyasini yoritilganligi;
4. Laboratoriya ishini bajarish nazariy va amaliy ahamiyatga ega ekanligi;
5. Laboratoriya ishini bajarish har bir talabaning mustaqil va ijodiy yondoshilganligi;

O'z-o'zini tekshirish savollari.

1. O'quv ustaxonasi va laboratoriya xonalsining bir-biridan farqini aniqlang?
2. Kasb-hunar kollejlari o'quv ustaxonalarida tayyorlanadigan buyumlar ro'yxatini tuzib chiqing.
3. O'quv amaliyoti uchun asbob-uskuna va jihozlarni tanlash bo'yicha ko'rsatmalarni ishlab chiqing.
4. O'quv ustasining o'quv mashg'ulotiga tayyorgarligini izohlang.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Muslimov N.A., Qo'ysinov O.A. Kasb ta'limi o'qituvchilarini tayyorlashda mustaqil ta'limni tashkilotish. (Metodik qo'llanma). T.: TDPU, 2006. 52 b.
2. Muslimov N.A., Sharipov Sh.S. O'rta maxsus, kasb-hunar va oliy ta'lim integratsiyasi. Kasb ta'lim metodikasi metodik qo'llanma. -T: TDPU, 2006. 48 b.
3. Sharipov Sh., va b. Pedagogik amaliyot (metodik qo'llanma). -T.: TDPU, 2006. 34 b.
4. Sharipov Sh., Abduraimov Sh. Kasb ta'limi metodikasi fanidan laboratoriya mashg'ulotlari uchun metodik qo'llanma.-T: TDPU, 2007. 147 b.
5. Eldasheva G.V. Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi. – O'MKHTTKMO va UQT instituti, T. – 2006. 124 b.
6. Kurbanov Sh.E., Saidov X., Axliddinov R. Barkamol avlod orzusi. -T.: Shark, 1998.-154 s.
7. Tolipov O'.Q., Barakaev M., Sharipov Sh.S. Kasbiy pedagogika (ma'ruzalar matni). -T.: "Ofset-print" matbaasi, 2001. -100 b

7- laboratoriya:

O'quv ustaxonalarida va laboratoriya xonalarida mashg'ulotlarni rejalashtirish

Ishning maqsadi: Talabalarning o'quv ustaxonalarida va laboratoriya xonalarida mashg'ulotlarni rejalashtirish ko'nikmasini shakllantirish.

Mashg'ulotni jihozlash: vizual vositalar, mavzu bo'yicha plakatlari va slaydlar.

Mashg'ulot rejai:

1. Mashg'ulot turlari va shakllarini aniqlash.
2. O'quv ustaxonalarining moddiy texnik bazasini o'rganish.
3. O'quv amaliyoti uchun asbob-uskuna va jihozlarni tanlash bo'yicha ko'rsatmalarni ishlab chiqish.

Uslubiy ko'rsatmalar:

Jismoniy, ruhiy nuqtai nazardan olib qaranganda, kasbiy ta'lim-tarbiya jarayoni tahsil oluvchilarning o'sib-rivojlanayotgan organizmi uchun sezilarli darajada og'irlik beradi. Shuning uchun ham o'quv rejimini yuqori ish qobiliyatini ta'minlaydigan, o'quvchining sog'ligiga zarar etkazmaydigan qilib tashkil etiladi. Tahsil oluvchilarning ish rejimini belgilashda ish qobiliyatini quyidagi bosqichlari inobatga olinadi:

I-bosqichda o'quvchi-talaba vazifani olib, ustoz yordamida ishga kirishadi, asta-sekinlik bilan mehnat unumdorligi oshib boradi;

II-bosqichda yuqori unumdorlikka erishiladi;

III -bosqichda ish unumdorligi pasayib, charchash holati vujudga keladi. Bu holda o'qituvchi-ustoz o'quvchining holatini ko'zdan qochirmasligi, uning ishini tezroq, sifatli ravishda tugallashiga kumaklashuvi zarur.

O'quv ustaxonalarida o'quvchilarga darsda o'rgatiladigan o'quv materiali maqsad va mazmuniga qarab: ishlab chiqarish operatsiyalarini o'rganish, kompleks ishlarini bajarish, o'quvchilarni bilimlari, ko'nikma va malakalarini tekshirish bo'yicha bir-biridan farq qiladi.

Kasb-hunar ta'limi darsini o'tish quyidagicha shart-sharoitlar yaratishni talab qiladi:

O'quvchilarning faolligi va mustaqilligini rivojlantirishga qaratilgan o'quv ishlab chiqarish ishlari muntazam ravishda o'qituvchi rahbarligida o'tkaziladi;

o'qituvchi mashg'ulot paytida butun guruhni ko'rib turishi kerak;

texnologik jarayon o'quv ishlab chiqarish ishlarining maqsad va vazifalariga bo'ysundirilishi lozim;

frontal ish shakllari uchun o'quvchilarning ish o'rinlari bir xil bo'lgani ma'qul;

o'qituvchi uchun mahsus uyushtirilgan ish o'rmini hozirlashga harakat qilish zarur;

ustaxona, uchastka, jixozlar o'qitish maqsadlariga mos bo'lishi lozim;

jixozlar, asbob-uskunalar va moslamalar ta'limning frontal bo'lishi erishish imkonini berishi kerak;

kompleks operatsion tizim asosida ta'lim berish uchun o'quv ishlab chiqarish ishlarini o'quv davrlariga moslab maxsus tanlab olish zarur;

Asosiy opeatsiyalarni bajarish bo'yicha egallagan ko'nikmalar o'quvchilar tomonidan boshlang'ich malaka ishlarini bajarishlari bilan mustahkamlangan taqdirdagina boshlang'ich operatsion va kompleks davrlarda ishlab chiqarish ta'limining dars tizimi to'liq amalga oshirildi.

Ishning boshli va bajarish tartibi.

1. O'quv ustaxonalarida va laboratoriya xonalarida mashg'ulotlar turlari va shakllarini aniqlash.
2. O'quv ustaxonalarining moddiy texnik bazasini o'rganish.
3. O'quv amaliyoti uchun asbob-uskuna va jihozlarni tanlash bo'yicha ko'rsatmalarni ishlab chiqish.

Ishni bajarishga qo'yiladigan talablar.

Talabalar mavzuni o'zlashtirish jarayomida topshirilgan topshiriqning nazariy va amaliy ahamiyatini o'rganishda quydagilarga amal qilgan holda ishni bajarib bajarilgan ishni himoya qiladilar.

1. Bajarilayotgan laboratoriya bo'lajak o'qituvchilarning ish faoliyatida uchraydigan dolzarb muammolarning echimini topishga qaratilganligi;
2. Laboratoriya ishini maqsadi va kutilayotgan natijalarning aniq belgilanishi;
3. Qo'yilgan muammoni maqbul hal etish texnologiyasini yoritilganligi;
4. Laboratoriya ishini bajarish nazariy va amaliy ahamiyatga ega ekanligi;
5. Laboratoriya ishini bajarish har bir talabaning mustaqil va ijodiy yondoshilganligi;

O'z-o'zini tekshirish savollari.

1. O'quv ustaxonasi va laboratoriya xonalsining bir-biridan farqini aniqlang?
2. Kasb-hunar kollejlari o'quv ustaxonalarida tayyorlanadigan buyumlar ro'yxatini tuzib chiqing.
3. O'quv amaliyoti uchun asbob-uskuna va jihozlarni tanlash bo'yicha ko'rsatmalarni ishlab chiqing.
4. O'quv ustasining o'quv mashg'ulotiga tayyorgarligini izohlang.

Talabalarning mashg'ulot yakunida egallangan shaxsiy va kasbiy kompetenlik darajalarini umumiy natijaviylik tavsifi

№	Talabalar mashg'ulot yakunida shaxsiy va kasbiy kompetenlik darajalarini quyidagilarga erishadi	
1.	Mantiqiy fikrlay olish	O'quv ustaxonalarida va laboratoriya xonalarida mashg'ulotlarni rejalashtirishda o'zining fikri boshqasini inkor qilmaydigan ichki mulohazalarini va to'g'ri xulosalarini shakllantira olish, ilmiy bilimlari va kundalik turmush tajribalarini tizimlashtira olish;
2.	Analogiyaga keltirish, taqqoslay olish	O'quv ustaxonalarida va laboratoriya xonalarida mashg'ulotlarni rejalashtirishda jarayonda o'xshashliklarni aniqlay olish;
3.	Tizimli ravishda fikrlay olish	O'quv ustaxonalarida va laboratoriya xonalarida mashg'ulotlarni rejalashtirishda uning alohida qismlarini bir butunga birlashtira olish, ob'ektlar va jarayonlarning o'zaro aloqadorliklarini aniqlay olish;
4.	Muammolarning echimini topa bilish	O'quv ustaxonalarida va laboratoriya xonalarida mashg'ulotlarni rejalashtirish jarayonidagi muammoni muvaffaqiyatli hal etish uchun uning turli jihatlarini aniqlay olish va tahlil eta bilish;
5.	Yozma muloqot ko'nikma va malakalari	Ishni bajarishda yozma shaklda, shu jumladan axborotni taqdim etishning grafik vositalaridan foydalangan holda o'z fikrlari va his-tuyg'ularini aniq ifodalay olishlik.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Muslimov N.A., Qo'ysinov O.A. Kasb ta'limi o'qituvchilarini tayyorlashda mustaqil ta'limni tashkilotish. (Metodik qo'llanma). T.: TDPU, 2006. 52 b.
2. Muslimov N.A., Sharipov Sh.S. O'rta maxsus, kasb-hunar va oliy ta'lim integratsiyasi. Kasb ta'lim metodikasi metodik qo'llanma. -T: TDPU, 2006. 48 b.
3. Sharipov Sh., va b. Pedagogik amaliyot (metodik qo'llanma). -T.: TDPU, 2006. 34 b.

4. Sharipov Sh., Abduraimov Sh. Kasb ta'limi metodikasi fanidan laboratoriya mashg'ulotlari uchun metodik qo'llanma.-T: TDPU, 2007. 147 b.
5. Eldasheva G.V. Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi. – O'MKHTTKMO va UQT instituti, T. – 2006. 124 b.
6. Kurbanov Sh.E., Saidov X., Axliddinov R. Barkamol avlod orzusi. -T.: Shark, 1998.-154 s.
7. Tolipov O'.Q., Barakaev M., Sharipov SH.S. Kasbiy pedagogika (ma'ruzalar matni). –T.: "Ofset-print" matbaasi, 2001. –100 b

8- laboratoriya:

O'quv ustaxonalarida amaliy mashg'ulotlarni o'tkazish metodikasi.

Ishning maqsadi: O'quv ustaxonalarida amaliy mashg'ulotlarni o'tkazish metodikasi mohiyatini o'rganish.

Mashg'ulotni jihozlash: Vizual vositalar, mavzu bo'yicha plakatlari va slaydlar.

Mashg'ulot rejası:

1. O'quv ustaxonalarida amaliy mashg'ulot metodlarini aniqlash.
2. Ishlab chiqarish operatsiyalarini o'rganish darsining tuzilmasi tahlil qilish.
3. Kompleks ishlarni o'rganish darsining tuzilmasini tahlil qilish.

Metodik tavsiya:

Amaliy mashg'ulotlar o'tkazish.

Maxsus fanlardan amaliy mashg'ulotlarga oldindan tayyorgarlik ko'rish lozim.

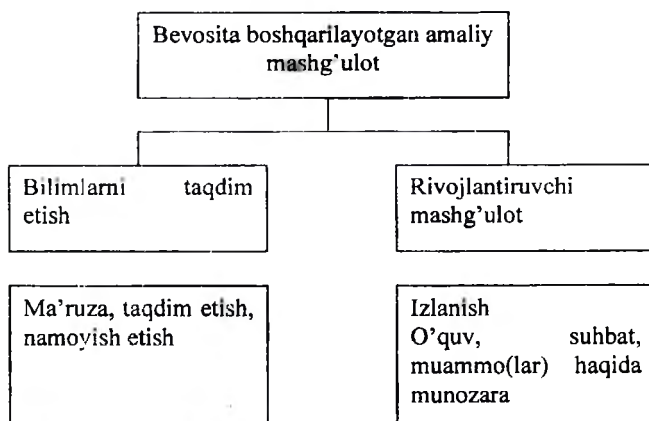
Bu xildagi ishlar turli kasb va ixtisos ishchilarini tayyorlashda tadbiq etilishi mumkin. Bunday ishlar ayniqsa energetikalar, ximiklar, nazorat o'lchash asboblari xizmat ko'rsatuvchi va ta'mirlovchi hamda avtomatika va h.k. uchun slesarlar tayyorlashda xosdir.

1. O'quvchilarni mustaqil ishlatish metodi bilan o'qitishda, ularning bilib olish qobiliyatini o'stirishda laboratoriya- amaliy mashg'ulotlarning ahamiyati g'oyat katta.

2. Topshiriq berishda ayni ishga tegishli umumiy ma'lumotlar, topshiriqni bajarishda ishlatiladigan jihoz va asboblari ro'yxati beriladi; topshiriqni bajarish va ish natijalarini yakunlab taxt qilish tartibi (zarur topilsa, xavfsizlik texnikasi to'g'risidagi ma'lumotlar ham) ko'rsatiladi

3. Laboratoriya-amaliy mashg'ulot berganda o'qituvchi o'quvchilarning ishini diqqat bilan kuzatib boradi, zarur ko'rsatmalar berib turadi.

4. Ishni turlicha yakunlash mumkin: jamoaviy suxbat, hisoblarni muhokama qilish, gruppaga olgan natijalarni umumlashtirish va boshqacha.

Bilvosita olib boriladigan amaliy mashg'ulotlar, asosan, talabalarga yo'naltirilgan mashg'ulot bo'lib, unga tayyorlangan topshiriqlar vositasida matnli kitoblarni o'qish, mustaqil o'rganish orqali o'yin-mashg'ulot olib borish, biror vaziyatni o'rganish, talabani o'zi mustaqil o'rganishiga turtki berish, bilimlarni o'zlashtirishga turtki berish kabilar kiradi. Masalan o'qituvchi tugma kadash yarim avtomatida maxsulotni ish zonasiga joylashtirish, tugmani tutgichga o'rnatish va qadash jarayonini bajarib ko'rsatadi. So'ngra, talabalar bu jarayonni o'zlari mustaqil bajaradilar va bir necha marta takroran mashq qiladilar. Bu xolda o'qituvchi kuzatuvchi yoki maslahatchi sifatida qatnashadi.

Jarayonga yo'naltirilgan mashg'ulotlarga davra suhbat, guruhviy munozara olib borish, moderatsiya usullari kiradi.

Kasb-hunar kollejlari amaliy mashg'ulotlar o'tkazish uchun, asosan, o'quv ustaxonalaridan foydalaniladi.

Talabalar birinchi marta ustaxonalar, ish joylari va sharoitlar bilan tanishtiriladi va bir paytning o'zida to'g'ri va atrof-muhitga ta'sir etmaydigan faoliyat, mehnat xavfsizligi qoidalar, sog'liqni saqlash va energiyani tejab ishlatish haqida xabardor qilinadilar.

Mehnat xavfsizligi qoidalariga baxtsiz hodisalar va ishlab chiqarish jarayoniga ta'sir etuvchi holatlarning oldini olish borasidagi hatti-harakatlar kiradi. Bularga ish o'rinda shaxsiy xavfsizlik qoidalar, himoya vositalari va mexanizmlardan to'g'ri foydalanish, yong'inni oldini olish choralari, olov o'chiruvchi moslamalar kiradi.

Ko'p hollarda mehnat xavfsizligi qoidalarini tushuntirish ish bilan bog'liq ravishda olib boriladi.

O'quv ustaxonalarida talabalarga bajariladigan ish bosqichlari, asbob va mashinalardan foydalanish, sifatni nazorat qilish usullari kabi turli amaliy ko'nikmalar o'rgatiladi.

O'quv ustaxonalarida amaliy mashg'ulotlar o'tkazishda 4 pog'onali usul yoki yo'naltiruvchi matn va loyiha usuli kabi zamonaviy usullarni qo'llashi tavsiya etiladi. (5-jadval)

Tanlangan usul, asosan, amaliy qobiliyatlar va ko'nikmalarni o'zlashtirishga qaratilgan va o'zida bunga taalluqli nazariy bilimlarni mujassam etgan bo'ladi.

4 Pog'onali usulga asoslangan faoliyat	Yo'naltiruvchi matn va loyiha usullariga asoslangan faoliyat
1.Motivatsiya va axborot	1.Axborot
2.Namoyish	2.Rejalashtirish
3.Imitatsiya	3.Qaror qabul qilish
4.Mashq	4.Amalga oshirish
	5.Nazorat qilish
	6.Baholash

Ishning borishi va bajarish tartibi.

1. O'quv ustaxonalarida va laboratoriya xonalarida amaliy mashg'ulotlar turlari va shakllarini aniqlash.
2. amaliy mashg'ulotlarni tashkil etishni o'rganish.
3. Amaliy mashg'ulotga kerakli asbob-uskuna va jihozlarni tanlash bo'yicha ko'rsatmalarni ishlab chiqish.

Ishni bajarishga qo'yiladigan talablar.

Talabalar mavzuni o'zlashtirish jarayonida topshirilgan topshiriqning nazariy va amaliy ahamiyatini o'rganishda quydagilarga amal qilgan holda ishni bajarib bajarilgan ishni himoya qiladilar.

1. Bajarilayotgan laboratoriya bo'lajak o'qituvchilarning ish faoliyatida uchraydigan dolzarb muammolarning echimini topishga qaratilganligi;
2. Laboratoriya Ishini maqsadi va kutilayotgan natijalarning aniq belgilanishi;
3. Qo'yilgan muammoni maqbul hal etish texnologiyasini yoritilganligi;
4. Laboratoriya ishini bajarish nazariy va amaliy ahamiyatga ega ekanligi;
5. Laboratoriya ishini bajarish har bir talabaning mustaqil va ijodiy yondoshilganligi;

O'z-o'zini tekshirish savollar:

1. Amaliy mashg'ulotlar uchun ta'lim metodlarini tanlang?
2. Amaliy mashg'ulotlar uchun ta'lim shakllarini tanlang?
3. Ishlab chiqarish mashg'uloti rejasini tuzing.

Talabalarining mashg'ulot yakunida egallangan shaxsiy va kasbiy kompetentlik darajalarini umumiy natijaviylik tavsifi

№	Talabalar mashg'ulot yakunida shaxsiy va kasbiy kompetentlik darajalarini quyidagilarga erishadi	
1.	Mantiqiy fikrlay olish	O'quv ustaxonalarida amaliy mashg'ulotlarni o'tkazishda o'zining fikri boshqasini inkor qilmaydigan ichki mulohazalarini va to'g'ri xulosalarini shakllantira olish, ilmiy bilimlari va kundalik turmush tajribalarini tizimlashtira olish;
2.	Amaliy fikrlay olish	Muayyan vaziyatlarda mavjud bo'lgan axborotlarga asoslangan holda eng maqbul (optimal) yo'lni tanlay bilish va qo'yilgan maqsadlarga erishish uchun amalga oshirilishi kerak bo'lgan harakatlarning samarali rejasini tuza olish;
3.	Tizimli ravishda fikrlay olish	O'quv ustaxonalarida amaliy mashg'ulotlarni o'tkazish, uning alohida qismlarini bir butunga birlashtira olish, ob'ektlar va jarayonlarning o'zaro aloqadorliklarini aniqlay olish;
4.	Muammolarning echimini topa bilish	O'quv ustaxonalarida amaliy mashg'ulotlarni o'tkazish jarayonidagi muammoni muvaffaqiyatli hal etish uchun uning turli jihatlarini aniqlay olish va tahlil eta bilish;
5.	Yozma muloqot ko'nikma va malakalari	Ishni bajarishda yozma shaklda, shu jumladan axborotni taqdim etishning grafik vositalaridan foydalangan holda o'z fikrlari va his-tuyg'ularini aniq ifodalay olishlik.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Muslimov N.A., Qo'ysinov O.A. Kasb ta'limi o'qituvchilarini tayyorlashda mustaqil ta'limni tashkilotish. (Metodik qo'llanma). T.: TDPU, 2006. 52 b.
2. Muslimov N.A., Sharipov Sh.S. O'rta maxsus, kasb-hunar va oliy ta'lim integratsiyasi. Kasb ta'lim metodikasi metodik qo'llanma. -T.: TDPU, 2006. 48 b.
3. Sharipov Sh., va b. Pedagogik amaliyot (metodik qo'llanma). -T.: TDPU, 2006. 34 b.
4. Sharipov Sh., Abduraimov Sh. Kasb ta'limi metodikasi fanidan laboratoriya mashg'ulotlari uchun metodik qo'llanma.-T.: TDPU, 2007. 147 b.
5. Eldasheva G.V. Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi. – O'MKHTTKMO va UQT instituti, T. – 2006. 124 b.
6. Kurbanov Sh.E., Saidov X., Axliddinov R. Barkamol avlod orzusi. -T.: SHark, 1998.-154 s.
7. Tolipov O'.Q., Barakaev M., Sharipov Sh.S. Kasbiy pedagogika (ma'ruzalar matni). -T.: "Ofset-print" matbaasi, 2001. –100 b

9- laboratoriya: Umumta'lim fanlari bo'yicha laboratoriya mashg'ulotlarini tashkil etish metodikasi

Ishning maqsadi: Umumta'lim fanlari bo'yicha laboratoriya mashg'ulotlarini tashkil etish metodikasi mohiyatini o'rganish

Mashg'ulotni jihozlash: vizual vositalar, mavzu bo'yicha plakatlari va slaydlar.

Mashg'ulot rejas:

1. O'quv rejasidan umumta'lim fanlar blokini tahlil qilish.
2. Umumta'lim fanlaridan laboratoriya mashg'ulotlarini o'tqazish metodikasini o'rganib chiqish.
3. Umumta'lim fanlaridan laboratoriya mashg'ulotlariga oid asbob, uskuna va jihozlarni o'rganish.

Uslubiy ko'rsatmalar:

Quyida kasb-hunar kollejlarning o'quv rejasidagi umumta'lim fanlari bloki keltirilgan:

№	Bloklar va fanlar nomi	Soatlar miqdori		
		Mehnat sig'imi	Auditoriya mashg'ulotlari	Mustaqil ish
1.00	Umumta'lim fanlari	2833	1994	839
1.01	Davlat tilida ish yuritish va nutq madaniyati	114	80	34
1.02	Ona tili va adabiyoti	171	120	51
1.03	Rus (O'zbek tili)	171	120	51
1.04	Xorijiy til	227	160	67
1.05	Tarix	223	157	66
1.06	Shaxs va jamiyat	48	34	14
1.07	Matematika	284	200	83
1.08	Informatika	171	120	51
1.09	Fizika	227	160	68
1.10	Astronomiya	57	40	17
1.11	Kimyo	114	80	34
1.12	Biologiya	114	80	34
1.13	Amaliy geografiya	57	40	17
1.14	YOCHT	195	137	58
1.15	Jismoniy tarbiya	227	160	67
1.16	Huquqshunoslik	65	46	19
1.17	Ma'naviyat asoslari	48	34	14
1.18	Axborot texnologiyalari	57	40	17
1.19	Estetika	57	40	17
1.20	Oila psixologiyasi	55	39	16

1.21	Milliy istiqlol g'oyasi	55	39	16
1.22	O'zbekiston Konstitutsiyasi	48	34	14
1.23	Iqtisodiyot asoslari	48	34	14

Mustaqil ish topshiriqlari:

1. O'quv rejasidagi umumta'lim fanlar blokini tahlil qiling?
2. Umumta'lim fanlarining birortasidan laboratoriya mashg'ulotlarini o'tkazish metodikasini o'rganib chiqing?
3. Laboratoriya jihozlaridan foydalanish talablari va tartibi haqida ma'lumot yig'ing?
4. To'plangan ma'lumotlar asosida taqdimot o'tkazing.

Talabalarining mashg'ulot yakunida egallangan shaxsiy va kasbiy kompetentlik darajalarini umumiy natijaviylik tavsifi

№	Talabalar mashg'ulot yakunida shaxsiy va kasbiy kompetentlik darajalarini quyidagilarga erishadi	
1.	Mantiqiy fikrlay olish	Taqvim mavzuli rejani tuzishda o'zining fikri boshqasini inkor qilmaydigan ichki mulohazalarini va to'g'ri xulosalarini shakllantira olish, ilmiy bilimlari va kundalik turmush tajribalarini tizimlashtira olish;
2.	Analogiyaga keltirish, taqqoslay olish	Turli mashg'ulot va darslarni kuzatish jarayonda o'xshashliklarni aniqlay olish;
3.	Tizimli ravishda fikrlay olish	Taqvim mavzuli rejani tuzishda uning alohida qismlarini bir butunga birlashtira olish, ob'ektlar va jarayonlarning o'zaro aloqadorliklarini aniqlay olish;
4.	Muammolarning echimini topa bilish	Taqvim mavzuli rejani tuzish jarayonidagi muammoni muvaffaqiyatli hal etish uchun uning turli jihatlarini aniqlay olish va tahlil eta bilish;
5.	Yozma muloqot ko'nikma va malakalari	Ishni bajarishda yozma shaklda, shu jumladan axborotni taqdim etishning grafik vositalaridan foydalangan holda o'z fikrlari va his-tuyg'ularini aniq ifodalay olishlik.

Ishning borishi va bajarish tartibi.

1. O'quv rejasidan umumta'lim fanlar blokini tahlil qilish.
2. Umumta'lim fanlaridan laboratoriya mashg'ulotlarini o'tqazish metodikasini o'rganib chiqish.
3. Umumta'lim fanlaridan laboratoriya mashg'ulotlariga oid asbob, uskuna va jihozlarni o'rganish.

Ishni bajarishga qo'yiladigan talablar.

Talabalar mavzuni o'zlashtirish jarayonida topshirilgan topshiriqning nazariy va amaliy ahamiyatini o'rganishda quydagilarga amal qilgan holda ishni bajarib bajarilgan ishni himoya qiladilar.

1. Bajarilayotgan laboratoriya bo'lajak o'qituvchilarning ish faoliyatida uchraydigan dolzarb muammolarning echimini topishga qaratilganligi;
2. Laboratoriya ishini maqsadi va kutilayotgan natijalarning aniq belgilanishi;
3. Qo'yilgan muammoni maqbul hal etish texnologiyasini yoritilganligi;
4. Laboratoriya ishini bajarish nazariy va amaliy ahamiyatga ega ekanligi;
5. Laboratoriya ishini bajarish har bir talabani mustaqil va ijodiy yondoshilganligi;

O'z-o'zini tekshirish savollar:

1. O'quv rejasidan umumta'lim fanlar blokini tahlil qilishdan maqsad.
2. Umumta'lim fanlaridan laboratoriya mashg'ulotlarini o'tqazish metodikasi qanday tashkil etiladi.
3. Umumta'lim fanlaridan laboratoriya mashg'ulotlariga oid asbob, uskuna va jihozlarni tanlash tartibi qanday o'tkaziladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Muslimov N.A., Qo'ysinov O.A. Kasb ta'limi o'qituvchilarini tayyorlashda mustaqil ta'limni tashkilotish. (Metodik qo'llanma). T.: TDPU, 2006. 52 b.
2. Muslimov N.A., Sharipov Sh.S. O'rta maxsus, kasb-hunar va oliy ta'lim integratsiyasi. Kasb ta'lim metodikasi metodik qo'llanma. -T.: TDPU, 2006. 48 b.
3. Sharipov Sh., va b. Pedagogik amaliyot (metodik qo'llanma). -T.: TDPU, 2006. 34 b.
4. Sharipov Sh., Abduraimov Sh. Kasb ta'limi metodikasi fanidan laboratoriya mashg'ulotlari uchun metodik qo'llanma.-T.: TDPU, 2007. 147 b.
5. Eldasheva G.V. Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi. – O'MKHHTKMO va UQT instituti, T. – 2006. 124 b.
6. Kurbanov Sh.E., Saidov X., Axliddinov R. Barkamol avlod orzusi. -T.: Shark, 1998.-154 s.
7. Tolipov O'Q., Barakaev M., Sharipov Sh.S. Kasbiy pedagogika (ma'ruzalar matni). -T.: "Ofset-print" matbaasi, 2001. –100 b

10- laboratoriya:

O'rta maxsus, kasb-hunar ta'lim muassasalarida o'quv dasturlari ishlab chiqish.

Ishning maqsadi: O'rta maxsus, kasb – hunar ta'lim muassasalari uchun o'quv dasturlari ishlab chiqishni talabalarga o'rgatish.

Mashg'ulotni jihozlash: vizual vositalar, mavzu bo'yicha plakatlar va slaydlar.

Mashg'ulot rejası:

1. O'rta maxsus, kasb-hunar ta'lim muassasalari uchun o'quv dasturlari ishlab chiqish bo'yicha yo'riqnoma bilan tanishish.
2. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar bilan tanishish.
3. Texnologik mashinalar va jixozlar yo'nalishiga oid fanlardan tajriba o'quv dasturini ishlab chiqish.

Uslubiy ko'rsatmalar:

I. Umumiy qoidalar

Yo'riqnoma O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2002 yil 21 maydagi 154-sonli «Davlat ta'lim standartlari, o'quv reja, fan dasturlarini ishlab chiqish va tasdiqlash to'g'risida»gi buyrug'iga muvofiq ishlab chiqilib, yaratilayotgan o'quv dasturlarining tarkibi va mazmunini yoritishga qaratilgan hamda barcha bilim sohalari uchun foydalanishga mo'ljallangan.

O'quv dasturlari «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi»dagi vazifalar asosida uzluksiz ta'lim turlari (umumiy o'rta ta'lim, o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi, oliy ta'limning bakalavriati) o'rtasidagi uzviylik va uzluksizlikni ta'minlash, fanlarda mavzular ketma-ketligi va takrorlanmasligiga alohida e'tibor bergan holda ishlab chiqiladi. O'quv dasturi davlat ta'lim standartlari (DTS) ning o'quvchilar bilimi, malaka va ko'nikmalariga muayyan fan bo'yicha qo'yiladigan talablar asosida ishlab chiqilgan uslubiy-me'yoriy hujjat hisoblanadi.

II. O'quv dasturining tarkibi va mazmuni

Namunaviy o'quv dasturining tarkibi quyidagilardan iborat:

- kirish;
- asosiy qism;
- amaliy, seminar, laboratoriya va mustaqil ishlarni tashkil etish bo'yicha ko'rsatmalar;
- kurs ishlari (loyihalari);
- fan mavzulari bo'yicha o'qitish rejası (mavzular ketma-ketligi va bilim olish dasturi) ning tarkibi;
- amaliy mashg'ulotlarni o'tkazish uchun kerakli jihozlar;
- o'qitishning texnik vositalari;
- tavsiya etilayotgan asosiy va qo'shimcha adabiyotlar.

Kirish. Kirish qismida o'qitiladigan fanning maqsadi, dolzarbligi, jamiyatni demokratlashtirish va iqtisodiyotni bozor tamoyillari asosida isloh qilishda ushbu fanning ahamiyati qisqacha ochib beriladi. Fanni o'qitishning maqsad va vazifalari, uning boshqa fanlar bilan o'zaro bog'liqligi (ma'ruza, seminar, amaliy mashg'ulotlari va laboratoriya ishlari, kurs ishi va loyihalari) ko'rsatiladi.

Kirish qismining hajmi 14 shrift bilan 1 interval oraliqda 0,5 betgacha bo'lishi tavsiya etiladi.

Asosiy qism. Fanning mavzulari mantiqiy ketma-ketlikda keltiriladi. Har bir mavzuning mohiyati asosiy tushunchalar va tezislari orqali ochib beriladi. Mavzular DTS talablari asosida etkazilishi zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalarni to'la qamrab olishi kerak.

Mavzularning ish beruvchilar talablari va ishlab chiqarish ehtiyojlariga mosligi, mamlakatimizda bo'layotgan ijtimoiy-siyosiy va demokratik o'zgarishlar, iqtisodiyotni erkinlashtirish, iqtisodiy-huquqiy va boshqa sohalaridagi islohatlarning ustuvor masalalarini qamrab olishi hamda fan va texnologiyalarning so'nggi yutuqlari e'tiborga olinishi tavsiya etiladi.

Asosiy qismda har 2 soatga mo'ljallangan bir mavzuga 14 shrift bilan 1 interval oraliqda 0,25 betgacha joy ajratilishi tavsiya etiladi.

Amaliy, seminar, laboratoriya mashg'ulotlari va mustaqil ishlarni tashkil etish bo'yicha ko'rsatmalar. Asosiy qismda keltirilgan mavzularga mos ravishda amaliy, seminar va laboratoriya, kurs ishi (loyihasi) mashg'ulotlarining mavzulari tartib raqami bo'yicha keltiriladi. Amaliy, seminar va laboratoriya mashg'ulotlari mavzulari soni o'quv dasturida keltirilgan mashg'ulotlar sonidan oshib ketmasligi tavsiya etiladi.

Amaliy mashg'ulotlarni o'tkazish uchun mavzuga tegishli bo'lgan o'quv jixozlari, laboratoriya jihozlari, o'qitishning texnik vositalaridan (kompyuter, kodoskop, elektron multimediali o'quv qo'llanma, elektron darsliklar, maketlar va h.k.) maqsadli ravishda samarali foydalanish tavsiya etiladi.

Mustaqil ishini tashkil etishning shakli va mazmuni qisqacha ochib beriladi. Mustaqil ishga mo'ljallangan topshiriqlar (mavzular) ma'ruzalar mavzulari, amaliy, seminar, laboratoriya mashg'ulotlari mavzulari, kurs ishlari va bitiruv malakaviy ishlarni bajarishga qaratilishi tavsiya etiladi.

Mavzular soniga qarab 14 shrift bilan 1 interval oraliqda 0,3 dan 2 betgacha joy ajratilishi tavsiya etiladi.

Kurs ishlari (loyihalari)ni bajarish bo'yicha ko'rsatmalar. Fan bo'yicha kurs ishlari (loyihalari) o'quv rejasida belgilangan bo'lsa, kurs ishlari (loyihalari)ni tayyorlash uslublari va ularning namunaviy mavzulari keltiriladi. Kurs ishlari (loyihalari)ning kengaytirilgan mavzulari va ularni bajarish bo'yicha uslubiy ko'rsatmalar fan o'qituvchilari tomonidan alohida uslubiy ko'rsatma ko'rinishda ishlab chiqilishi tavsiya etiladi.

Mavzular soniga qarab 14 shrift bilan 1 interval oraliqda 0,3 dan 2 betgacha joy ajratilishi tavsiya etiladi.

Har bir o'quv dasturining umumiy hajmi fanga ajratilgan soat miqdoriga qarab 5-15 betgacha bo'lishi mumkin.

Fan mavzulari bo'yicha o'qitish rejasini tarkibi

№	Fanning bo'limlari va mavzular nomi	Umumiy yuklama, soat							
		Hammasi	Darslar turi bo'yicha soatlar taqsimoti (auditoriya yuklamasi)						Mustaqil ish
			Jami	Nazariy (ma'ruza)	Amaliy	Laboratoriya ishi	Seminar	Kurs ishi (loyihasi)	
1									

Tavsiya etilayotgan asosiy va qo'shimcha adabiyotlar ro'yxatini keltirishda zamonaviy xorijiy va mahalliy adabiyotlardan, Internet, turli axborot kommunikatsiya resurslaridan hamda boshqa o'quv, ilmiy va uslubiy ma'lumotlar manbalaridan keng foydalanish tavsiya etiladi.

III. O'quv dasturining ekspertizasi va tasdiqlanishi

O'quv dasturining ekspertizasi va tadbig'i quyidagi tartibda amalga oshiriladi:

O'quv dasturi tayanch oliy va o'rta maxsus kasb-hunar ta'limi muassasalarining tajribali professor-o'qituvchilari, etuk pedagoglari va mutaxassislaridan tegishli bilim sohalari bo'yicha tashkil etilgan, sho'ba kengashlarida muhokama qilinadi. Muhokama jarayonida O'quv dasturiga ekspertlar guruhidan kamida 2 ta taqriz olinadi.

Barcha fanlar bo'yicha tuzilgan o'quv dasturlar oliy va o'rta maxsus kasb-hunar ta'limi o'quv-metodik birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengash muhokamasiga tavsiya etiladi.

Muhokamadan o'tgan O'quv dasturlari oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi buyrug'i bilan tasdiqlanadi.

IV. O'quv dasturlarini ro'yxatga olish va amalda qo'llash

Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi buyrug'i bilan tasdiqlangan O'quv dasturi bosh varag'iga tartib raqami qo'yilib ro'yxatga olinadi. O'quv dasturining asl nusxasi O'rta maxsus kasb-hunar ta'limi Markazning DTS bo'limida saqlanadi. O'quv dasturiga o'zgartirishlar kiritilishi lozim bo'lgan taqdirda qayta ishlab chiqilib, yuqorida keltirilgan tartibga asosan dastur qayta ekspertiza va tasdiqdan o'tishi lozim. O'quv dasturi tasdiqlangan va ro'yxatga olingan kundan boshlab amalga kiritiladi.

V. O'quv dasturiga mualliflik huquqi

O'quv dasturini tuzish bo'yicha ijodiy guruh tarkibida ishtirok etgan mualliflar o'zlarining ilmiy-uslubiy ishlar ro'yhatiga ushbu dasturni kiritishlari va ushbu dastur bilan tanlovlarda ishtirok etishlari mumkin. Boshqa mualliflar va uslubchi-olimlar ushbu o'quv dasturlaridan foydalanganligi haqida ma'lumot berishlari shart.

O'quv amaliyoti dasturining mazmuni

1. Kirish

Ushbu amaliyot dasturining zarurligi va kerakligi o'quvchilar amaliyot davrida bir nechta fanlarni mukammal o'rganadilar va kasbiy mutaxassisligiga mos ravishda nazariy olgan bilim va ko'nikmalarini amaliyot davrida mustaxkamlab boradilar. O'quv amaliyoti dasturi kiritilgan fanlar asosida dasturlash va ma'lumotlar bazasi, ShKlarga texnik xizmat ko'rsatish, periferiya va ofis qurimalarning ishini o'rganib, mutaxassisligi bo'yicha barcha ma'lumotlarni korxonalarda qo'llaydilar. Amaliy mashg'ulotlar texnologik xaritalar asosida olib boriladi. Topshiriqlar mashg'ulotlarning mavzulari asosida bajariladi. Semestr yakunida o'quvchilarga nazorat ishlari beriladi va baholanadilar.

2. Modul va mavzular asosida amaliy mashg'ulotlar.:

Modul – Dasturlash - 60 soat

1. **Tizimli dasturlash asosida dasturlar yaratish. 15 soat**
 - tizimli ma'lumotlar turi bilan ishlash;
 - massivlarni saralash dasturlarini ishlash;
 - tizimlar bilan ishlash;
 - elektron anketani yaratish;
 - simvolli massivlar bilan ishlash;
 - o'quvchilarning anketalarini dasturlarini formatlash;
2. **Paskal tiliga asoslangan dasturlarni amalda qo'llash – 15 soat**
 - shartli, tsikl operatorlari yordamida misollar echish;
 - yordamchi dasturlar yaratish va ularni chaqirish;
 - tajribali dasturlar va podprogrammalar;
 - blok- sxemalar tuzish;

3. Dasturlash yaratish usullari – 30 soat

- «yuqoridan pastga» va «pastdan yuqoriga» algoritmlari;
- topshiriqlar asosida dasturlar yaratish;

Modul – Ma'lumotlar bazasi- 40 soat

1. Katta miqyosdagi korxonalar bazasi – 20 soat

- korxona tizimi yaratish;
- ma'lumotlar bazasi interfeysini yaratish;

2. Ma'lumotlar bazani administratsiyalash – 20 soat

- ma'lumotlar bazasini arxivlash va qayta tiklash;
- ma'lumotlar bazasini shifrlash va himoya qilish;

Modul - Tarmoqlarni rejalashtirish va qurish. – 190

1. **Lokal tarmoqlarni tashkil qilishda tarmoq komponentlarini aniqlash – 40 soat**

- tarmoq uchun periferiya qurilmalarini tanlash;
- tarmoq tarkibidagi tarmoq komponentlarni tanlash;
- bitta kommutatorli tarmoqlar;

2. Serverni sozlash va o'rnatish – 40 soat

- «Klient-server» komponentlarining dasturga o'zaro ta'siri;

3. Lokal tarmoqlarda IP-adresi – 50 soat

- IP-adreslarida niqobni ishlatish;
- CH25 va seti ATM tarmoqlarida adreslar;
- IP-marshrutlarning niqobsiz ishlashi;
- Tarmoq mijozlari uchun fazoviy adreslar;
- Bir xil va o'zgaruvchan uzunlikdagi niqobli tarmoqlar tizimi;

4. Tizimli administratsiyalash – 60 soat

- uzoq masofadagi mijozlarga xizmat ko'rsatish;
- masofadagi tarmoqlarni ish tartibini tashkil qilish;

- masofaviy boshqarishni tashkil qilish;

Modul –ofis qurilmalariga xizmat ko'rsatish va ta'mirlash – (240)

1. SHK ni sozlash – 30 soat

- BIOS Setup asosiyini sozlash;
- Video tizim parametrlarini sozlash;
- tashqi vositalar asosida BIOS parametrlarini sozlash;
- apparat komponentlarini dasturiy ta'minotini yangilash;

2. SHK larni diagnostika qilish, komplektlarini almashtirish – 20 soat

- tarmoq platalarini diagnostika, o'rnatish, yuklash va almashtirish;
- sovutish tizimlarini diagnostika va montaj qilish;

3. Topshiriq asosida SHK ni yig'ish – 50 soat

- «geym» uchun SHK ni yig'ish;
- muxandis-dizayner uchun SHK ni yig'ish;
- korporativ tarmoq uchun SHK ni yig'ish;

4. Periferiya qurilmalari – 40 soat

- xar xil printerlarni o'rnatish va sozlash;
- xar xil skanerlarni o'rnatish va sozlash;
- drayverlarni o'rnatish;
- apparat komponentlarning ishchi holatini tekshirish;

3. Lokal tarmoqlardagi qurilmalarga xizmat ko'rsatish. – 50 soat

- MiniATS tuzilishi, ishlatilishi, ularga xizmat ko'rsatish, telefon qurilmalari, IP-adreslarida niqobni ishlatish;
- CD-ROM/CD-R-RW/DVD diskodning konfiguratsiyasini o'rnatish ;
- Qurilma va jixozlarni diagnostika qilish usullari;

4. Kompyuterlarga xizmat ko'rsatish– 50 soat

- uzoq masofadagi mijozlarga xizmat ko'rsatish;
- masofadagi tarmoqlarni ish tartibini tashkil qilish;
- masofaviy boshqarishni tashkil qilish;

5. Tavsiya etiladigan adabiotlar.

1. Zayniddinov X.N., Sultanov X.B., Mirzaev A.E. Kompyuternye seti. TI WAN& LAN. Po predmetu Kompyuternye seti (dlya povysheniya kvalifikatsii prepodavateley kolledjey po spetsialnosti «Elektronika») 2006.
2. Zayniddinov X.N., Xamdamov U.R. Kommutator i marshrutizator (Router & Switch). Po predmetu Osnovy setey. (dlya povysheniya kvalifikatsii prepodavateley kolledjey po spetsialnosti «Elektronika») 2006.
3. Zayniddinov X.N., Xamdamov U.R. Setevye protokoly. Po predmetu Osnovy setey. (dlya povysheniya kvalifikatsii prepodavateley kolledjey po spetsialnosti «Elektronika») 2006.
4. Operatsionnye sistemy. Struktura Windows, Tashkentskiy universitet informatsionnykh texnologiy, 2006g.

5. *Operatsionnye sistemy. Struktura Linux*, Tashkentskiy universitet informatsionnykh texnologiy, 2006g.
6. *Texnologiya PK*, Tashkentskiy universitet informatsionnykh texnologiy, 2006g.

Ishning borishi va bajarish tartibi.

1. O'rta maxsus, kasb-hunar ta'lim muassasalari uchun o'quv dasturlari ishlab chiqish bo'yicha yo'riqnoma bilan tanishish.
2. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar bilan tanishish.
3. Texnologik mashinalar va jihozlar yo'nalishiga oid fanlardan tajriba o'quv dasturini ishlab chiqish.

Ishni bajarishga qo'yiladigan talablar

Talabalar mavzuni o'zlashtirish jarayonida topshirilgan topshiriqning nazariy va amaliy ahamiyatini o'rganishda quydagilarga amal qilgan holda ishni bajarib, bajarilgan laboratoriya ishni himoya qiladilar.

1. Bajarilayotgan laboratoriya ishi bo'lajak o'qituvchilarning ish faoliyatida uchraydigan dolzarb muammolarning echimini topishga qaratilganligi;
2. Laboratoriya ishini maqsadi va kutilayotgan natijalarning aniq belgilanishi;
3. Qo'yilgan muammoni maqbul hal etish texnologiyasini yoritilganligi;
4. Laboratoriya ishini bajarish nazariy va amaliy ahamiyatga ega ekanligi;
5. Laboratoriya ishini bajarish har bir talabaning mustaqil va ijodiy yondoshilganligi;

Talabalarining mashg'ulot yakunida egallangan shaxsiy va kasbiy kompetenlik darajalarini umumiy natijaviylik tavsifi

№	Talabalar mashg'ulot yakunida shaxsiy va kasbiy kompetenlik darajalarini quyidagilarga erishadi	
1.	Mantiqiy fikrlay olish	O'rta maxsus, kasb – hunar ta'lim muassasalari uchun o'quv dasturlari ishlab chiqishida o'zining fikri boshqasini inkor qilmaydigan ichki mulohazalarini va to'g'ri xulosalarini shakllantira olish, ilmiy bilimlari va kundalik turmush tajribalarini tizimlashtira olish;
2.	Analogiyaga keltirish, taqqoslay olish	Turli o'quv dasturlarini kuzatish jarayonida o'xshashliklarni aniqlay olish;
3.	Tizimli ravishda fikrlay olish	Kasb – hunar kollejida o'quv dasturlari ishlab chiqishda uning alohida qismlarini bir butunga birlashtira olish, ob'ektlar va jarayonlarning o'zaro aloqadorliklarini aniqlay olish;
4.	Muammolarning echimini	Kasb – hunar kollejida o'quv dasturlari ishlab chiqish jarayonidagi muammoni muvaffaqiyatli hal etish uchun

	topa bilish	uning turli jihatlarini aniqlay olish va tahlil eta bilish;
5.	Yozma muloqot ko'nikma va malakalari	Ishni bajarishda yozma shaklda, shu jumladan axborotni taqdim etishning grafik vositalaridan foydalangan holda o'z fikrlari va his-tuyg'ularini aniq ifodalay olishlik.

O'z-o'zini tekshirish savollar:

1. O'rta maxsus, kasb-hunar ta'lim muassasalari uchun o'quv dasturlari ishlab chiqish bo'yicha yo'riqnoma bilan tanishish.
2. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar bilan tanishish.
3. Texnologik mashinalar va jixozlar yo'nalishiga oid fanlardan tajriba o'quv dasturini ishlab chiqing.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Muslimov N.A., Qo'ysinov O.A. Kasb ta'limi o'qituvchilarini tayyorlashda mustaqil ta'limni tashkilotish. (Metodik qo'llanma). T.: TDPU, 2006. 52 b.
2. Muslimov N.A., Sharipov Sh.S. O'rta maxsus, kasb-hunar va oliy ta'lim integratsiyasi. Kasb ta'lim metodikasi metodik qo'llanma. -T: TDPU, 2006. 48 b.
3. SHaripov SH., va b. Pedagogik amaliyot (metodik qo'llanma). -T.: TDPU, 2006. 34 b.
4. Sharipov Sh., Abduraimov Sh. Kasb ta'limi metodikasi fanidan laboratoriya mashg'ulotlari uchun metodik qo'llanma.-T: TDPU, 2007. 147 b.
5. Eldasheva G.V. Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi. – O'MKHTTKMO va UQT instituti, T. – 2006. 124 b.
6. Kurbanov Sh.E., Saidov X., Axliddinov R. Barkamol avlod orzusi. -T.: SHark, 1998.-154 s.
7. Tolipov O'.Q., Barakaev M., Sharipov Sh.S. Kasbiy pedagogika (ma'ruzalar matni). -T.: "Ofset-print" matbaasi, 2001. –100 b

11- laboratoriya: ***O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarida amaliy ta'lim turlari va ularning xususiyatlari***

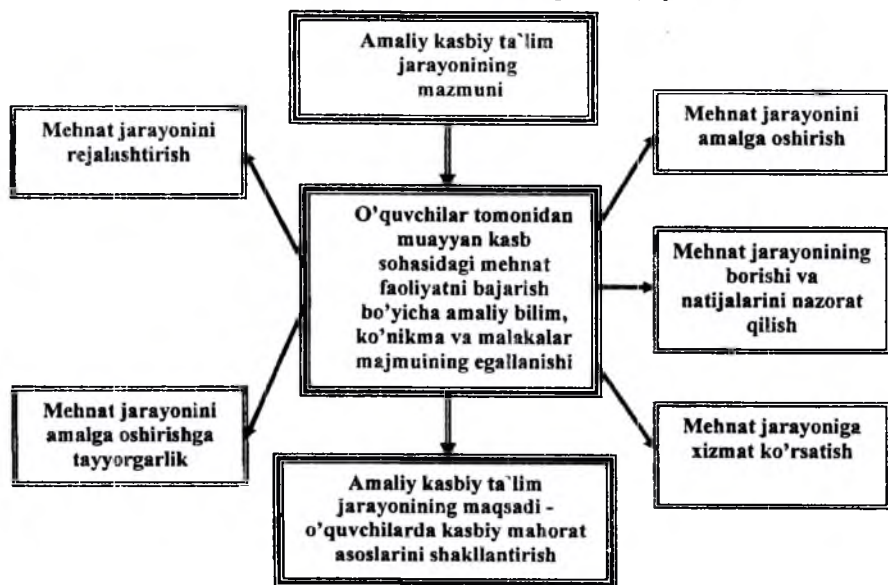
Ishning maqsadi: O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarida amaliy ta'lim turlari va ularning xususiyatlari mohiyatini o'rganish.

Mashg'ulotni jihozlash: vizual vositalar, mavzu bo'yicha piakatlar va slaydlar.

Mashg'ulot rejası:

1. O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarida amaliy ta'lim turlarini izohlash.
2. Talabalarning mavzu yuzasidan taqdimot namoyishini o'tkazish.
3. "Chalkashtirilgan mantiqiy zanjirlar ketma-ketligi" interfaol metodini bajarish.

Uslubiy ko'rsatmalar:
Amaliy kasbiy ta'lim jarayonining tarkibiy qismlari

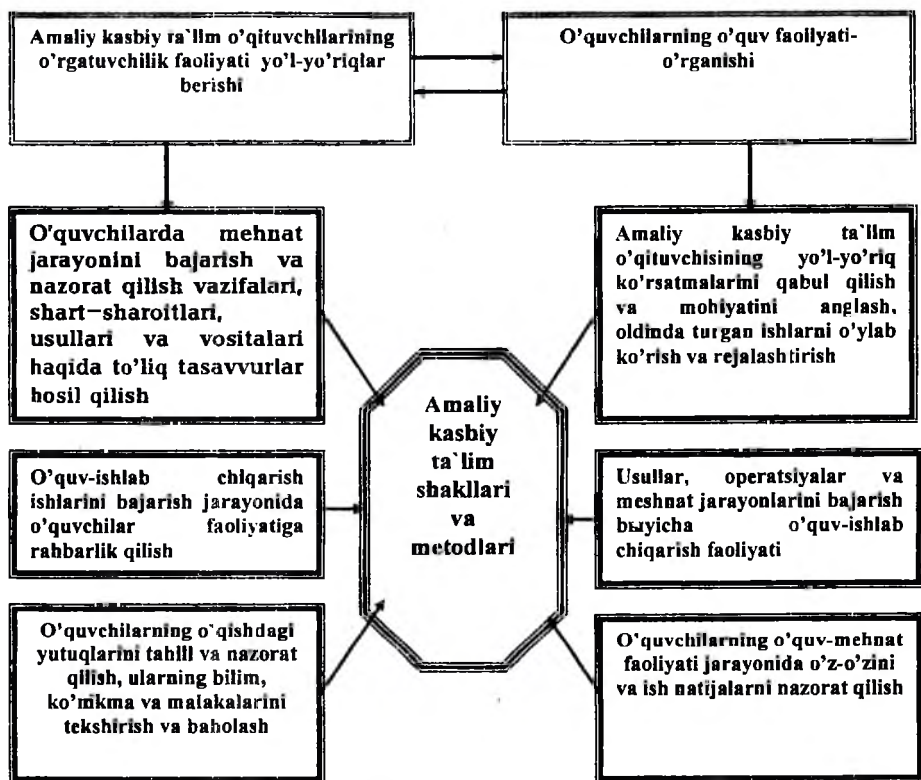

Ta'lim usullarini tanlash birinchidan, darsda ko'zda tutilgan o'quv maqsadlariga bog'liq. Masalan, darsning maqsadi yangi bilimlarni egallashdan iborat bo'lsa, o'qituvchi bu bilimlarni o'zi bayon etadi yoki talabalarning kitob bilan mustaqil ishlashini tashkil qiladi. Birinchi holda u turli xil narsalarni ko'rsatish bilan qo'shib olib boriladigan hikoya, tushuntirish, ma'ruza yoki suhbat usulidan foydalanishi mumkin. Agar darsda talabalarda amaliy ko'nikmalar hosil qilinishi kerak bo'lsa, buning uchun mashq qilish usuli qo'llaniladi.

Ikkinchidan, o'rganiladigan fanning mazmuni va darsning konkret materialiga bog'liq bo'ladi. Masalan, "Asboblar va moslamalar" fanida o'rganishda bir xil usullar, ishlab chiqarish ta'limi darslarida esa butunlay boshqa usullar qo'llaniladi. Ayrim hollarda o'rganilayotgan texnologik jarayonlarni talabalar bevosita kuzatishlari mumkin. Shuning uchun o'qituvchi bu kuzatishni tajribalarda yoki mehnat faoliyati jarayonida tashkil etadi. Agar ularni bevosita kuzatish mumkin bo'lmasa, o'qituvchi turli xil ko'rsatmali qurollarni namoyish qilishdan foydalanadi.

Uchinchidan, talabalarning ilgari tayyorgarlik darajasiga va shaxsiy tajribasiga bog'liq. Agar yangi material talabalarga butunlay notanish bo'lsa, o'qituvchi buni ko'rsatmali qurollar va tajribalarni ko'rsatish bilan qo'shib o'zi bayon qiladi.

Amaliy kasbiy ta'lim jarayonining tarkibiy qismlari-2

Nihoyat, ma'lum bir o'qitish usulini tanlash asbob-uskunalar, ko'rsatmali qurollar va o'quv jarayonining normal o'tishini ta'minlaydigan boshqa shart-sharoitlarning borligiga, shuningdek, o'qituvchining tajribasi, ish uslubi va shaxsiy sifatlariga bog'liq. O'qituvchining vazifasi-bu shart-sharoitlarni yaxshilash hamda o'zining pedagogik mahoratini doimo takomillashtirib borishdan iborat.

Mashq-ko'nikma va mahoratlarning tashkil etuvchilari bo'lganligi kabi ishlab chiqarish ta'limi ham asosiy usul hisoblangan mashqlar bilan shakllanadi. Mashq deganda ongli ravishda ma'lum bir faoliyat usuli bo'yicha amaliy harakatlarni ko'p marta takrorlash tushuniladi.

Mashqlarni mazmuni va o'tkazish usullarining xususiyatlariga qarab, guruhlariga ajratish mumkin. Mashqlar ikki xil yondashuv asosida tuzilishi mumkin. Birinchisiga didaktik maqsadlar bo'yicha ko'nikmalarni shakllantirishga yo'naltirilgan mashqlar; boshlang'ich maxoratni va murakkab mahoratlarni shakllantirishga yo'naltirilgan mashqlar kiradi. Ikkinchisiga mazmun bo'yicha: ish usullarini bajarishga

yo'naltirilgan mashqlar; ish jarayonlarini bajarishda yo'naltirilgan; texnologik jarayonlarni boshqarishga yo'naltirilgan mashqlar kiradi.

Ishlab chikarish ta'limi jarayonida talabalarning kasbiy mahoratini shakllantirish maqsadida ketma-ket murakkablashib boruvchi mashklar tizimi ishlab chiqilishi lozim.

Yozma ko'rsatma berish. Bu usulni qo'llash ishlab chiqarish ta'limi darslarida mustaqil axborot manbai xisoblangan turli xil ko'rsatmali o'quv hujjatlaridan foydalanish bilan bog'liq. Ishlab chiqarish ta'limida ko'rsatmali, texnologik xaritalar va o'quv algoritmlari ko'p qo'llaniladi.

Ko'rsatmali xaritalar texnologik jarayonlarni o'rganishda qo'llaniladi. U o'rganilayotgan ob'ektda texnologik jarayonlar bajarilishi usullari, ketma-ketligi, qoidasi, vositalari, tartibi, nazorat va o'z-o'zini nazorat qilishni ochib beradi.

Texnologik xaritalar har tomonlama xususiyatga ega bo'lgan ishlarni bajarishda qo'llaniladi; ular faoliyat usulini bajarishning texnologik ketma-ketligi, tartiboti, texnik talablari, vositalarini ochib beradi.

O'quv algoritmlari talabalarga murakkab jihozlarni rostdash, ularga xizmat ko'rsatish va sozlashni o'rgatishda qo'llaniladi.

Ishlab chiqarish ta'limining faol usullari. O'quv ishlab chiqarish ishlarni bajarishda faollik ya'ni fikriy, ongli ravishdagi, ijodiy faollik muhim ahamiyatga ega. U talabalarda o'z harakatlarini ko'rsatilgan namuna bilan mos ravishda ongli ravishda tuzatishlarida, ijobiy natijalarga olib keluvchi faoliyat usullarini mustaqil tanlashlarida, o'z mehnatlarini rejalashtirish, xatolarni tahlil qilish va tuzatishda namoyon bo'ladi. Ishlab chiqarishda talabalarning faolligi – bu ularning mashina, agregat, qurilma ishining tashqi belgilari bo'yicha ichki jarayonlarni tasavvur qilishlari va ushbu belgilarining tahlili asosida zaruriy hollarda uni rostdash bo'yicha maqsadga muvofiq qarorlar qabul qilish qobiliyatidir; bu egallangan faoliyat usullarini makbullashtirish, o'zgaruvchan sharoitlarda mahorat bilan harakat qilish qobiliyatidir.

Ishlab chiqarish ta'limining faol usullariga ishlab-chiqarish texnik vazifalarni echish kiradi, ya'ni:

- ishlov berish, rostdash, sozlash ishlari;
- avtomatlashtirilgan jihozlar uchun boshqaruv dasturlarini ishlab chiqish va sozlash;
- mashinalarning kinematik va printsiplial chizmalaridan foydalanib, ishlash tartibotlari va parametrlarini aniqlash;
- jihozlarni o'rnatish chizmalarini ishlab chiqish;
- ishlov berish, yig'ish, rostdash bo'yicha texnologik jarayonlarini mustaqil ravishda ishlab chiqish.

Ishlab chiqarish ta'limi ustasi tomonidan taklif etilgan yoki talabalar mustaqil ishlab chiqqan bir necha texnologik jarayondan eng maqbulini tanlash;

- ish vaqti, materiallar, energiyani tejash bo'yicha takliflarni ishlab chiqish va hokazo.

Ishlab chiqarish ta'limining faol usullariga, shuningdek, turli xil ishlab chiqarish vaziyatlarida mustaqil qaror qabul qilishga va echishga yo'naltirilgan

maxsus mashqlar ham kiradi. Bunday mashqlar talabalarni haqiqiy sharoitlarda yuzaga keluvchi o'xshash vaziyatlarda harakatga tayyorlaydi.

Mashq uchun mashinada ish sharoitini u yoki bu darajada o'xshatuvchi, shuningdek muayyan ish joyida yuzaga keluvchi texnologik tartibotning asosiy buzilishlari vaziyatini yaratish zarur. Bunday vaziyatlar texnologik vazifalar deb ataluvchi topshiriqlarda berilishi mumkin.

“Chalkashtirilgan mantiqiy zanjirlar ketma-ketligi” interfaol metodi

Mashq, hikoya, videometod, munozara, didaktik o'yinlar, laboratoriya metodi, suxbat, tushuntirish, ma'ruza, kitob bilan ishlash, illyustratsiya, demonnstratsiya

Og'zaki	Ko'rgazmali	Amaliy

Ishning borishi va bajarish tartibi.

1. O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarida amaliy ta'lim turlarini izohlash.
2. Talabalarning mavzu yuzasidan taqdimot namoyishini o'tkazish.
3. “Chalkashtirilgan mantiqiy zanjirlar ketma-ketligi” interfaol metodini bajarish.

Ishni bajarishga qo'yiladigan talablar

Talabalar mavzuni o'zlashtirish jarayonida topshirilgan topshiriqning nazariy va amaliy ahamiyatini o'rganishda quydagilarga amal qilgan holda ishni bajarib, bajarilgan laboratoriya ishini himoya qiladilar.

1. Bajarilayotgan laboratoriya ishi bo'lajak o'qituvchilarning ish faoliyatida uchraydigan dolzarb muammolarning echimini topishga qaratilganligi;
2. Laboratoriya ishini maqsadi va kutilayotgan natijalarning aniq belgilanishi;
3. Qo'yilgan muammoni maqbul hal etish texnologiyasini yoritilganligi;
4. Laboratoriya ishini bajarish nazariy va amaliy ahamiyatga ega ekanligi;
5. Laboratoriya ishini bajarish har bir talabaning mustaqil va ijodiy yondoshilganligi;

O'z-o'zini tekshirish savollar:

1. Amaliy ta'lim va ishlab chiqarish ta'limining bir-biridan farqini aytib bering va aniq bir mashg'ulot bo'yicha misollar keltiring.
2. Ta'lim usuliari bilim manbalari bo'yicha qaysi guruhlarga bo'linadi? Amaliy usullarga nimalar kiradi?
3. Kasb-xunar ta'limida mashq metodining afzallik tomonlarini izohlab bering.

Talabalarining mashg'ulot yakunida egallangan shaxsiy va kasbiy kompetenlik darajalarini umumiy natijaviylik tavsifi

№	Talabalar mashg'ulot yakunida shaxsiy va kasbiy kompetenlik darajalarini quyidagilarga erishadi	
1.	Mantiqiy fikrlay olish	O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarida amaliy ta'lim turlari va ularning xususiyatlari mohiyatini o'rganishda o'zining fikri boshqasini inkor qilmaydigan ichki mulohazalarini va to'g'ri xulosalarini shakllantira olish, ilmiy bilimlari va kundalik turmush tajribalarini tizimlashtira olish;
2.	Kompyuter savodxonligi	O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarida amaliy ta'lim turlari va ularning xususiyatlari mohiyatini o'rganishda ta'limiy va ilmiy maqsadlar uchun axborotni izlash, tahlil qilish va tizimlashtirish, xujjatlar va ma'lumotlar bazasini yaratish, taqdimotlar tayyorlash, shuningdek, muloqotga kirishish va o'z dunyoqarashlarini ifodalash uchun kompyuter va boshqa axborot-kommunikatsion texnologiyalardan foydalana bilish;
3.	Tizimli ravishda fikrlay olish	O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarida amaliy ta'lim turlari va ularning xususiyatlari mohiyatini o'rganishda uning alohida qismlarini bir butunga birlashtira olish, ob'ektlar va jarayonlarning o'zaro aloqadorliklarini aniqlay olish;
4.	Muammolarning echimini topa bilish	O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarida amaliy ta'lim turlari va ularning xususiyatlari mohiyatini o'rganish jarayonidagi muammoni muvaffaqiyatli hal etish uchun uning turli jihatlarini aniqlay olish va tahlil eta bilish;
5.	Yozma muloqot ko'nikma va malakalari	Ishni bajarishda yozma shaklda, shu jumladan axborotni taqdim etishning grafik vositalaridan foydalangan holda o'z fikrlari va his-tuyg'ularini aniq ifodalay olishlik.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Muslimov N.A., Qo'ysinov O.A. Kasb ta'limi o'qituvchilarini tayyorlashda mustaqil ta'limni tashkilotish. (Metodik qo'llanma). T.: TDPU, 2006. 52 b.
2. Muslimov N.A., Sharipov Sh.S. O'rta maxsus, kasb-hunar va oliy ta'lim integratsiyasi. Kasb ta'lim metodikasi metodik qo'llanma. -T: TDPU, 2006. 48 b.
3. Sharipov Sh., Abduraimov Sh. Kasb ta'limi metodikasi fanidan laboratoriya mashg'ulotlari uchun metodik qo'llanma.-T: TDPU, 2007. 147 b.
4. Eldasheva G.V. Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi. – O'MKHTTKMO va UQT instituti, T. – 2006. 124 b.
5. Kurbanov Sh.E., Saidov X., Axliddinov R. Barkamol avlod orzusi. -T.: SHark, 1998.-154 s.

6. Tolipov O'Q., Barakaev M., Sharipov Sh.S. Kasbiy pedagogika (ma'ruzalar matni). –T.: "Ofset-print" matbaasi, 2001. –100 b

12- laboratoriya:

Kasb-hunar kollejlari o'quv va ishlab chiqarish amaliyotlarini tashkil etish va boshqarish

Ishning maqsadi: Kasb-hunar kollejlari o'quv va ishlab chiqarish amaliyotlarini tashkil etish va boshqarish mohiyatini o'rganish.

Mashg'ulotni jihozlash: vizual vositalar, mavzu bo'yicha plakatlar va slaydlar.

Mashg'ulot rejas:

1. O'quv va ishlab chiqarish amaliyotlarini tashkil etish metodikasi o'rganish.
2. O'quvchilarning korxonalardagi o'qishlarini tashkil qilish rejasini tahlil qilish.
3. Amaliyotga rahbarlik qilish va unga qo'yiladigan talablarni aniqlash.

Uslubiy ko'rsatmalar:

2001 yil 23 martda Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 65-sonli buyrug'iga ko'ra kasb-hunar kollejlari o'quvchilarining ishlab chiqarish amaliyotini o'tkazish to'g'risida muvaqqat Nizom ishlab chikildi.

Ishlab chiqarish amaliyotini o'tkazish to'g'risida muvaqqat Nizom

I. Umumiy qoidalar.

1. Ishlab chiqarish amaliyotining vazifasi hozirgi zamon ishlab chiqarish korxonalariga malakali ishchi kadrlarni tayyorlash, o'quvchilarning o'rganayotgan kasblari bo'yicha bilim, ko'nikmalarini mustahkamlash va takomillashtirishdan iboratdir.

2. Ishlab chiqarish amaliyoti kasb-hunar kollejlari malakali ishchi kadrlar bo'yicha kasb-hunar tayyorgarligining asosiy tarkibiy qismi hisoblanadi.

O'quvchilarning ishlab chiqarish amaliyotiga odatda, o'zi tanlagan kasblari bo'yicha o'quv dasturlaridagi bo'limlardan tegishli nazariy bilimga ega bo'lgan va kollej ustaxonalari, korxona (tashkilot, xo'jalik) o'quv xo'jaliklari, o'quv mashq maydonchalari (poligonlar), avtotraktorodromlardagi ishlab chiqarish ta'limi dasturi bo'yicha ko'zda tutilgan barcha ish turlarini bajarilishining xavfsizlik qoidalarini egallaganlaridan so'ng yuboriladilar.

3. Ishlab chiqarish amaliyotini o'tkazish va uning mazmuni, bajarilishi lozim bo'lgan ishlarining hajmi O'zbekiston Respublikasi O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi Markazi rahbari tomonidan tegishli kasb yo'nalishi bo'yicha tasdiqlangan o'quv reja va dasturlar asosida belgilanadi.

4. Ishlab chiqarish amaliyoti boshlanishidan bir oy oldin kasb-hunar kolleji va ishlab chiqarish amaliyoti o'tkazilishi mo'ljallangan korxona (tashkilot, xo'jalik) bilan 1-ilova asosida o'quvchilarning ishlab chiqarish amaliyotini o'tkazishlari to'g'risida

shartnoma tuzishi lozim. SHartnomada kasblar bo'yicha ishlab chiqarish amaliyotiga

yuborilayotgan o'quvchilar soni, uni o'tkazish muddati, sharoit va tartiblari, ishlab chiqarish texnologiyasi, sanitar - texnik tozalik va mehnat sharoiti va tomonlarning o'zaro majburiyatlari ko'rsatiladi.

Korxonaning mulkchilik shaklidan va yuborilayotgan o'quvchilar sonidan qat'iy nazar, o'quvchilarni ishlab chiqarish amaliyotiga yuborayotgan o'quv muassasasi har bir korxona (tashkilot, xo'jalik) bilan alohida shartnoma tuzadi.

5. Shartnoma tuzilgandan so'ng kasb-hunar kolleji korxona bilan hamkorlikda ishlab chiqarish amaliyotining kengaytirilgan dasturini ishlab chiqadi va tasdiqdan o'tkazadi. Dastur korxona (tashkilot, xo'jalik) ning tsexlari, xizmat va boshqa bo'limlarining sharoiti, hamda imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda, o'quv dasturida ko'zda tutilgan turli ishlarning mazmuni, hajmi va ketma - ketligini o'z ichiga oladi.

Bu erda kasb-hunar kollejlari o'quv ishlab chiqarish ustaxonalari sharoitida o'rganishi iloji bo'lmagan kasblar bo'yicha ishlab chiqarish ta'limi ish turlari qamrab olinishiga e'tibor qaratiladi.

6. O'quvchilarning ishlab chiqarish amaliyoti vaqtida ish kunining davomiyligi ma'lum kasb uchun o'quv rejasida ko'zda tutilgan ishlab chiqarish ta'limi uchun ajratilgan haftalik vaqt hisobidan chiqariladi va qonunchilikda belgilangan ish kunining davomiyligidan oshmasligi lozim. Og'ir va zararli mehnat sharoitlari bilan bog'liq bo'lgan ishlarga 18 yoshgacha bo'lgan shaxslarning ishlashlari ta'qiqlangan kasblar ro'yxatiga ko'ra, davlat me'yornomalari asosida ularning ish kuni 4 soatdan oshmasligi lozim.

7. Ishlab chiqarish amaliyoti, korxonada mehnatni tashkil etishning shakliga qarab, belgilangan miqdordagi o'quvchilar guruhi tarkibida, o'quvchilar brigadasida (zvenosi), mustaqil ishchi o'rnida, shuningdek, maxsus, kompleks brigadalar, mexanizatsiyalashgan otryadlarda o'tkaziladi. O'quvchilar ishlab chiqarish amaliyoti davrida korxonaning ishchilari ro'yxatiga kiritilmaydilar.

8. O'quv guruhlarining ishlab chiqarish amaliyotiga umumiy rahbarlik amaliyot o'qituvchilari tomonidan amalga oshiriladi.

Amaliyot o'qituvchisi o'quvchilarni tegishli kasb va mutaxassisliklari bo'yicha ish joylariga taqsimlanishi, ishlab chiqarish ta'limi va amaliyoti dasturlarining bajarilishi, o'quvchilarning mehnat intizomi va mehnat xavfsizligiga rioya qilishlarini va boshqa vazifalarning bajarilishi yuzasidan javobgardir.

9. Ishlab chiqarish amaliyotini sifatli tashkil etish maqsadida, korxonalar bilan ishlab chiqarish amaliyoti o'tkazish to'g'risidagi shartnomada quyidagi hollarda:

➤ qachonki, bir guruh o'quvchilar ishlab chiqarish amaliyoti o'sha korxonaning (tashkilot, xo'jalik) bir-biridan uzoqda joylashgan tsex, uchastka yoki brigadalarda o'tayotgan bo'lsalar;

➤ mas'ul bir guruh o'quvchilari turli smenalarda ishlayotgan bo'lsalar;

➤ o'quvchilar texnik jihatdan murakkab hisoblangan qurilmalar va ishlab chiqarish dastgohlariga xizmat ko'rsatish bilan bog'liq bo'lgan ishlarni olib borsalar yoki o'ta xavfli va zararli hisoblangan joylarda ish olib borishsa, ish mazmuni, tartibi, mehnat muhofazasi me'yorlari bo'yicha o'quvchilarga to'liq yo'l-yo'riq ko'rsatilishi

va ular ustidan qat'iy nazorat qilish lozimligi shart bo'lgan hollarda;

➤ kasb-hunar kolleji amaliyot o'qituvchilarining ishlab chiqarish sharoitiga ko'ra ishtiroklari mumkin bo'lmagan tsex va uchastkalarda ish olib borilgan holda korxona tomonidan muhandis - texnik xodimlar va malakali ishchilar o'quvchi amaliyotchilar bilan ish olib borishga jalb etish lozimligi aks ettirilishi kerak.

Bu hollarda ham amaliyot o'qituvchilaridan mazkur Nizomning 8 - bandida ko'rsatilgan ishlab chiqarish amaliyotiga rahbarlik qilish mas'uliyati o'z kuchida qoladi.

10. Korxona (tashkilot, xo'jalik) rahbarlariga o'quvchilarning ishlab chiqarish amaliyoti davrida kasb o'rgatishga jalb etilgan muhandis-texniklariga, malakali ishchilarga moddiy rag'batlantirish uchun qo'shimcha haq to'lash tavsiya kilinadi.

11. O'quvchilarning kasblar bo'yicha ish joyiga qabul kilingan vaqtdan boshlab, ularga korxonada amalda bo'lgan standart va yo'riqnoma talablari asosida ish olib borish, mehnat muhofazasi qoidalari, me'yorlari va ichki tartib qoidalari joriy etiladi.

12. Ayrim kasb-hunar kollejlarning o'quv ishlab chiqarish faoliyati bozor iqtisodiyoti sharoitida rivojlanishini e'tiborga olgan holda, ishlab chiqarish amaliyoti (shu jumladan bitiruv oldi ishlab chiqarish amaliyoti) kasb-hunar kollejidagi ishlab chiqarish ustaxonalari, tsex uchastka va boshqa ishlab chiqarish tizimlarida o'tkazilishi mumkin.

Bu hollarda ta'lim muassasasi quyidagilarni: ishlab chiqarish amaliyotini o'quv muassasasi negizida olib borilishi masalasini O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi boshqarmasining yuqori tizimlari bilan kelishilgan holda tashkil etish;

o'quvchilarning ishlab chiqarish amaliyotlarining o'tkazilishi bo'yicha korxonaga taalluqli bo'lgan mazkur Nizomning talablarini so'zsiz bajarilishini ta'min etish majburiyatlarini oladi.

13. O'quvchilarning ishlab chiqarish amaliyoti malaka (sinov) ishlarining bajarilishi bilan yakunlanadi.

II. O'quvchilarning ishlab chiqarish amaliyotlarini tashkil etish bo'yicha o'quv muassasalarining vazifalari.

Ta'lim muassasalari quyidagilarni:

➤ kasblar bo'yicha o'quvchilarni o'quv jadvalida belgilangan ma'lum davrda ishlab chiqarish amaliyoti o'tkazish uchun jo'natish;

➤ ishlab chiqarish amaliyoti o'tkazilishi muddatini, o'quvchi - amaliyotchilar bajaradigan ishlar mazmunini oldindan kelishish va korxona bilan (1 - ilova asosida) shartnoma tuzish;

➤ o'quvchilarni korxonada amalda bo'lgan ichki nazorat, mehnat muxofazasi, yong'in xavfsizligi, tibbiy - gigienik talablar, texnika xavfsizligi qoidalari, korxonadagi tegishli kasb va malakali ishchilar uchun belgilangan boshqa me'yoriy qoidalarga o'rgatish va unga amal qilishini nazorat qilish;

➤ o'quvchilar tomonidan mashina, dastgoh, sanoat moslamalari va komplekslari, jihozlarni ishga tushirish bo'yicha belgilangan talablarga amal qilishni, o'z-o'zini himoya etish uchun beriladigan vositalardan to'g'ri foydalanishni, shuningdek, ularni xomashyo, materiallar, energiya va boshqa manbalardan tejankorlik bilan foydalanishga o'rgatishni ta'min etish;

➤ o'quvchilarni jihozlar bilan to'liq ta'minlangan ish o'rni, kasb bo'yicha o'quv dasturi talablari asosida ish bajarish uchun materiallar, asbob-uskunalar va boshqa zarur moslamalar bilan ta'minlanishlarini va korxonada amalda bo'lgan standartlar, texnik sharoitlar, mehnat xavfsizligining me'yor va qoidalariga rioya etish choralari ta'min etishga intiladi.

Korxona tomonidan o'quvchilarning ishlab chiqarish amaliyotini o'tkazishlari uchun zarur sharoit yaratilmagan taqdirda kollej rahbariyati va amaliyot o'qituvchilari o'quvchilarni ish bajarishlariga ruxsat etmasliklari, bu haqda shu kunning o'zida korxona rahbariyatini xabardor etishlari lozim.

Korxona barcha o'quvchi amaliyotchilarni kasblar bo'yicha o'quv dasturi, mehnat muhofazasi, ishlab chiqarish gigienasi, me'yor va qoidalari talablariga javob beradigan ish va ish joyi bilan ta'min eta olmasa, shuningdek, ishlab chiqarish amaliyoti o'tish davrida o'quvchilar bo'sh turib qolsalar, o'quv muassasasiga o'quvchilarning ishlab chiqarish amaliyotini boshqa korxonalarda o'tkazish xuquqi beriladi. Bunday hollarda, bir haftadan kam bo'lmagan muddat ichida korxona rahbariyati bu haqda ogohlantiriladi va boshqa korxona bilan ishlab chiqarish amaliyotlarini o'tkazishlari yuzasidan shartnoma tuziladi.

Ushbu muvaqqat nizom mazkur masala bo'yicha direktiv idoralarning maxsus qarori chiqqunga qadar amal kiladi.

Ishning borishi va bajarish tartibi.

1. O'quv va ishlab chiqarish amaliyotlarini tashkil etish metodikasi o'rganib chiqish.
2. O'quvchilarning korxonalardagi o'qishlarini tashkil qilish rejasini tahlil qilish.
3. Amaliyotga rahbarlik qilish va unga qo'yiladigan talablarni aniqlash va shartnoma tuzish shartlari o'rganish.

Ishni bajarishga qo'yiladigan talablar

Talabalar mavzuni o'zlashtirish jarayonida topshirilgan topshiriqlarning nazariy va amaliy ahamiyatini o'rganishda quydagilarga amal qilgan holda ishni bajarib, bajarilgan laboratoriya ishni himoya qiladilar.

1. Bajarilayotgan laboratoriya ishi bo'lajak o'qituvchilarning ish faoliyatida uchraydigan dolzarb muammolarning echimini topishga qaratilganligi;
2. Laboratoriya ishini maqsadi va kutilayotgan natijalarning aniq belgilanishi;
3. Qo'yilgan muammoni maqbul hal etish texnologiyasini yoritilganligi;
4. Laboratoriya ishini bajarish nazariy va amaliy ahamiyatga ega ekanligi;
5. Laboratoriya ishini bajarish har bir talabani mustaqil va ijodiy yondoshilganligi;

O'z-o'zini tekshirish savollari:

1. Kasb-hunar kollejlarda o'quv va ishlab-chiqarish amaliyotlarni samarali o'tkazish tartibini tushuntiring?
2. Kasb-hunar kollejlarda o'quv amaliyotlarini tashkil etish maqsadi nimalardan iborat?

3. Kasb-hunar kollejlari o'quv ustaxonalarini loyihalash va jihozlashda qanday asosiy talablarga amal qilinishi kerak?
4. Ishlab-chiqarish korxonalarida amaliyot olib borishdan maqsad nima?
5. Siz yashaydigan hududda qanday ishlab-chiqarish korxonalari mavjud va ularning mehnat faoliyatlarini tahlil qiling?

Talabalarning mashg'ulot yakunida egallangan shaxsiy va kasbiy kompetentlik darajalarini umumiy uatijaviylik tavsifi

№	Talabalar mashg'ulot yakunida shaxsiy va kasbiy kompetentlik darajalarini quyidagilarga erishadi	
1.	Qarorlarni qabul qilishga qodirlik	Kasb-hunar kollejlari o'quv va ishlab chiqarish amaliyotlarini tashkil etish va boshqarish mohiyatini o'rganishda muayyan sharoitlarda maqbul yo'lni tanlay olish va qabul qilingan qarorlarning oqibatlarini uchun ma'suliyatni his etish;
2.	Betakrorlik (kreativlik)	Kasb-hunar kollejlari o'quv va ishlab chiqarish amaliyotlarini tashkil etish va boshqarish mohiyatini o'rganishda turli vaziyatlarda harakat qilishda yangi noan'anaviy (nostandart) usullarni (echimlarni) topa bilish;
3.	Innovatsion faoliyatga qodirlik	Kasb-hunar kollejlari o'quv va ishlab chiqarish amaliyotlarini tashkil etish va boshqarish mohiyati, faoliyat usullari va yo'llarining mavjudlarini takomillashtirish va yangilarini amalda qo'llash;
4.	Tanqidiy fikrlashga qodirlik	Kasb-hunar kollejlari o'quv va ishlab chiqarish amaliyotlarini tashkil etish va boshqarish mohiyatini o'rganishda o'zining va boshqalarning g'oyalari, fikrlari va ishlarining asoslanganligini tekshira olish;
5.	Yozma muloqot ko'nikma va malakalari	Ishni bajarishda yozma shaklda, shu jumladan axborotni taqdim etishning grafik vositalaridan foydalangan holda o'z fikrlari va his-tuyg'ularini aniq ifodalay olishlik.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Muslimov N.A., Qo'ysinov O.A. Kasb ta'limi o'qituvchilarini tayyorlashda mustaqil ta'limni tashkilotish. (Metodik qo'llanma). T.: TDPU, 2006. 52 b.
2. Muslimov N.A., Sharipov Sh.S. O'rta maxsus, kasb-hunar va oliy ta'lim integratsiyasi. Kasb ta'lim metodikasi metodik qo'llanma. -T: TDPU, 2006. 48 b.
3. Sharipov Sh., va b. Pedagogik amaliyot (metodik qo'llanma). -T.: TDPU, 2006. 34 b.
4. Sharipov Sh., Abduraimov Sh. Kasb ta'limi metodikasi fanidan laboratoriya mashg'ulotlari uchun metodik qo'llanma.-T: TDPU, 2007. 147 b.

5. Eldasheva G.V. Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi. – O'MKHTTKMO va UQT instituti, T. – 2006. 124 b.
6. Kurbanov Sh.E., Saidov X., Axliddinov R. Barkamol avlod orzusi. -T.: SHark, 1998.-154 s.
7. Tolipov O'.Q., Barakaev M., Sharipov Sh.S. Kasbiy pedagogika (ma'ruzalar matni). -T.: "Ofset-print" matbaasi, 2001. –100 b

13-laboratoriya: *O'quv ustaxonalari va laboratoriyalarda o'quv amaliyoti mashg'ulotlarini tashkil etish.*

Ishning maqsadi: O'quv ustaxonalari va laboratoriyalarda o'quv amaliyoti mashg'ulotlarini tashkil etish mohiyatini o'rganish

Mashg'ulotni jihozlash: vizual vositalar, mavzu bo'yicha plakatlari va slaydlar.

Mashg'ulot rejası:

1. Kompyuter va kompyuter tarmoqlarini ta'mirlash va sozlash o'quv ustaxonalari va laboratoriya xonalariga qo'yiladigan talablar.
2. Kompyuter va kompyuter tarmoqlarini ta'mirlash va sozlash ustaxonasining uskuna va moslamalarni izohlash.
3. O'quv amaliyoti mashg'ulotlarini tahlil qilish va tavsiyalar ishlab chiqish.
4. O'quv amaliyoti jarayonida sodir bo'ladigan ko'ngilsiz hodisalarni oldini olish chora-tadbirlarini ishlab chiqish.

Uslubiy ko'rsatmalar:

Ishlab chiqarish operatsiyalarini o'rganish darsi (mashg'ulot)ning strukturasi

Kirish instruktlari ishlab chiqarish ta'limi dasturining mavzusi, mavzuchasi yoki bo'limini o'rganishdan oldin beriladi. Bularning vazifasi o'quvchilarni o'quv-ishlab chiqarish ishlarini ongli ravishda eng samarali usullar bilan bajarishga tayyorlash, brak va xatolarning oldini olish, xavfsizlik texnikasi qoidalariga rioya qilinishiga erishishdir.

Ta'lim berish paytida instruksion (yo'l-yo'riq) xaritalaridan foydalanish tavsiya etiladi. Instruksion (yo'l-yo'riq) xaritalaridan foydalanish o'quvchilarga:

mehnat qilish usullarini o'rganish borasidagi ishini ancha mustaqil, binobarin, faol ishga aylantirish;

guruhdagi o'quvchilarning faoliyatidan qat'iy nazar o'quvchining tayyorgarligi, shaxsiy tajribasi va individual xususiyatlariga qarab materialni o'rganish sur'atlarini tanlab olish;

umuman ishini yoki uning tugallangan qismini o'zicha tasavvur etish (bu materialni ancha tushunib o'zlashtirishga asoslanadi);

butun ta'lim olish davri jarayonida zarurat tug'ilgan paytlarda instruksion-texnologik materialning istalgan qismiga qaytish;

kasb-hunar kollejida ishlab chiqarish ta'limi samaradorligini oshirish imkonini beradi.

Joriy instruktaaj berish o'quv-ishlab chiqarish ishlarini bajarish paytida o'quvchilarning faoliyatiga rahbarlik qilishdir. Joriy yo'l-yo'riq berishning asosiy shakli har bir o'quvchiga individual tarzda yo'l-yo'riq berishdir. Agar guruhdagi o'quvchilarning anchagina qismi bir xil xatoga yo'l qo'ysa, bir xil ish usuliarini bilmasa, qo'shimcha jamoaviy instruktaaj (yo'llanma) berish zarur.

Yakuniy instruktaaj berish paytida o'qituvchi ko'pincha kompleks baholar qo'yadilar (nazariya masalalari va ilgari o'rganilgan materialni bilishi; bilimlarni amalda qo'llay olishi; ish usullarini to'g'ri bajarishi; xavfsizlik texnikasi qoidalariga rioya qilishi; ish o'rnida belgilangan tartibni qo'llab-quvvatlashi; chizmani o'qiy olishi; topshiriqni mustaqil bajara olishi; bajargan ishning sifati; agar ish me'yorlanmsa, belgilangan me'yorda bajarishi), bunday baholar ijobiy natijalar beradi. Bunda o'quvchilarning o'quv-ishlab chiqarish topshiriqlarini bajarishga qiziqishlari ancha ortadi.

Kompleks ishlarni o'rganish darsi (mashg'ulot)ning strukturalari

Kompleks ishlarni o'rganish darsida o'qituvchining guruh bilan olib boradigan ishing farqli tomoni shundaki, o'quvchilar ishlab chiqarish xarakteridagi o'quv ahamiyatiga ega bo'lgan ishlarni mustaqil ravishda bajaradilar, texnologik jarayonlarni mustaqil ravishdarejalashtirishni o'rganadilar, operatsiya va murakkab usullarni bir-biriga qo'shib olib borishning xarakterli tomonlarini o'rganib oladilar, ilgari o'tilgan operatsiyalarni aniq va tez bajarish malakalarini takomillashtiradigan hamda qo'shimcha, o'zlariga tanish bo'lmagan ba'zi operatsiyalarni o'rganadilar.

Kompleks ta'lim davrida ko'pincha o'quv ishlari frontal bo'lmaydi. Ta'limning bu davrida o'quvchilarning o'qituvchi rahbarligida individual tarzda (yakka tartibda) yoki zveno-zveno bo'lib ishlashi ustunlik qiluvchi shakl hisoblanadi.

Zveno tashkil etishni talab qiladigan ishlarni bajarish paytida guruhni grafik asosida ishlash uchun bir qancha kichikroq zvenolarga bo'lib yuborishga to'g'ri keladi, shunda har bir zveno ayrim topshiriqlar ustida ishlaydi. Guruhdagi hamma o'quvchilarning muayyan mavzuda nazarda tutilgan xilma-xil ish turlarini bajarishlari uchun ana shunday qilinadi.

Tugallangan detallarni tayyorlash borasidagi ishlarning mustaqil bajarilishiga alohida e'tibor beriladi. Bunda ish yuzasidan asosan og'zaki ko'rsatmalar berish, o'quvchilarning brakka yo'l qo'yilganligi aniqlangan ba'zi hollardagina tuzatishlarga yo'l qo'yish kerak.

Kompleks ishlarni o'rganish darsi quyidagi reja asosida o'tkaziladi:

1. tashkiliy qism;
2. kirish instruktaaji;
3. so'rash (suhbat);
4. joriy instruktaaj (o'quvchilarning mustaqil ishi);
5. yakunlovchi instruktaaj (ish joylarini yig'ishtirish).

O'quvchilarning bilimlari, ko'nikma va malakalarini tekshirish darsining strukturasi

O'quvchilarning bilimlari, ko'nikma va malakalarini tekshirish darsining maqsadi ishlab chiqarish-texnikaviy bilimlarga, ko'nikma va malakalarga qo'yiladigan talablarni hisobga olgan holda o'qitish muayyan bir davrda (yarim yillik, yillikda yoki qisqa vaqt ichida) o'quvchilarning tayyorgarlik darajalarini aniqlashdan iboratdir.

Dars strukturasi: tashkiliy qism, kirish instruktaji, joriy instruktaji (o'quvchilarning mustaqil ishlari), yakunlovchi instruktaj (ish o'rinlarini tartibga solish).

Ishning borishi va bajarish tartibi.

1. Elektrotexnika o'quv ustaxonalari va laboratoriya xonalariga qo'yiladigan talablarin
2. Elektrotexnika ustaxonasining uskuna va moslamalarni izohlash.
3. O'quv amaliyoti mashg'otlarini tahlil qilish va tavsiyalar ishlab chiqish.
4. O'quv amaliyoti jarayonida sodir bo'ladigan ko'ngilsiz hodisalarni oldini olish chora-tadbirlarini ishlab chiqish.

Ishni bajarishga qo'yiladigan talablar

Talabalar mavzuni o'zlashtirish jarayonida topshirilgan topshiriqning nazariy va amaliy ahamiyatini o'rganishda quydagilarga amal qilgan holda ishni bajarib, bajarilgan laboratoriya ishini himoya qiladilar.

1. Bajarilayotgan laboratoriya ishi bo'lajak o'qituvchilarning ish faoliyatida uchraydigan dolzarb muammolarning echimini topishga qaratilganligi;
2. Laboratoriya ishini maqsadi va kutilayotgan natijalarning aniq belgilanishi;
3. Qo'yilgan muammoni maqbul hal etish texnologiyasini yoritilganligi;
4. Laboratoriya ishini bajarish nazariy va amaliy ahamiyatga ega ekanligi;
5. Laboratoriya ishini bajarish har bir talabaning mustaqil va ijodiy yondoshilganligi;

O'z-o'zini tekshirish savollari:

1. Elektrotexnika ustaxonalarida amaliy darsga qo'yiladigan talablar nimalardan iborat?
2. Elektrotexnika ustaxonasining zamonaviy qiyofasi qanday bo'lishi kerak?
3. O'quv amaliyotini tashkil qilishda zaruriy asbob, uskuna va jihozlarni sanab bering?
4. Elektr asboblardan foydalanish talablarini aytib bering.
5. Amaliyot davomida jarohatlangan o'quvchiga birinchi yordam ko'rsatish usullarini izohlang.

Talabalarining mashg'ulot yakunida egallangan shaxsiy va kasbiy kompetenlik darajalarini umumiy natijaviylik tavsifi

№	Talabalar mashg'ulot yakunida shaxsiy va kasbiy kompetenlik darajalarini quyidagilarga erishadi	
1.	Innovatsion faoliyatga qodirlik -	O'quv ustaxonalari va laboratoriyalarda o'quv amaliyoti mashg'ulotlarini tashkil etish mohiyatini o'rganish faoliyat usullari va yo'llarining mavjudlarini takomillashtirish va yangilarini amalda qo'llash;
2.	Analogiyaga keltirish, taqqoslay olish	Turli mashg'ulot va darslarni tashkil etish jarayonda o'xshashliklarni aniqlay olish;
3.	Tizimli ravishda fikrlay olish	O'quv ustaxonalari va laboratoriyalarda o'quv amaliyoti mashg'ulotlarini tashkil etish mohiyatini o'rganishda uning alohida qismlarini bir butunga birlashtira olish, ob'ektlar va jarayonlarning o'zaro aloqadorliklarini aniqlay olish;
4.	Muammolar ning echimini topa bilish	O'quv ustaxonalari va laboratoriyalarda o'quv amaliyoti mashg'ulotlarini tashkil etish jarayonidagi muammoni muvaffaqiyatli hal etish uchun uning turli jihatlarini aniqlay olish va tahlil eta bilish;
5.	Yozma muloqot ko'nikma va malakalari	Ishni bajarishda yozma shaklda, shu jumladan axborotni taqdim etishning grafik vositalaridan foydalangan holda o'z fikrlari va his-tuyg'ularini aniq ifodalay olishlik.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

- Muslimov N.A., Qo'ysimov O.A. Kasb ta'limi o'qituvchilarini tayyorlashda mustaqil ta'limni tashkilotish. (Metodik qo'llanma). T.: TDPU, 2006. 52 b.
- Muslimov N.A., Sharipov Sh.S. O'rta maxsus, kasb-hunar va oliy ta'lim integratsiyasi. Kasb ta'lim metodikasi metodik qo'llanma. -T: TDPU, 2006. 48 b.
- Sharipov Sh., va b. Pedagogik amaliyot (metodik qo'llanma). -T.: TDPU, 2006. 34 b.
- Sharipov Sh., Abduraimov Sh. Kasb ta'limi metodikasi fanidan laboratoriya mashg'ulotlari uchun metodik qo'llanma.-T: TDPU, 2007. 147 b.
- Eldasheva G.V. Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi. – O'MKHTTKMO va UQT instituti, T. – 2006. 124 b.
- Kurbanov Sh.E., Saidov X., Axliddinov R. Barkamol avlod orzusi. -T.: Shark, 1998.-154 s.
- Tolipov O'.Q., Barakaev M., Sharipov Sh.S. Kasbiy pedagogika (ma'ruzalar matni). –T.: "Ofset-print" matbaasi, 2001. –100 b

Ishning maqsadi: Amaliy kasbiy ko'nikma va malakalarni baholash va uning maqsadi, mohiyati

Mashg'ulotni jihozlash: vizual vositalar, mavzu bo'yicha plakatlar va slaydlar.

Mashg'ulot rejası:

1. Talabalar baholashning maqsad, mohiyatini izohlaydi.
2. "Kimni, qachon, nima uchun" baholash kerak degan savolga javob topadi.
3. Baholash turlari, tamoyillari va usullarini aniqlaydi.
4. Reyting tizimi asosida baholash mezonlari ishlab chiqadi.

Uslubiy ko'rsatmalar:

Baholash va uning ahamiyati. Ta'lim oluvchilar tomonidan o'quv materiallari o'zlashtirilganligini, ko'nikma va malakalar hosil bo'lganligini tekshirish va baholash ta'lim jarayonining zarur tarkibiy qismi hisoblanadi. Bu faqat o'qitish natijalarini nazorat qilish emas, balki o'quv jarayonining turli bosqichlarida ta'lim oluvchilarning bilish faoliyatiga rahbarlik qilish hamdir.

Baholash – ta'lim jarayonining ma'lum bosqichida o'quv maqsadlariga erishilganlik darajasini oldindan belgilangan mezonlar asosida o'lchash, natijalarni aniqlash va tahlil qilishda iborat jarayondir.

Yuqorida keltirilgan fikrlardan kelib chiqib, baholashning mohiyati haqida quyidagi xulosalarni aytish mumkin:

Nima uchun baholash kerak?

- O'quv maqsadlariga erishilganlikni aniqlash uchun;
- keyingi bosqichga o'tishdan oldin avvalgi o'zlashtirish darajasini aniqlash uchun;
- natijaga erishganligini tasdiqlash uchun;
- o'quvchilarning qiziqishlarini aniqlash uchun;
- yutuq va kamchiliklarni aniqlash uchun;
- o'qituvchi o'z faoliyatiga tuzatishlar kiritishi uchun;
- yalpi o'zlashtirish darajasini aniqlash uchun;
- ta'lim jarayoni yutuqlarini aniqlash uchun;
- o'quvchilarni yutuqlarga qiziqitirish uchun;
- tashqi qiziquvchilarga, ish beruvchilarga, yuqori tashkilotlarga va ota-onalarga ma'lumot berish uchun.

Nimani baholash kerak?

- Nazariy bilimlarni;
- amaliy ko'nikma va malakalarni;
- xulq — atvor va shaxsiy fazilatlarini.

Qachon baholash kerak?

- Ta'lim jarayoni boshida (boshlang'ich baholash);

- Ta'lim jarayoni davomida (joriy baholash);
- Ta'lim jarayoni yakunida (yakuniy baholash).

Baholashning asosiy xususiyatlari:

- Ta'lim maqsadiga yo'nalganlik;
- Muntazam o'tkazib borish;
- Pedagogik, psixologik va huquqiy tamoyillarga asoslanganlik;
- Umumiy qabul qilingan natija standartlariga asoslanganlik.

YUqorida ta'kidlanganidek, nazariy bilimlar baholanayotganda kognitiv o'quv maqsadlariga erishganlik darajalari aniqlanadi. Amaliy ko'nikma va malakalar baholanayotganida psixomotorik, xulq - atvor va shaxsiy fazilatlar baholanayotganida esa — affektiv o'quv maqsadlariga erishganlik darajalari aniqlanadi.

Bahoning ob'ektivligi, ayrim o'quvchilar mehnati natijalarini taqqoslash imkonini beruvchi miqdor va sifat ko'rsatkichlari (buyumning aniqligi, buyumlar miqdori va hokazolar)ga asoslanadi. Bahoning yagona talablar asosida qo'yilishi ham uning ob'ektivligidir. Ana shu talablar quyidagilardan iborat:

1. Ishlash aniqligi. Aniqlik – har qanday mahsulotni, shu jumladan, tikuvchilik sanoati mahsulotlarini tayyorlashga qo'yiladigan talabdir.

2. Vaqt me'yori. Me'yorlash xususida mehnat topshirig'ini bajarishni vaqt bo'yicha chegaralash o'quvchilar mehnat operatsiyalarini bajarish usullarini egallab olganlaridan keyin amalga oshirilishi kerak. Bunda o'quvchilar bir yo'la ham ishning sifatli bajarilishini kuzatishni, ham uni ma'lum muddatda bajarishga intilishni uddalay olmasligi va ta'limning birinchi bosqichida vaqt me'yori kiritilsa, miqdor ko'rsatkichlari sifat hisobiga ortishidan kelib chiqadi.

3. O'quvchilarning bilimlari. O'quvchilarning amaliy ishlari ularning bilimlariga asoslanib tashkil qilinadi. SHu sababli ularning faoliyatini baholashda o'quvchilar dastur materialini qanday hamda va qanchalik chuqur o'zlashtirganini hisobga olish kerak.

4. Mehnat usullarini to'g'ri bajarish. O'quvchilar asboblarni ushlab, ish holatida turish, asboblarning ishlov berilayotgan sirtga nisbatan qanday holatga tutish haqidagi ko'rsatmalarni qat'iy bajarishlari kerak. Mehnat usullarini to'g'ri bajarish ko'nikmalari o'qituvchi tomonidan baholanadi.

5. Ish o'rnini to'g'ri tashkil qilish. Ishlab chiqarishda ish o'rnini to'g'ri tashkil mehnat unumdorligini oshiradi. O'quvchilar mehnat madaniyatining saviyasi ko'proq o'z ish o'rnini to'g'ri tashkil qila olishiga bog'liqdir.

6. Mehnat xavfsizligi qoidalariga rioya qilish. Agar ishning xavfsizligini ta'minlovchi qoidalar buzilsa, jarohatlanish xavfi tug'iladi. Jihozlar va asboblarni ishlatishdagi mehnat usuli va hokazolarni bajarishdagi xavfsizlik qoidalarini buzgan o'quvchilarning bahosini pasaytirish kerak.

Baholash shakllari. Baholash uning mohiyatidan kelib chiqib, ikki xil shaklda o'tkazilishi mumkin:

1. Mezonga asoslangan baholash
2. Me'yorga asoslangan baholash.

Mezonga asoslangan baholash — baholanuvchining ta'lim jarayonida qo'lga kiritgan natijalarini, bilim, malaka va ko'nikmalarini oldindan belgilangan o'quv

maqsadlari asosida ishlab chiqilgan xamma uchun umumiy va bir xil mezonlarga ko'ra taqqoslash va o'lchashdan iborat bo'lgan baholash shaklidir. Bunday baholash mezonlarni aniq belgilab beruvchi o'rganish maqsadlari bo'yicha natijalarga baho berish imkoniyatini yaratadi. Bu orqali natijalar to'g'ridan-to'g'ri va xolis baholanadi, shuningdek, kuchli guruhlarini kuchsiz guruhlardan yaxshiroq farqlash imkonini beradi. Bu baholash shakli ikki bosqichdan iborat bo'lib, birinchi bosqichda baholanuvchining erishgan natijalarini aniqlanadi, ikkinchi bosqichda esa, natijalar mezonlarga taqqoslanadi va o'lchanadi.

Me'yorga asoslangan baholash — nisbiy baholash shakli bo'lib, u baholashdan so'ng baholanuvchilarning ta'lim jarayonida qo'lga kiritgan natijalarini o'zaro taqqoslash orqali o'lchashdan iborat.

Bu baholash shakli ham ikki bosqichdan iborat bo'lib birinchi bosqichda baholanuvchining erishgan natijalari aniqlanadi, ikkinchi bosqichda esa, bu natijalar o'zaro taqqoslash orqali o'lchanadi. Me'yorga asoslangan (normaga asoslangan) baholashda baho bir necha ko'rsatkichlarga va ta'lim olish shart-sharoitiga ko'ra o'zgarishi mumkin bo'ladi. Masalan, baho o'qituvchi tomonidan xayrixohlik paydo bo'lishi, o'qituvchining o'ta qat'iyligi sababli ham o'zgarishi mumkin.

Baholash turlari.

Baholash o'tkazilish vaqtiga ko'ra uch turga ajratiladi:

- Boshlang'ich baholash
- Joriy, ya'ni shakllantiruvchi baholash
- Yakuniy, ya'ni umumlashtiruvchi baholash

Boshlang'ich baholash — ta'lim jarayoni boshida ta'lim oluvchilarning dastlabki bilim, ko'nikma va malakalarini aniqlash uchun o'tkaziladi. Bunday baholash natijalari ta'lim jarayonining mazmuni, usullari va shakllarini tanlash imkonini beradi.

Joriy (shakllantiruvchi) baholash muntazam ravishda o'tkazib boriladi. U ta'lim jarayonidagi yutuq va kamchiliklarni, ta'lim jarayoni samarasini tezkor (operativ) aniqlab borish, o'quv jarayonini muvofiqlashtirish va ta'lim beruvchi va ta'lim oluvchi o'rtasidagi qaytar aloqani ta'minlash imkonini beradi.

Yakuniy (umumlashtiruvchi) baholash - ta'lim oluvchining ta'lim jarayonining ma'lum davridagi o'zlashtirish natijalarini belgilangan mezon va standartlarga javob berishini aniqlaydi. Yakuniy baholash ta'lim jarayonining ma'lum bosqichi yakunida o'tkaziladi. U joriy baholash natijalarini jamlaydi.

Umumlashtiruvchi baholashni o'tkazishda quyidagilarga e'tibor berish lozim:

Ta'lim oluvchi umumlashtiruvchi baholash nima uchun o'tkazilishi haqida ma'lumotga ega bo'lishi lozim. Bu uni baholashga tayyorgarlik ko'rishga olib keladi.

Baholashni o'tkazish shartlari unga jiddiy yondashishiga, diqqatni chalg'itadigan yoki tasodifiy uzilishlardan o'zini chetga olishga hamda ta'lim oluvchini o'z qobiliyatini namoyish qilishiga imkon beradi.

Baholash o'tkazish sharoitida o'quvchi o'zini erkin tutishi va noxushlik his qilmasligiga imkoniyat yaratish kerak.

Baholovchi va ta'lim oluvchi baholash nima berishi, u qachon, kim tomonidan va qanday o'tkazilishini bilishlari muhim ahamiyatga egadir.

Qo'yilgan baho o'quv natijasini tushunish va uni mujassamlashtirish uchun ahamiyatlidir.

Ta'lim oluvchi oldindan belgilangan natijalar mezonni yordamida baholanishi lozim.

Rejalashtirilmagan baholashni o'tkazish maqsadga muvofiq emas.

Ishning borishi va bajarish tartibi.

1. Nazariy va amaliy mashg'ulotlar jarayonida o'quvchilarni baholash turlari va shakllarini aniqlash.

2. Baholash turlari, tamoyiliari va usullarini aniqlaydi.

3. Reyting tizimi asosida baholash mezonlari ishlab chiqadi

Ishni bajarishga qo'yiladigan talablar.

Talabalar mavzuni o'zlashtirish jarayonida topshirilgan topshiriqning nazariy va amaliy ahamiyatini o'rganishda quyidagilarga amal qilgan holda ishni bajarib, bajarilgan laboratoriya ishni himoya qiladilar.

1. Bajarilayotgan laboratoriya ishi bo'lajak o'qituvchilarning ish faoliyatida uchraydigan dolzarb muammolarning echimini topishga qaratilganligi;

2. Laboratoriya ishini maqsadi va kutilayotgan natijalarning aniq belgilanishi;

3. Qo'yilgan muammoni maqbul hal etish texnologiyasini yoritilganligi;

4. Laboratoriya ishini bajarish nazariy va amaliy ahamiyatga ega ekanligi;

5. Laboratoriya ishini bajarish har bir talabaning mustaqil va ijodiy yondoshilganligi;

O'z-o'zini tekshirish savollari:

1. Baholash turlari va shakllarini izohlab bering?

2. Baholash qanday tamoyillarga asoslanishi kerak?

3. Reyting tizimining afzallik va kamchiliklarini "Toifalash jadvali"da to'ldiring?

Talabalarning mashg'ulot yakunida egallangan shaxsiy va kasbiy kompetenlik darajalarini umumiy natijaviylik tavsifi

№	Talabalar mashg'ulot yakunida shaxsiy va kasbiy kompetenlik darajalarini quyidagilarga erishadi	
1.	Betakrorlik (kreativlik) -	Turli vaziyatlarda harakat qilishda yangi noan'anaviy (nostandart) usullarni (echimlarni) topa bilish;
2.	Analogiyaga keltirish, taqqoslay olish	Turli mashg'ulot va darslarni kuzatish jarayonda o'xshashliklarni aniqlay olish;
3.	Tablil qila olish	Tizimning tuzilish tamoyillarini va uni tashkil etuvchi elementlarini aniqlash uchun yaxlitni tarkibiy qismlarga ajrata olish;
4.	Tanqidiy	O'zining va boshqalarning g'oyalari, fikrlari va ishlarining

	fikrlashga qodirlik	asoslanganligini tekshira olish;
5.	Yozma mulohazot ko'nikma va malakalari	Ishni bajarishda yozma shaklda, shu jumladan axborotni taqdim etishning grafik vositalaridan foydalangan holda o'z fikrlari va his-tuyg'ularini aniq ifodalay olishlik.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Muslimov N.A., Qo'ysinov O.A. Kasb ta'limi o'qituvchilarini tayyorlashda mustaqil ta'limni tashkilotish. (Metodik qo'llanma). T.: TDPU, 2006. 52 b.
2. Muslimov N.A., Sharipov Sh.S. O'rta maxsus, kasb-hunar va oliy ta'lim integratsiyasi. Kasb ta'lim metodikasi metodik qo'llanma. -T: TDPU, 2006. 48 b.
3. Sharipov Sh., va b. Pedagogik amaliyot (metodik qo'llanma). -T.: TDPU, 2006. 34 b.
4. Sharipov Sh., Abduraimov Sh. Kasb ta'limi metodikasi fanidan laboratoriya mashg'ulotlari uchun metodik qo'llanma.-T: TDPU, 2007. 147 b.
5. Eldasheva G.V. Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi. – O'MKHTTKMO va UQT instituti, T. – 2006. 124 b.
6. Kurbanov Sh.E., Saidov X., Axliddinov R. Barkamol avlod orzusi. -T.: Shark, 1998.-154 s.
7. Tolipov O'Q., Barakaev M., Sharipov Sh.S. Kasbiy pedagogika (ma'ruzalar matni). -T.: "Ofset-print" matbaasi, 2001. –100 b

15-laboratoriya:

Ta'lim tarbiya natijalarini baholashni tashkil etish va amalga oshirish

Ishning maqsadi: Ta'lim tarbiya natijalarini baholashni tashkil etish va amalga oshirish mohiyatini o'rganish.

Mashg'ulotni jibozlash: vizual vositalar, mavzu bo'yicha plakatlari va slaydlar.

Mashg'ulot rejası:

1. Ta'lim tarbiya natijalarini baholashni tashkil etish.
2. Baholashning reyting tizimi bilan tanishish.
3. Baholash jarayonida o'quvchilarni rag'batlantirish va jazolashning ta'lim-tarbiyaga ta'sirini o'rganish.

Uslubiy ko'rsatmalar:

Har qanday ta'lim-tarbiya muassasalari faoliyati va uni nazorat qilishning maqsadlari bir-birini taqozo etuvchi va uzviy aloqador: ta'limiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi maqsadlarni ko'zda tutadi. Bu maqsadlar bir-birlari bilan uzviy aloqadorligi sababli ularning har birini shartli ravishda alohida-alohida quyidagicha ko'rsatish mumkin:

I. Ta'limiy maqsad - mavzu bo'yicha o'quv materiali mazmuniga ko'ra aniqlanib, o'quvchilarda o'rganilayotgan ob'ektning muhim xususiyat (jihat)lari, namoyon bo'lish shakllari haqida bilim va ulardan amaliyotda (kasbiy faoliyatda yoki umuman hayotda) foydalanish bo'yicha ish-harakat usullarini shakllantirishni ko'zda tutadi.

II. Tarbiyaviy maqsad - o'rganilayotgan ob'ektni jamiyat va tabiat hayoti, manfaati uchun qanday ahamiyatga egaligini ko'zda tutib, o'quvchi shaxsida shakllanishi lozim bo'lgan shaxsiy (ijobiy va salbiy) xislat hamda fazilatlarini ko'zda tutadi.

III. Rivojlantiruvchi maqsad - tahsil oluvchining dasturiy materialni o'zlashtirishi natijasida bilimi, tajribasi, odob-ahloqi va shu kabi shaxsiy fazilatlarini rivojlantirish bilan bir vaqtda mantiqiy tafakkur (fikir yuritish) qobiliyatlarining shakllantirilishini ko'zda tutadi. Fikir yuritish o'rganilayotgan ob'ektni muhim o'ziga xos xususiyatlarini anglab olish idrok etish va mushohada yuritish uchun diqqatni qaratilishini talab etadi.

Ta'lim-tarbiya ishida quyidagilar hisobga olinmog'i zarur:

1. Ta'lim-tarbiya ishini yakka va jamoaviy shakllarini uyg'unlashtirish.
2. Har bir o'quvchining kuchli va kuchsiz jihatlarini hisobga olish va undan oqilona foydalanish.
3. Har bir o'quvchiga mos keladigan vazifalarni berib o'z kuchiga ishonirish.
4. O'quv masalalarining muammolilik va qiyinlik darajasini asta-sekinlik bilan oshirib borish.
5. Mashg'ulotlarda barcha o'quvchilarning faolligiga erishish.
6. Ko'zlangan umumiy maqsadga har bir o'quvchining o'z kuchi bilan erishish shart-sharoiti metodlari va vositalarini oldindan topish.
7. Dars vaqtidan unumli foydalanishga erishish.
8. O'zlashtirilgan bilim va ish-harakat usullarini mustahkamlash va qo'llash maqsadlarida o'quvchilarni ijodiy mustaqil ishlarini tashkil etish va shu kabilar.

Pedagogik talab

Tarbiyachi va tarbiyalanuvchilarga talab bevosita va bilvosita shaklda quyilishi mumkin. Bevosita talablar buyruq, ko'rsatma, yo'l-yo'riqdir. Ular jamoa endi tarkib topayotgan paytda guruh bilan ishlashning dastlabki bosqichi uchun xosdir. Bilvosita talablar-iltimos, maslahat, shama qilish va hokazolar o'quvchilarda muayyan darajada shakllangan e'tiqod, motivlar, to'g'ri xulq - atvor, odamlar bo'lishini taqozo etadi. Talablarning bilvosita shakli ko'pincha bevosita talablardan samaraliroq bo'ladi.

Jamoatchilik fikri

Jamoaning baholari, mulohazalari, irodasini birlashtiruvchi jamoatchilik fikri mohir pedagog qo'lida katta tarbiyaviy samara beradigan faol va ta'sirchan kuchdir. O'quvchilarning yig'ilishlardagi nutqlari, mavjud kamchiliklar xususida aytilgan tanqidiy mulohazalar, devoriy gazetadagi maqolalar, o'quvchilar o'z-o'zini boshqarish organlarining qarorlari, jamoatchilikning ma'qullashi yoki qoralashi, jamoa talabi va hokozolar jamoatchilik fikri ifodasining shaklidir. Rivojlangan

jamoada jamoatchilik fikrining roli hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lishi mumkin. SHu bilan birga jamoatchilik fikri stixiyali tarzda shakllanmaydi. U o'qituvchi va boshqa pedagoglar tomonidan guruhdagi tarbiya jarayonining boshqarilishi qanday bo'lishiga bog'liq.

O'quvchilar bilim, ko'nikma va malakalarni baholashning reyting tizimi va uni amalga oshirish.

Akademik litseylar va kasb-hunar kollejlari o'quvchilarining bilim saviyasi, ko'nikma va malakalarini nazorat qilishning reyting tizimi to'g'risida NIZOM

Mazkur Nizom O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risidagi» va «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi to'g'risida»gi qonunlari hamda «O'zbekiston Respublikasida o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida» Vazirlar Mahkamasining 1998 yil 13 maydagi 204-sonli va 2004 yil 24 iyundagi «O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Davlat test markazi faoliyatini takomillashtirish to'g'risida»gi 293-sonli qarorlariga asosan akademik litseylar va kasb-hunar kollejlari o'quvchilarining biolim saviyasi, ko'nikma va malakalarini nazorat qilishning reyting tizimini tartibga soladi.

I. Umumiy qoidalar

1. Akademik litseylar va kasb-hunar kollejlari o'quvchilarining bilim saviyasi, ko'nikma va malakalarini nazorat qilishning reyting tizimi «O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi Davlat ta'lim standartlarini tasdiqlash to'g'risida» O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2000 yil 16 oktyabrdagi 400-sonli qarori bilan tasdiqlangan «O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi Davlat ta'lim standartlari»ning (bundan keyin Davlat ta'lim standartlari deb yuritiladi) tarkibiy qismi bo'lib hisoblanadi.

2. O'quvchilarining bilim saviyasi, ko'nikma va malakalarini nazorat qilishning reyting tizimi barcha akademik litseylar va kasb-hunar kollejlari joriy etiladi va mazkur Nizom asosida amalga oshiriladi.

II. Reyting maqsad va vazifalari

3. Reyting tizimining maqsad va vazifalari quyidagilardan iborat:

a) akademik litseylar va kasb-hunar kollejlari o'quvchilarida Davlat ta'lim standartlariga muvofiq tegishli bilim, ko'nikma va malakalari saviyasini shakllanganligi darajasini nazorat qilish;

b) o'quvchilar bilimi, ko'nikma va malakalarini baholashning asosiy tamoyillari: standartga asoslanganlik, aniqlik, haqqoniylik, ishonchlilik va qulay shaklda baholashni ta'minlash;

s) o'quvchilar bilimi, ko'nikma va malakalari darajalarini taqqoslash va ta'lim jarayonida o'zaro musobaqa muhitini yaratish;

d) o'quvchilarning fanlar bo'yicha kompleks hamda uzluksiz tayyorgarligini ta'minlash;

o'qituvchining faoliyatidagi mas'uliyatini oshirish va uning pedagogik mehnati samarasini holisona baholash;

e) o'quvchilarning har bir fan va amaliyot turlari bo'yicha o'zlashtirish darajalarini aniqlash;

III. Reyting tizimining asosiy tamoyillari va nazorat turlari

4. O'quvchilarning bilim saviyasi va o'zlashtirish darajasining davlat ta'lim standartlariga muvofiqligini ta'minlash uchun quyidagi nazorat tartibotlarini o'tkazish nazarda tutiladi:

joriy nazorat – so'rovlar, kollokviumlar, seminarlar, yozma ishlar (diktant, bayon, insho) va testlar tarzida bilimlar, malaka ko'nikmalar tekshiriladi;

oralik nazorat – semestr tamom bo'lganda va o'quv dasturining tegishli bo'limi tugallangandan keyin amalga oshiriladi. Uning asosida o'quvchi reytingi aniqlanadi. Bilimlar, malaka va ko'nikmalarni baholash uchun oraliq nazorat imtixonlar, testlar, sinovlar, kurs va malaka ishlari shaklida o'tkaziladi;

yakuniy nazorat – akademik litseyda, kasb-hunar kollejida o'qish tugallangandan keyin davlat attestatsiyasi: imtihonlar, testlar, malaka ishlari, diplom loyihalarini himoya qilish shaklida amalga oshiriladi.

Fan tugallanishida yakuniy nazorat test usulida o'tkaziladi. Boshqa hollarda yakuniy nazoratning o'tkazilish tartibi, shakli ta'lim muassasasining ilmiy-pedagogik kengashi tomonidan belgilanadi.

Har bir kursda o'qish tugagandan keyin reyting nazorati natijalariga ko'ra o'quvchilarni keyingi kursga o'tkazish to'g'risida belgilangan tartibda qaror qabul qilinadi.

5. Reyting tizimini joriy qilishda quyidagi asosiy tamoyillarning bajarilishi zarur:

a) har bir fan bo'yicha tegishli kafedralar tomonidan ma'qullangan variantlar asosida boshlang'ich nazorat o'tkaziladi. Boshlang'ich nazorat reyting monitoring va tahlil guruhi tomonidan o'tkaziladi;

b) o'quv dasturining mantiqan tugallangan bo'limi bo'yicha o'quvchi albatta baholanadi va natijasi o'tish balidan (3 ball) past bo'lganda qayta nazorat belgilanadi. Ushbu bo'limlarni tegishli kafedralar aniqlaydi;

v) yakuniy nazorat yakuniy nazorat kafedralar tomonidan tuzilgan variantlar asosida reyting monitoringi va tahlili guruhi kuzatuv ostida o'tkaziladi.

6. Semestr mobaynida o'quv yuklamasi 24 soatdan kam bo'lgan fanlardan oraliq nazorat o'tkazilmaydi.

IV. O'quvchilarning bilim saviyasini baholash va yakuniy reyting ko'rsatkichlarini aniqlash

7. O'quvchilarning bilim saviyasi, ko'nikma va malakalarini nazorat qilishning reyting tizimi asosida o'quvchining har bir fan(predmet) bo'yicha o'zlashtirish darajasini ballar orqali ifodalanadi.

8. Har bir nazorat (so'rov) turi turi qanday shaklda o'tkazilishidan qat'i nazar 5 ballik ("5", "4", "3", "2") usuida butun sonlar yordamida baholanadi.

9. Boshlang'ich nazoratning natijasi boshqa nazoratdan olingan ballarga qo'shilmaydi. U o'quvchining semestr davomida ushbu fan bo'yicha o'zlashtirish sur'atini tahlil qilishda, o'qituvchining o'quvchilar bilan ishlash faoliyatining samarasi mezonni sifatida qo'llaniladi.

10. Muayyan fan(predmet) bo'yicha o'quvchining semestr mobaynida to'plashi mumkin bo'lgan umumiy bali(Rcemestr) maksimum 5 ballni tashkil qilib, quyidagicha hisoblanadi: JN + ON + YAN

$$R_{\text{semestr}} = \frac{\text{-----}}{3},$$

bu erda:

JN – o'quvchining semestr davomida joriy nazorat bo'yicha, butun songa yaxlitlangan, o'rtacha bali,

ON – o'quvchining semestr davomida oraliq nazoratlar bo'yicha, butun songa yaxlitlangan, o'rtacha bali,

Agar fanning semestr bo'yicha yuklamasi 24 soatdan kam bo'lib, oralik nazorat o'tkazilmagan taqdirda,

$$JN + YAN$$

$$R_{\text{semestr}} = \frac{\text{-----}}{2} \text{ bo'ladi.}$$

11. Muayyan fan yoki o'quv amaliyot bo'yicha yillik umumiy ball sifatida semestrlarda to'plagan umumiy ballarning o'rtachasi olinadi.

$$R_{\text{yillik}} = \frac{R1\text{-semestr} + R2\text{-semestr}}{2}.$$

12. Har bir fan bo'yicha umumiy reyting ball R yillar bo'yicha to'plangan ballarining o'rtacha qiymati kabi aniqlanadi (masalan, fan uch yil o'qitilsa)

$$R = \frac{R1 \text{ yil} + R2 \text{ yil} + R3 \text{ yil}}{3}.$$

13. O'quv va ishlab chiqarish amaliyotlari uchun ham maksimal semestr bali 5 ball bo'lib, reyting tizimida ularning o'ziga xos xususiyatlarini e'tiborga olib loyihalashtiriladi.

V. Reyting monitoringi va tahlil guruhi

14. Ta'lim muassasalarida reyting tizimini to'laqonli joriy etish, o'qituvchilarga uslubiy yordam ko'rsatish, reyting natijalarini doimiy ravishda tahlil qilib borish maqsadida uslubchi, elektron hisoblash mashinasi operatori, kafedra mudirlari, psixolog va boshqa tajribali o'qituvchilardan iborat reyting monitoringi va tahlil guruhi tuziladi. Unga direktorning o'quv ishlari bo'yicha o'rinbosari rahbarlik qiladi.

15. Reyting monitoringi va tahlil guruhi o'z faoliyatini mazkur Nizomga muvofiq amalga oshiradi.

VI. Yakuniy qoidalar

16. Mazkur Nizom O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi, Madaniyat va sport ishlari vazirligi va O'zbekiston Badiiy akademiyasi bilan kelishilgan.

Ishning borishi va bajarish tartibi.

1. Ta'lim tarbiya natijalarini baholashni tashkil etish.
2. Baholashning reyting tizimi bilan tanishish.
3. Baholash jarayonida o'quvchilarni rag'batlantirish va jazolashning ta'lim-tarbiyaga ta'sirini o'rganish.

Ishni bajarishga qo'yiladigan talablar

Talabalar mavzuni o'zlashtirish jarayonida topshirilgan topshiriqning nazariy va amaliy ahamiyatini o'rganishda quyidagilarga amal qilgan holda ishni bajarib, bajarilgan laboratoriya ishini himoya qiladilar.

1. Bajarilayotgan laboratoriya ishi bo'lajak o'qituvchilarning ish faoliyatida uchraydigan dolzarb muammolarning echimini topishga qaratilganligi;
2. Laboratoriya ishini maqsadi va kutilayotgan natijalarning aniq belgilanishi;
3. Qo'yilgan muammoni maqbul hal etish texnologiyasini yoritilganligi;
4. Laboratoriya ishini bajarish nazariy va amaliy ahamiyatga ega ekanligi;
5. Laboratoriya ishini bajarish har bir talabaning mustaqil va ijodiy yondoshilganligi;

Mustaqil ish topshiriqlari:

1. Ta'lim va tarbiya natijalarini baholash deganda nimanı tushunasiz?
2. Bilim-ko'nikma va malakalarni baholashning ahamiyati va mohiyati to'g'risida tushuncha bering.
3. "Qachon baholash kerak?", "kimni baholash kerak?" va "nima uchun baholash kerak" degan savolga javob bering?

Talabalarning mashg'ulot yakunida egallangan shaxsiy va kasbiy kompetenlik darajalarini umumiy natijaviylik tavsifi

№	Talabalar mashg'ulot yakunida shaxsiy va kasbiy kompetenlik darajalarini quyidagilarga erishadi	
1.	Betakrorlik (kreativlik) -	Turli vaziyatlarda harakat qilishda yangi noan'anaviy (nostandart) usullarni (echimlarni) topa bilish;
2.	Analogiyaga keltirish, taqqoslay olish	Turli mashg'ulot va darslarni kuzatish jarayonda o'xshashliklarni aniqlay olish;
3.	Tahlil qila olish	Tizimning tuzilish tamoyillarini va uni tashkil etuvchi elementlarini aniqlash uchun yaxlitni tarkibiy qismlarga

		ajrata olish;
4.	Tanqidiy fikrlashga qodirlik	O'zining va boshqalarning g'oyalari, fikrlari va ishlarining asoslanganligini tekshira olish;
5.	Yozma muloqot ko'nikma va malakalari	Ishni bajarishda yozma shaklda, shu jumladan axborotni taqdim etishning grafik vositalaridan foydalangan holda o'z fikrlari va his-tuyg'ularini aniq ifodalay olishlik.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Muslimov N.A., Qo'ysinov O.A. Kasb ta'limi o'qituvchilarini tayyorlashda mustaqil ta'limni tashkilotish. (Metodik qo'llanma). T.: TDPU, 2006. 52 b.
2. Muslimov N.A., Sharipov Sh.S. O'rta maxsus, kasb-hunar va oliy ta'lim integratsiyasi. Kasb ta'lim metodikasi metodik qo'llanma. -T: TDPU, 2006. 48 b.
3. Sharipov Sh., va b. Pedagogik amaliyot (metodik qo'llanma). -T.: TDPU, 2006. 34 b.
4. Sharipov Sh., Abduraimov Sh. Kasb ta'limi metodikasi fanidan laboratoriya mashg'ulotlari uchun metodik qo'llanma.-T: TDPU, 2007. 147 b.
5. Eldasheva G.V. Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi. – O'MKHTTKMO va UQT instituti, T. – 2006. 124 b.
6. Kurbanov Sh.E., Saidov X., Axliddinov R. Barkamol avlod orzusi. -T.: SHark, 1998.-154 s.
7. Tolipov O'Q., Barakaev M., Sharipov Sh.S. Kasbiy pedagogika (ma'ruzalar matni). -T.: "Ofset-print" matbaasi, 2001. –100 b

16-laboratoriya: Kasb-hunar ta'limida ijtimoiy xamkorlikni o'rganish metodikasi.

Ishning maqsadi: O'rta maxsus, kasb-hunar ta'lim muassasalarida ijtimoiy hamkorlikni shakllantirish va rivojlantirish hamda ularni bevosita amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini va malakasini shakllantirish.

Mashg'ulotni jihozlash: vizual vositalar, mavzu bo'yicha plakatlari va slaydlar.

Mashg'ulot rejası:

1. O'rta maxsus, kasb-hunar ta'lim muassasalarida ijtimoiy hamkorlikni shakllantirish va rivojlantirish bosqichlarini o'rganish
2. Ijtimoiy hamkorlikni shakllantirish .
3. Hamkorlik shartnomalarini tuzishni o'rganish.

Uslubiy ko'rsatmalar:

Birinci bosqich - Tayyorgarlik

Tayyorgarlik bosqichining asosiy maqsadi kasb-hunar kolleji hal etishi zarur bo'lgan vazifalar doirasini aniqlashdir. Buning uchun quyidagi savollarga javob olish tavsiya etiladi:

- Ijtimoiy hamkorlik tizimi deb nimani tushunish kerak?

- Ta'lim muassasasining qaysi muammolarini ijtimoiy hamkorlik tizimini rivojlantirish orqali hal etish mumkin?

- Mazkur ta'lim muassasasi uchun kimlar asosiy hamkor bo'la oladilar?

- Ta'lim muassasasi o'zining mavjud va kelgusidagi hamkorlariga nima bera oladi?

Barcha savollarga javob berish uchun mavjud va kelgusidagi hamkorlarni tahlil qilish, ular manfaatlarini aniqlash lozim. Ta'lim muassasasi iqtisodiyotning qaysi sektori uchun kadrlar tayyorlasa, ana shu sektorda tahlil o'tkazish kerak. Mazkur sektorga qaysi korxona, tashkilot, muassasalar mansubligi, ularning mintaqa uzoq muddatli rivojlanishi rejasidagi o'rni va salohiyati to'g'risidagi axborotni o'rganib chiqishni taqozo etadi.

Ta'lim xizmatlari bozorining mazkur segmentida faoliyat ko'rsatayotgan ta'lim muassasalari to'g'risidagi ma'lumot ham muhimdir. Kasb-hunar standartlari yoki malakaviy tavsiflar va kasb-hunar ta'limining turli miqyoslaridagi mavjud ta'lim standartlari to'g'risida to'liq axborotni yig'ib olish kerak.

Ijtimoiy hamkorlar turli toifalari bilan hamkorlikning barqaror tizimini shakllantirishdek murakkab va sermehnat ishini bajarish zarurligini ta'lim muassasasining butun jamoasi chuqur tushunib etishi - birinchi bosqichning muhim vazifasidir.

Ijtimoiy hamkorlik tizimini shakllantirishning birinchi bosqichini muvafaqqiyatli yakunlanishi quyidagi natijalarga erishish bilan bog'liqdir:

- ta'lim muassasasi jamoasi ijtimoiy hamkorlikni rivojlantirishni o'ziga maqsad qilib olishi;

- mavjud va kelajakdagi hamkorlik shakllari turkumlari bo'yicha maqbul keladigan ijtimoiy hamkorlar to'grisida ma'lumotlar bazasi;

- ta'lim xizmatlari bozorining bitta segmentida ish ko'rayotgan ta'lim muassasalari to'g'risida ma'lumotlar bazasi;

- mavjud ta'lim dasturlari to'g'risida ma'lumotlar bazasi;

- konkret mintaqada iqtisodiyotning mazkur sektori rivojlanish istiqbollari tahlili;

- iqtisodiyotning mazkur sektori uchun ta'limning muayyan darajasida mutaxassislar tayyorlash istiqbollarining bahosi (mehnat bozorining miqdoriy tahlili).

Ikkinchi bosqich - Tashkiliy

Mazkur bosqich maqsadi - ijtimoiy hamkorlar bilan barqaror aloqalarni o'rnatishdir. Ushbu bosqichda hamkorlik to'grisida shartnomalar tayyorlanadi, ijtimoiy hamkorlarning turli toifalari bilan o'zaro harakatlar texnologiyasi sozlanadi, ya'ni bo'lgusi ijtimoiy hamkorlik tizimining elementlari yaratiladi, ta'lim muassasasi ijtimoiy hamkorlarining doirasi shakllantiriladi.

Ob'ektiv va sub'ektiv sabablarga ko'ra kasb-hunar kollejlari ish beruvchilar bilan hamma vaqt ham aloqani muvafaqqiyatli yo'lga qo'ya olmaydilar. Bunday hol ba'zida o'zaro manfaatlar mavjud emasligi, yoki aloqa o'rnatish ko'nikmalari bo'lmaganligi uchun o'zaro manfaatlarni topa olmaslik, o'quv yurti vakillari muzokara jarayonini to'g'ri yo'lga qo'yishni, uchrashuvga tayyorgarlik ko'rishni,

muzokaralar natijalarini mustahkamlashni bilmasliklari oqibatida yuzaga kelishi mumkin. Shuning uchun ham ijtimoiy hamkor huzuriga qilinadigan har bir tashrifni puhta tayyorlash tavsiya etiladi.

Ijtimoiy hamkorlar bilan aloqa o'rnatishda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolarning uchta turkumga ajratish mumkin.

A. Hamkorning terminal shaxsiy-psixologik xususiyatlari bilan bog'liq muammolar:

- siznikidan farq qiladigan qadriyatlar tizimi (xudbinlik, o'zgalar muammolariga befarqlik, har qanday yo'l bilan bo'lsada foyda olishga intilish, pul munosabatlarini mutlaqlashtirish va hokazo);

- hamkorning ijtimoiy-madaniyat saviyasi yuqori emasligi (tor mushohada, ta'limni mehnat sifatiga ta'sirini chuqur anglab etmaslik, muzokara jarayonida ishlatiladigan so'zlar, kategoriyalarni tushunmaslik va hokazo);

- hamkorda tahliliy fikrlash qobiliyatining yo'qligi (bozor iqtisodiyoti sharoitida kuchlarni birlashtirish muhimligini tushunib etmaslik, o'z xodimlarining ma'lumot saviyasi rolini va kasb-hunar ta'limi tizimi bilan hamkorlik qilish afzalliklarini etarlicha baholay olmaslik va hokazo);

- hamkor shaxsiga bog'liq xususiyatlar (serjahlilik, badgumonlik, psixologik yotsirash, odamovulik va boshqalar).

B. Tashqi omillar, muzokara olib borishda yuzaga keladigan vaziyatlar bilan bog'liq muammolar:

- tashrif vaqtini noto'g'ri tanlanishi (dushanbaning birinchi yarmiga, juma kunidagi ish vaqtining ohiriga, bayramoldi kunlariga uchrashuvni tayinlash maqsadga muvofiq emas);

- tashrifdan oldin sodir bo'lgan favqulodda vaziyatlar ta'siri (avariyalar, mehnat nizolari, xaridorlar va yuqori organlardan e'tirozlar tushgan payt va hokazo);

- tashrif bilan bir vaqtda boshqa tadbirlar o'tkazilayotganligi (delegatsiyalarni kutib olish marosimi, buyurtmachilar tashrifi, rejadan tashqari ishlar, maslahat kengashi va boshqalar o'tkazilayotgan paytda).

V. Aloqa o'rnatish jarayonini tashkil etish bilan bog'liq muammolar (texnologiyadagi hatolalar):

Mazkur turkum bilan bog'liq muammolarni mumkin qadar oldini olish uchun ijtimoiy hamkor bilan ayniqsa birinchi suhbatga puxta tayyorgarlik ko'rish kerak. Buning uchun quyidagilar tavsiya etiladi: Tashrifni tayyorlash, ya'ni:

- tashrif maqsadlari va vazifalarini aniqlashtirib olish, ularni o'quv yurti ishchi majlisida oldindan muhokama qilib olish zarur;

- muloqot jarayonida zarur bilim va manfaatdorlikni ko'rsatish uchun, ijtimoiy hamkor huzuriga borishdan oldin u to'g'risidagi imkon qadar to'la ma'lumotlarga ega bo'lish maqsadga muvofiqdir (korxonaning katta-kichikligi, faoliyatining asosiy yo'nalishlari, kasaba uyushmalariga mansubligi va hokazo);

- uchrashuv to'g'risida oldindan kelishib olish va shu kelishuvga og'ishmay rioya qilish zarur;

• bevosita muloqot qiladigan shaxs (ijtimoiy hamkor huzuriga yuboriladigan xodim)ni uning ijtimoiy maqomiga qarab tanlash maqsadga muvofiqdir (yirik firma rahbari huzuriga o'qituvchi yoki talabani yuborib bo'lmaydi);

• o'quv yurtining taqdimot paketi va hamkorlik bo'yicha takliflarni oldindan tayyorlab qo'yish, o'quv yurti vakilini uning ismi-sharifi bitilgan tashrif kartochkasi bilan ta'minlash dardor;

• agar uchrashuv o'quv yurti xududida uyushtirilayotgan bo'lsa, osoyishta, saramjom muhitni ta'minlash, kofe yoki choy ichish uchun tanaffusni rejalashtirish lozim.

Muzokaralar olib borishning quyidagi tartibiga rioya qilish kerak:

• dastavval o'zini tanishtirib tashrif kartochkalari bilan almashib olish;

• uchrashuvning maqsad va vazifalari to'g'risida so'z yuritishni yaxshisi muammoni ta'riflashdan boshlash, suhbatdosh e'tiborini muammoning ijtimoiy jihatlariga qaratish;

• aynan shu ijtimoiy hamkor bilan hamkorlikda bo'lishdan manfaatdorlikni alohida ta'kidlab o'tish va unga o'quv yurti qanday naf keltirishi mumkinligi to'g'risida axborot berish maqsadga muvofiqdir;

• suhbatdoshni diqqat bilan tinglash, uning nuqtai-nazariga e'tiborni, kasb-hunar ta'limi muammolari sabablariga oid mulohazalar to'la mosligini namoyish etish;

• suhbat mavzusidan chetlanishga yo'l qo'ymasdan, uni boshqarishga, suhbatdoshning asosiy fikrlarini ilg'ab olish va rivojlantirishga harakat qilish;

• suhbatning tugallanish qismida muzokara natijalariga yakun yasash, bundan keyingi birgalikdagi harakatlar xususida shartlashib olish, uchrashuv uchun tashakkur izhor etish.

Muzokaralar strukturasi

Bosqichlar	Mazmuni
Muloqot o'rnatish	• Uquv yurti xodimini tanishtirish va o'quv yurti to'g'risida axborotni taqdim etish. • Tashrif maqsadini tushuntirish. • Muammoning muhimligi, uning ijtimoiy yo'naltirilganligiga e'tibor qaratish, manfaatlar uyg'unligini ta'kidlash. • Aynan shu ijtimoiy hamkor bilan muloqotda bo'lishdan alohida manfaatdorlikni izhor etish. • Bir biriga yaxshilikni ravo ko'rish muhitini yaratish.
Muloqotni mustahkamlash	• Tashrifning asosiy muddaosiga o'tish. • Hamkorlik muhimligini ta'kidlash. • Suhbatdosh bilan to'la hamjihatlik.
Muzokaralar mavzusiga o'tish va suhbatni to'xtatishga yo'l qo'ymaslik	• Hamkorlik to'g'risida takliflar muhokamasi boshlanganligini qayd etish. • Manfaaddorlikni namoyish etish • Savollar va qarshi takliflarni rag'batlantirish.

Muzokaralarni tugallash	- Erlshilgan ahdlashuvlarni qisqacha xulosa tarzida qayd qilish. - Hamkorlik muhimligini eslatib o'tish. - Tashakkur izxrr etish.
-------------------------	---

Muzokaralar natijalarini mustahkamlash

- muzokaralar natijalari bo'yicha xujjatlarni tayyorlash;
- tayyorlangan xujjatlar loyihalarini o'quv yurti ishchi maslahat kengashida muhokama qilish;

- ijtimoiy hamkor bilan keyingi muloqotga tayyorgarlik ko'rish;
- erishilgan natijalarni doimiy muloqot orqali saqlab turish.

Ikkinchi bosqichning eng muhim vazifasi - mehnat bozorini baholashdir.

Ta'lim muassasasi mutaxassislari bu faoliyatni turli axborot manbalarini, shu jumladan davlat va idoraviy statistika, mehnat bo'limlari, ta'limni boshqarish bo'yicha vakolatli organlar ma'lumotlarini, tadqiqot markazlari ishlanmalarini, o'z tadqiqotlari va so'rovlari natijalarini jalb etgan holda amalga oshirishlari lozim.

Ish beruvchilarning kadrlar malakasiga bo'lgan talablarini, bitiruvchilarning bilim va ko'nikmalari mehnat bozori ehtiyojlariga nechogli muvofiq kelishini eng oddiy sotsiologik usul va uslublarni qo'llagan holda ta'lim muassasasining o'zi baholashi mumkin (anketa tarqatish, intervyular olish).

Respondent (so'rov qilinadigan shaxs)lar quyidagilar bo'lishi kerak:

- ish beruvchilar - tarmoq korxonalarining odatdagi vakillari (mutaxassisdan talab etiladigan bilim va ko'nikmalar, uning shaxsiy fazilatlarini ro'yxatini aniqlash va ta'riflash uchun);

- ish beruvchilar - talabalar amaliyoti o'tadigan sanoat ob'ektlari xodimlari (ta'lim muassasasida olinayotgan bilim va ko'nikmalar ish beruvchilarning aniq talablariga mutanosibligini baholash uchun);

- amaliyot o'tayotgan talabalar (mehnat funktsiyalarini bajarish uchun o'quvchilarning tayyorgarlik darajasini (ular o'zini o'zi qanday baholashlarini), ular bilimlaridagi nuqsonlarni aniqlash uchun;

- ta'lim muassasalari bitiruvchilari (kasb-hunar tayyorgarligi sifatini, uning mehnat bozori talablariga muvofiqligini aniqlashtirish uchun);

- o'qituvchilar (mutaxassislarni tayyorlash saviyasini qo'shimcha tarzda baholash

uchun).

Ijtimoiy hamkorlik tizimini shakllantirishning ikkinchi bosqichi quyidagi natijani berishi kerak:

- talabalar amaliyotini o'tash, bitiruvchilarni ishga joylashtirish, o'quv-uslubiy hujjatlarni ekspertiza qilish, uzluksiz ta'lim, pedagogik xodimlar stajirovkasi va boshqa yo'nalishlar bo'yicha ijtimoiy hamkorlarning turli toifalari bilan hamkorlik to'g'risida imzolangan shartnomalar;

- mehnat bozoridagi vaziyat, uning miqdor va sifat bo'yicha parametrlari, qiziqitiruvchi kasblarga malaka jihatidan talabning strukturas: to'g'risida statistik va tahliliy ma'lumotlar.

Ijtimoiy hamkorlik bo'lajak tizimining asos soluvchi elementlari barpo etilishi - ikkinchi bosqichning eng asosiy yakuniy natijasi bo'lmog'i lozim.

Uchinchi bosqich - Tizim hosil qiluvchi

Mazkur bosqich maqsadi - ijtimoiy hamkorlikning mavjud va barpo etilayotgan elementlarini yagona tizimga birlashtirishdir. Hamkorlar bilan hamkorlik barqaror va doimiy tus olmoqda, ish beruvchilar bilan muloqotni saqlash kasb-hunar kolleji xodimlarining eng muhim funksional vazifalari qatoriga o'tmoqda. Buning uchun lavozim yo'riqnomalari aniqlashtirilishi, o'quv yurti ish rejasiga ijtimoiy hamkorlikka oid chora-tadbirlar kiritilish lozim. Ijtimoiy hamkorlik jarayoni barcha ishtirokchilarini birlashtiradigan, ular o'rtasidagi munosabatlarni tartibga solib turadigan tashkiliy tuzilmalarni shakllantirish -ta'lim muassasasi faoliyatining eng muhim yo'nalishlaridan biriga aylanib boradi.

Jumladan, o'quv yurtlari, sanoat, kasaba uyushmalari, ta'limni boshqarish organlari, mehnat organlari vakillarini o'z ichiga olgan Vasiylik Kengashlari shulardan biridir. Ushbu Kengashlar faoliyati O'zbekiston Respublikasida kasb-hunar ta'limi sohasida ijtimoiy hamkorlik to'g'risidagi Nizomga binoan amalga oshiriladi.

Ijtimoiy hamkorlik tizimini shakllantirishning yakunlovchi - uchinchi bosqichida - o'quv yurtining barcha manfaatdor tomonlar bilan o'zaro aloqalari texnologik miqyosga olib chiqiladi. O'quv yurti miqyosida ijtimoiy hamkorlik texnologiyalari shakllantiriladi.

Uchinchi bosqich yakunlari quyidagicha bo'lishi kerak:

- ijtimoiy hamkorlar bilan ish olib borish borasidagi vazifalar qo'shimcha qilingan o'quv yurti turli toifadagi xodimlarining lavozim yo'riqnomalari.

- ijtimoiy hamkorlik borasidagi chora-tadbirlar bilan boyitilgan o'quv yurti ish rejasi.

- talabalar amaliyoti, o'qituvchilar stajirovkasi, Vasiylik Kengashining faoliyati, o'quv-uslubiy hujjatlarni kelishib olish, bitiruvchilarni ishga joylashtirish to'g'risida shartnoma, nizomlarni o'z ichiga olgan ijtimoiy hamkorlikka taaluqli namunaviy hujjatlar.

- doimiy faoliyat yurituvchi Vasiylik Kengashi.

- ijtimoiy hamkorlarning turli toifalari bilan barqaror hamkorlik. Oxirgi bosqichda erishilgan natijalar doimiy ravishda saqlanib va

Mustahkamlanib borishi kasb-hunar kollejlari uchun juda zarurdir, chunki o'tish davrida ijtimoiy hamkorlik faoliyat ko'rsatishi barqaror emas, tizimning o'zi esa ijtimoiy rivojlanishdagi sub'ektiv omillar ta'sirida turibdi. SHu bois, kasb-hunar kollejlarning ijtimoiy hamkorlar bilan ish olib borishi samarasini monitoringga olish juda muhimdir.

Ishning borishi va bajarish tartibi.

1. Kasb-hunar ta'limi sohasida ijtimoiy hamkorlikka oid me'yoriy-huquqiy xujjatlarni taxlil qilish.

2. O'rta maxsus, kasb-hunar ta'lim tizimida ijtimoiy hamkorlikni shakllantirish va rivojlantirishdagi muammolar, ularning sabablari va oqibatlarini o'rganish.

3. O'MKHT tizimida mutaxassis kadrlarga bo'lgan talab va taklifi shakllanishi, qabul rejasini belgilash bo'yicha tavsiya va ko'rsatmalarni ishlab chiqish.

Ishni bajarishga qo'yiladigan talablar

Talabalar mavzuni o'zlashtirish jarayonida topshirilgan topshiriqning nazariy va amaliy ahamiyatini o'rganishda quyidagilarga amal qilgan holda ishni bajarib bajarilgan ishni himoya qiladilar.

1. Bajarilayotgan laboratoriya bo'lajak o'qituvchilarning ish faoliyatida uchraydigan dolzarb muammolarning echimini topishga qaratilganligi;
2. Laboratoriya ishini maqsadi va kutilayotgan natijalarning aniq belgilanishi;
3. Qo'yilgan muammoni maqbul hal etish texnologiyasini yoritilganligi;
4. Laboratoriya ishini bajarish nazariy va amaliy ahamiyatga ega ekanligi;
5. Laboratoriya ishini bajarish har bir talabanning mustaqil va ijodiy yondoshilganligi;

O'z-o'zini tekshirish savollari:

1. O'rta maxsus, kasb-hunar ta'lim tizimida ijtimoiy hamkorlik deganda nimanı tushunasiz?
2. Ijtimoiy hamkorliknig 1-bosqichi nimalarda o'z aksini topadi?
3. O'rta maxsus, kasb-hunar ta'lim sohasida ijtimoiy hamkorlikning shakllantirish va rivojlantirish zaruriyati haqida nimalarnı tushunasiz?
4. Ijtimoiy hamkorliknig 2-bosqichi nimalarda o'z aksini topadi?
5. Kasb-hunar kollejlarda ijtimoiy hamkorlik bo'yicha xorijiy hamkorlar tajribasini o'rganish va uni keng yoyish haqida nimalarnı ayta olasiz?
6. Ijtimoiy hamkorliknig 3-bosqichi nimalarda o'z aksini topadi?
7. O'MKHT tizimida mutaxassis kadrlarga bo'lgan talab va taklifni shakllanishida, qabul rejasini belgilash bo'yicha qanaqa fikrlarnı bera olasiz?

Talabalarning mashg'ulot yakunida egallangan shaxsiy va kasbiy kompetenlik darajalarini umumiy natijaviylik tavsifi

№	Talabalar mashg'ulot yakunida shaxsiy va kasbiy kompetenlik darajalarini quyidagilarga erishadi	
1.	Betakrorlik (kreativlik)	Turli vaziyatlarda harakat qilishda yangi noan'anaviy (nostandart) usullarnı (echimlarnı) topa bilish;
2.	Refleksiyaga qodirlik (o'z rubiy holatini tahlil qila olish)	Voqea va hodisalarning mohiyatini anglay bilish, muammolarning konstruktiv echimlari variantlarini taklif eta bilish;
3.	Tablil qila olish	Tizimning tuzilish tamoyillarini va uni tashkil etuvchi elementlarini aniqlash uchun yaxlitni tarkibiy qismlarga ajrata olish;
4.	O'z vaqtini rejalashtirish va tashkillashtira	O'z oldiga qo'ygan maqsadlarini qisqa muddatli, o'rta muddatli va uzoq muddatligiga qarab ajratib ola bilgan holda vaqtini samarali rejalashtirish va

	olish	tashkillashtira olish;
5.	Yozma muloqot ko'nikma va malakalari	Ishni bajarishda yozma shaklda, shu jumladan axborotni taqdim etishning grafik vositalaridan foydalangan holda o'z fikrlari va his-tuyg'ularini aniq ifodalay olishlik.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Karimov I.A. «Barkamol avlod orzusi» – T., Shark, 1999 y.
2. Karimov I.A. O'zbekiston iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlari.-T., O'zbekiston, 1996 y.
3. Ijtimoiy hamkorlik va kasb-hunar ta'lim muassasalari bitiruvchilarida ishga joylashish bo'yicha amaliy ko'nikmalarni shakllantirish. Mualliflar: A.A.Xodjaev va H.O.Yo'ldoshev "O'zbekistonda o'qitish va ta'lim sohasida ijtimoiy hamkorlik" /I16304/C/SV/UZ-11 loyihasi. Amaliy qo'llanma. Toshkent 2006 yil.
4. Shodiev N.Sh. Studentlarga o'quvchilarni kasb tanlashga yo'llash ishlarini o'rgatish. -T.: O'qituvchi. 1987 yil.
5. Tolipov O'Q., Barakaev M., Sharipov SH.S. Kasbiy pedagogika (ma'ruzalar matni). –T.: "O'fset-print" matbaasi, 2001. –100 b

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Karimov I.A. O'zbekistonning o'z istiqloq va taraqqiyot yo'li. – T. O'zbekiston, 1992 yil.
2. Karimov I.A. «Barkamol avlod orzusi» – T., Shark, 1999 y.
3. Karimov I.A. Barkamol avlod-O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. Respublika Oliy Majlisining 9-sessiyasida so'zlangan nutq – T., 1997 y.
4. Karimov I.A. O'zbekiston iqtisodiy siyosatining ustuvor yo'nalishlari.-T., O'zbekiston, 1996 y.
5. Karimov I.A. Vatan ravnaqi uchun har birimiz mas'ulmiz (Respublika Vazirlar Mahkamasining 2001 yil 16 fevralda bo'lib o'tgan yig'ilishida so'zlangan nutq. // Xalq so'zi. T., № 37, 2001 y.
6. O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni – T., 1997 y.
7. Muslimov N.A., Qo'ysinov O.A. Kasb ta'limi o'qituvchilarini tayyorlashda mustaqil ta'limni tashkilotish. (Metodik qo'llanma). T.: TDP, 2006. 52 b.
8. Muslimov N.A., Sharipov Sh.S. O'rta maxsus, kasb-hunar va oliy ta'lim integratsiyasi. Kasb ta'lim metodikasi metodik qo'llanma. -T: TDP, 2006. 48 b.
9. Sharipov Sh., va b. Pedagogik amaliyot (metodik qo'llanma). -T.: TDP, 2006. 34 b.
10. Sharipov Sh., Abduraimov Sh. Kasb ta'limi metodikasi fanidan laboratoriya mashg'ulotlari uchun metodik qo'llanma.-T: TDP, 2007. 147 b.
11. Eldasheva G.V. Maxsus fanlarni o'qitish metodikasi. – O'MKHTTKMO va UQT instituti, T. – 2006. 124 b.
12. Kurbanov Sh.E., Saidov X., Axliddinov R. Barkamol avlod orzusi. -T.: SHark, 1998.-154 s.
13. Tolipov O'.Q., Barakaev M., Sharipov Sh.S. Kasbiy pedagogika (ma'ruzalar matni). –T.: "Ofset-print" matbaasi, 2001. –100 b
14. Azizxodjaeva N.N.. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat: o'quv qullanma - T: O'zbekiston YOZuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti, 2006. – 160 b.
15. Tolipov O'.K., Usmonboeva M.. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari: o'quv qullanma – T.: Fan, 2006. – 262 b.
16. Yo'ldoshev J.G'., Usmonov S.A.. Pedagogik texnologiya asoslari: qo'llanma. – T.: O'qituvchi, 2004. – 104 b.
17. 2006-2010 yillarga mo'ljallangan, akademik litseylar va kasb-hunar kollejlarning bitiruvchi kadrlarini har tomonlama sifatli tayyorlash va ish bilan ta'minlash bo'yicha NAMUNAVIY HUDUDIY DASTUR Toshkent 2006 yil.
18. Mehnat bozori, bilim, malaka va kasbiy ko'nikmalarga bo'lgan ehtiyojlarni tahlil qilish bo'yicha uslubiy tavsiyanoma Mualliflar: German Sonveld, M.Yu.Qosimov, R.S.Maxmudova, Djon Fransis Mak Grass, J.R.Muyassarov. "O'zbekiston Respublikasida kasb-hunar ta'limi islohotiga ko'mak" TESIS EDUZ 9803 loyihasi, Toshkent 2001 yil.

19. “O‘zbekistonda o‘qitish va ta‘lim sohasida ijtimoiy hamkorlik” /116304/C/SV/UZ-11 loyihasi doirasida ishlab chiqilgan uslubiy qo‘llanmalar to‘plami. Toshkent 2006 yil.

20. Ijtimoiy hamkorlik va kasb-hunar ta‘lim muassasalari bitiruvchilarida ishga joylashish bo‘yicha amaliy ko‘nikmalarni shakllantirish. Mualliflar: A.A.Xodjaev va H.O.Yo‘ldoshev “O‘zbekistonda o‘qitish va ta‘lim sohasida ijtimoiy hamkorlik” /116304/C/SV/UZ-11 loyihasi. Amaliy qo‘llanma. Toshkent 2006 yil.

21. Ijtimoiy hamkorlik va kasb-hunar ta‘lim muassasalari bitiruvchilarida ishga joylashish bo‘yicha amaliy ko‘nikmalarni shakllantirish. Mualliflar: A.A.Xodjaev va H.O.Yo‘ldoshev “O‘zbekistonda o‘qitish va ta‘lim sohasida ijtimoiy hamkorlik” /116304/C/SV/UZ-11 loyihasi. Amaliy qo‘llanma. Toshkent 2006 yil.

22. Shodiev N.Sh. Studentlarga o‘quvchilarni kasb tanlasbga yo‘llash ishlarini o‘rgatish. –T.: O‘qituvchi. 1987 yil.

23. Tollpov O‘.Q., Barakaev M., Sharipov Sh.S. Kasbiy pedagogika (ma‘ruzalar matni). –T.: “Ofset-print” matbaasi, 2001. –100 b

24. <http://www.region.uz/>

25. <http://www.xabar.uz/>

26. <http://www.un.uz/>

27. <http://www.uzbearingpoint.com/>

Adadi 100 nusxa. Hajmi 5,5 b/t.
Nizomiy nomidagi TDPU Rizografida nashr qilindi.